

MALAKO YA MBOKA CANADA NA MIKILI

Buku ya Mosangani

LITAMBWISI YA
LIBOSO YA
KOKENDE MPO NA
BAYEI SIKA NA
CANADA

Maloba elobamaki na kati ya mokanda ezali baoyo ya mokomi mpe emonisaka te kaka Bitaleli ya Organizasio internationale mpo na baoyo bazali Bapaya (IOM). Makambo oyo esalelami mpe Komonisa ya mikanda na mokanda mobimba elimboli te makanisi ata maloba moko enso na part ya IOM na ntina na statut ya leta ya mboka, eteni, ville to esika, to ya bakonzi na yango, to na ntina na ndelo ya mboka na yango to ba ndelo.

IOM esali kokaba na principe ete kowuta mboka mopaya ya moto mpe ya molongo mpenza ezwa matomba ya baoyo bazali na mboka mopaya mpe na societe. Lokola Organizasio Ineterngubernementale, IOM esalaka na ba partenaire na ye na kati ya communauté internationale mpo na: kosalisa kokokisa défis opérationnels ya kowuta mboka mopaya; komema liboso boyoki ya mikakatano ya kowuta mboka mopaya; kolendisa développement social mpe économique na nzela ya kowuta mboka mopaya; mpe kobatela lokumu ya moto mpe bolamu ya baoyo bazali na mboka ya mopaya.

Buku oyo ekokisamaki na nzela ya lisalisi oyo epesamaki na Guvernema ya Canada, na nse ya maloba ya boyokani ya mpako na ye na IOM. Maloba elobamaki awa emonisaka te Bitaleli ya Guvernema ya Canada.

Matondi mingi/Melesi mpo na lisungi ya ntina mpenza na basali ebele ya leta Canadiens, ba kompani ya ba fournisseurs ya servisi, ba experts thématiques mpe baoyo bayasika, na yango ata mpe ebele ya IOM mpe basali ya Orientasio Canadienne na Mikili (OCE) oyo bazali na kati ya Canada mpe mikili. Bososoli na bango mpe komipesa mpo na kobongisa kofanda ya sika ya bakimi bitumba na Canada ezali mibeko ya buku oyo.

Mosakoli: Organizasio Internationale mpo na bato bawuti mboka mopaya
17 route des Morillons
Boîte Postale 17
1211 Geneva 19
Swisi (Suisse)
Tel.: +41 22 717 9111
Fax: +41 22 798 6150
Adresi ya email: hq@iom.int
Site ya internete: www.iom.int

Mokanda oyo ebimi sans edition officielle na IOM.
Mokanda oyo ebimisami kozanga ndingisa ya IOM.
Mokanda oyo ebimi sans traduction officielle ya TRS.
Traduction non officielle ya verion originale na linglesi oyo ezali na moto ya likambo. *Canadian Orientation Abroad Participant Workbook: A pre-departure guide for newcomers to Canada.*

Sitasio suggérée: IOM, *Malako ya mboka Canada na Mikili. Buku ya Masangani Litambwisi ya liboso ya kokende mpo na bayei sika na Canada (2020)*, Geneva.

ISBN 978-92-9268-169-2 (Konyata mikanda)
ISBN 978-92-9268-513-3 (PDF)

© IOM 2022

Makoki mosusu ezali ya moto ye moko. Mosala oyo esalami aila le na se ya attribution commune Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 IGO License (CC BY-NC-ND 3.0 IGO).*

Mpo na koyeba makambo mosusu, tala mokanda oyo babengi Copyright mpe Mibeko ya kosalela.

Mokanda oyo esengeli te kosalelama, kobimisama to kokabolama lisusu mpo na ntina oyo ezali libosoliboso to oyo etali litomba ya mombongo to kofutama ya mbongo, longola kaka ntina ya mateya, ndakisa mpo na kokotisa yango na mikanda ya mateya.

Ndingisa: Esengeli kotinda bosengi ya bosaleli ya mombongo to makoki mosusu mpe ndingisa na publications@iom.int.

* <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/igo/legalcode>

MITO YA MAKAMBO

(Table des matières)

Malako mpo na kosalela kode ya QR
Bilembo
Ba activite

lokasa ya i
lokasa ya ii
lokasa ya iv

	1. Botateli ya Canada	lokasa ya 1
---	------------------------------	--------------------

	2. Mobembo	lokasa ya 35
---	-------------------	---------------------

	3. Bongisi mpe ba servisi	lokasa ya 63
---	----------------------------------	---------------------

	4. Bandako	lokasa ya 81
--	-------------------	---------------------

	5. Bokolongono nzoto	lokasa ya 93
---	-----------------------------	---------------------

	6. Edukasyo	lokasa ya 107
---	--------------------	----------------------

	7. Mosala	lokasa ya 123
---	------------------	----------------------

	8. Bidje / Bajeti	lokasa ya 141
---	--------------------------	----------------------

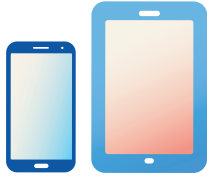
	9. Transport	lokasa ya 159
---	---------------------	----------------------

Karte ya processus

Ezipeli ya nsima ya interieur

Malako mpo na kosalela kode QR

Na buku oyo mobimba, okomona bilembo lokola oyo mpo etambwisa yo na koyeba makambo mosusu oyo etali ba sujet ya ntina. Yango ebengami ba kode ya Reponse Rapide (QR). Tanga lolenge nini okoki kosalela kamera na telefone to na ba tableti mpo na kozwa basango na kati interneti na ba kode QR. Okozala na mposa ya connexion na interneti mpo na kosala oyo.

1. Tala soki apareyi na yo etangi kode QR na kamera na yango, to soki osengeli kotelecharge lecteur ya kode QR na kati ya apareyi.

2. Sala nionso ete ozala na interneti.

3. Fungola kamera ya apareyi nayo to lecteur ya kode QR na yango.

4. Monisa kamera ya apareyi nayo na kode QR, kosala nionso ete ezala centré na etando.

5. Zela ete kode ezala numérisé.

6. Fungola maloba ya kode QR mpe zwa basango ya mingi.

Kode QR na kati ya buku oyo ekopesa yo ba lien ya ba site web okoki kotielia motema oyo ezali na basango na Lingelesa, Falanse mpe mwa ya minoko mosusu. Soki olobaka minoko yango te, okoki kosalela mobongoli en ligne mpo na kozwa likanisi ya makambo oyo site web eza na yango.

Bilembo

Na kati ya buku oyo, okomona bilembo ya bandimbola ekeseni. Bilembo epesami na ba descriptio ya mokuse. Okoyekola mingi mpo na bilembo yango mpe bandimbola na yango lolenge ozotanga classeur oyo.

1. Governema ya Canada

2. Basango mpo na Québec

3. Bankolo mboka na Canada

4. Canada to Canadien

5. Bamboka mosusu koleka Canada

6. Bisika ya geografi

7. Bato bazali na bibosono

8. Bokeseni na kati ya caractéristiques sexuelles, identite ya kibomwasi to kimobali, maloba ya kibomwasi to kimobali, to orientation sexuelle

9. Bokeseni ya bonzambe

10. Lisalisi mpe lisungi

11. Lisungi ya mbongo

12. Lisungi ya bovandi ya mbala moko

13. Ba organisation oyo esungami na Governema

14. Ba parrain privés ya bakima bitumba

15. Mambi na mibeko na Canada

16. Mibeko na Canada

17. Makambo na ngai moko, libateli, to boboto

18. Endimami to légal

19. Endimami te to légal

20. Elingami te to contre

21. Ntango oyo ezoleka

22. Ntango sikisiki

23. Makambo

24. Koluka

25. Dipolomi ya biteyelo to bilembeteli

26. Résumé (curriculum vitae)

27. Libala

28. Moto (sexe elobami te)

Ba activite

Na buku oyo mobimba, ezali na ba activite oyo esengeli kotondisa yango oyo ekosalisa yo koyeba makambo mpo na vie na Canada. Malako ekomami liboso ya activite nioso. Tanga baoyo na likebi nioso. Mwa ba activite mosusu esi eyanolama na motuna ya liboso mpo na yo na langi ya motani, wana okoki komona ndenge ya koyanola oyo etikali. Soki activite ezali na biyano ya solo, tala na nse ya lokasa mpo na eyano ya solo ekomami etala likolo.

Batipe ya ba activite na kati ya classeur oyo esangisi mpe:

- a) **Ba activite ya karte**
Loka esika na karte mpe koma ✗.
- b) **Ba activite ya correspondantes**
Tya molongo kati na banimero mpe makomi.
- c) **Ba activite ya kotia elemba**
Tanga motuna mpe tiya elemba “✓” na etanda.
- d) **Ba activite ya ko classer biloko**
Tala bililingi oyo mpe classe yango na kodesine elemba na etanda.
- e) **Ba activite ya tondisa esika oyo ezali mpamba**
Koma makambo ezangi na molongo epesami.
- f) **Ba activites ya kotya na molongo**
Tanga Maloba oyo mpe tya nmero na kati ya etanda nyonso mpo kopesa mitindo na ba declaration kobanda ya liboso to suka.
- g) **Esika ya kotya masapo**
Tala séquence ya bafoto oyo ezolobela lisapo.

Mituna oyo osengeli kokanisa mpona to komituna oyo ezali na kati ya etanda lokola oyo.

Makamba ya ntina ya kokanisa oyo ezali na kati ya etanda lokola oyo.

Lingomba ya 1 BOTATELI YA CANADA

Lingomba ya 1 BOTATELI YA CANADA

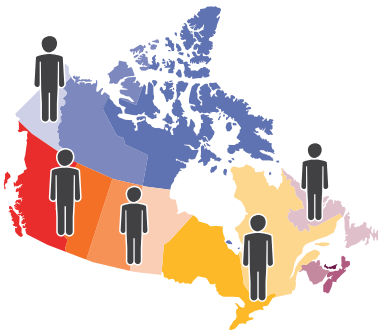
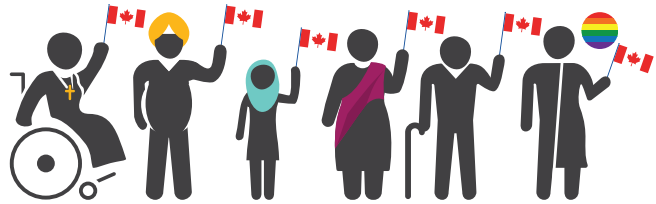
1.1 Oyebaki likambo oyo mpo na Canada?

Canada ezali mboka ya mibale ya monene na mokili na ba paysage ekeseni. Na kotala epai ya bisika, ezali na ngomba milai, esobe monene, bazamba mpe etima na ba ebale ebele.

Bankolo mboka ba prospéraka na mabele oyo ezali sikoyo Canada liboso kutu ekomami ya ba colons européens ya liboso. Bankolo mboka bazalaki wana liboso ata ya Histware ya kosolola mpe ya makomi.

Lelo, société Canadienne ezali ndenge na ndenge ya mbula, race, lingomba, sexe, orientation sexuelle, makoki mpe statut économique.

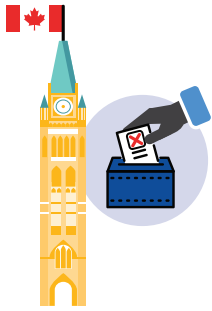
Kotalela bonene na yango ya monene, kaka bato moke bafandaka na Canada. Bato oyo bazali ko estimé sikoyo na Canada ezali _____.

Nkombo “Canada” ebimi na liloba Huron-Iroquois (bato ya Nations ya Liboso) “kanata”. Elingi koloba esika ya kimia, village to bovandi.

Canada ezali na ministre-mokonzi, Prezida te. Mokonzi ya Leta symbolique azali Rois to Reine ya Canada, oyo azali lolenge moko lokola oyo ya Royaume-Uni. Rois to Reine azali na nguyu te na kati ya guvenema.

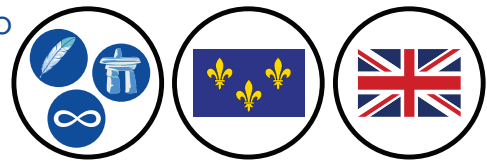
Canada ezali ekolo ya demokrasi na Chambre des communes oyo eponami mpe badebite baoyo baponami.

Minoko koleka 200 elobamaka na Canada Yango esangisi mpe minoko ya bankolo-mboka, bakisa mpe minoko ya bato mingi oyo bakendaka mboka mopaya baoyo bayaki kofanda na Canada.

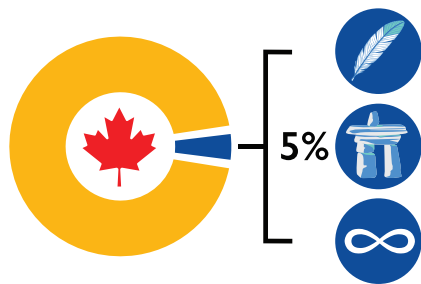

1.2 Bafondateur ya Canada

Ezali na ba fondateurs misato ya Canada. Bankolo mboka, ba Français, ekólo Angleterre Atako, na boumeli ya lisoló ya bango, kowuta mboka mopaya ekokisi mpe mokumba ya monene na kotonga Société ya Canada.

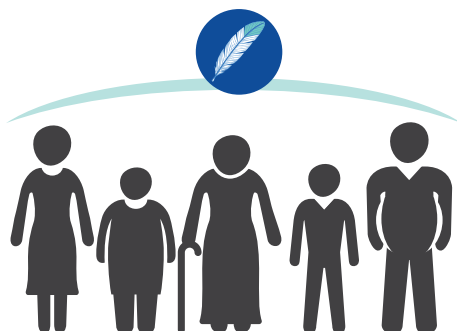

1. “Bankolo mboka” bazalaki bato ya liboso kofanda na mabele oyo ezali sikoyo Canada. Bazalaki wana kala liboso ya boyeyi ya ba colons ya liboso ya ba Européens. Bazalaki na ba économies ya bango moko, minoko mpe mimesono.

Lelo oyo, pene ya 5% ya bato na Canada bazali Bankolo-mboka. Ezali na bituluku misato distinct oyo eyebani na Canada.

a) Nations ya Liboso

Ezali na ebele ya bato ya Nations ya liboso oyo ekeseni. Ezali na minoko ebele koleka 60 ya bato ya Nations ya liboso lelo, oyo bato bazali kosala mpo na kobatela yango. Nations ya Liboso bafandaka na kati ya ville na ba site na Canada mobimba. Pene ndambo na bango bafandaka na mabele etiami pembeni mpo na bosalili na bango oyo ebengami “réserves” Ebele na bango bafandaka na kati ya Bamboka oyo ezali komitambwisa, bisika basalaka bikateli na makambo ya locale.

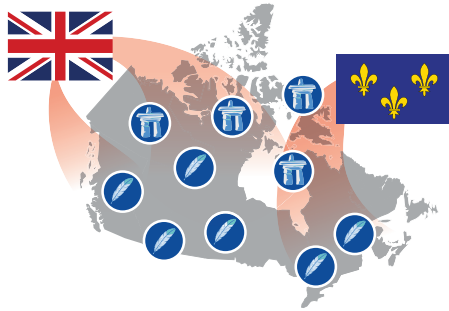
b) Inuit

Bafandaka generalema na kati ya ba collectivités ya mike ya région nordique ya molai ya Canada. Inuit elingi koloba “bato” na kati ya monoko na bango, Inuktitut. Boyebi ya Inuit ya mabele, lombu mpe zamba epesaka bango likoki ya kolonga na kati rude environema arctique. Lelo, bakobaki koboma nyama mpe mbisi mpo na bilei, ndakisa lokola phoque, balene, renne mpo na koleisa ba communautes na bango.

c) Métis

Bazalaki liboso bana ya bato ya mimbongo ya fourrures européens na basi ya Nations ya Liboso. Métis bakomaki bato distinct na mimesono ya bango moko mpe bonkoko na kati ya ba communautés pembeni ya banzela ya bombongo ya fourrures. Lelo, bafandaka bisika nionso na Canada, mingimingi na Ontario mpe ba polovensiyi ya Ouest.

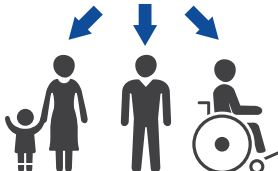
Na ebandeli ya bambula ya 1600, Ba colons européens babandaki koya kofanda mpe ko forme ba colonies na wapi ezali sikoyo Canada. Colonisation elingi koloba kofanda mpe komi approprier mabele oyo esila kokoma kofandamana na bato mosusu. Na ntango wana, Ba nations autochtones ezalaki colonise na ba colons européens.

2. “Ba Canadiens français” esangisi mpe ba Acadiens, ba Québécois mpe ba communautés mosusu ya francophones na kati ya Canada.

Ba Acadiens bazali bankoko ya ba colons ya falanse mpo na oyo ezali sikoyo region Atlantiki. Lelo, mimesono Acadienne ezali se kokola mpe esika oyo ezali na bomoi ya Canada francophone.

Ba Québécois bazali bato ya Quebec. Ebele bazali bankoko francophone ya ba colons ya falanse oyo bayaki kati ya mbula ya 1600 mpe 1700 (ère commune) CE. Ba Québécois babateli lolenge moko, mimesono mpe monoko. Lelo, pene na milio moko ya ba francophone bafandaka na kati ya ba polovensiyi mosusu koleka Quebec.

3. “Ba Canadiens anglais” bazali bankoko ya Lingelesa, Gallois, ba Écossais mpe ba Irlandais baoyo bayaki na Canada na kati ya mbula ya 1600 mpe 1900 CE.

Ba nations autochtones ebele bamilakisaki koyambana epai ya ba Européens mpe basalaki mombongo na bango na kimya. Ba nations autochtones batangisaki ba Européens makoki bazalaki na mposa mpona kosurvivre eleko ya malili ya makasi ya Canada.

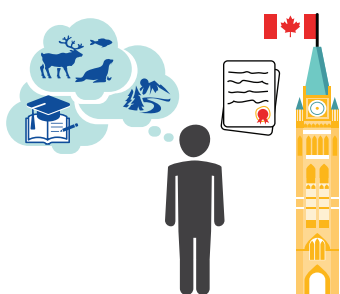

Ba traites bizali boyokani oyo esalemi kati ya bankolo mboka na guvenema ya Canada. Mwa bato ya Nations ya Liboso batikaki bisika ya molai ya mabele lisiko mpo na bilaka ya biteyelo, paiement annuel mpe mwa lotomo mosusu ya koboma nyama mpe mbisi. Bankolo mboka na Guvenema bazalaki ntango mosusu koyeba te ba traites na nzela moko. Experience ya Canada na kokomisa bilaka na bango epai ya bankolo mboka etikali ntembe tii mokolo oyo. Koyekola makambo ebele mpo na lisolo ya bankolo mboka na Canada ekosalisa yo koyeba bango malamu lelo.

Canada ezali na mokumba ya kolendisa boyokani na bankolo mboka ekowuta na boyebi, komemya, cooperation mpe partenariat.

Mibeko ya Canada eyebi lotomo ya bankolo-mboka. Yango esangisi mpe:

1. Lotomo oyo ewuti na kolobela

2. Lotomo ya koboma nyama mpe bisi

3. Lotomo ya mabele

4. Lotomo ya komitambwisa bango moko

Likambo ya mawa ezali ete, Guvenema ya Canada emonisaka limemya ntango nionso petee te na lotomo ya bankolo-mboka.

Na 2008, Guvenema ekelelaki Commission ya bosolo na ya Kozongisa boyokani. Etuluku oyo ebimisaka lapolo ya lolenge ya kobika mpe kokela boyokani ya kimya kati ya bankolo-mboka, Gurvenema mpe ba Canadiens nionso. Oyo ebengami "kozongisa boyokani" mpe ezali processus oyo ezo salema.

Bato nionso na kati ya Canada bazali kokokisa mokumba monene kati ya kozongisa boyokani na bankolo-mboka.

Malako: Tanga makambo oyo esengami mpo na kozongisa boyokani. Tiya elombo "✓" na kati ya etanda ya makambo okoki kosala ntango okozala na Canada.

1. Tanga ebele mpo na Bankolo-mboka

2. Pesa limemya na Bankolo-mboka mpe bonkoko na bango

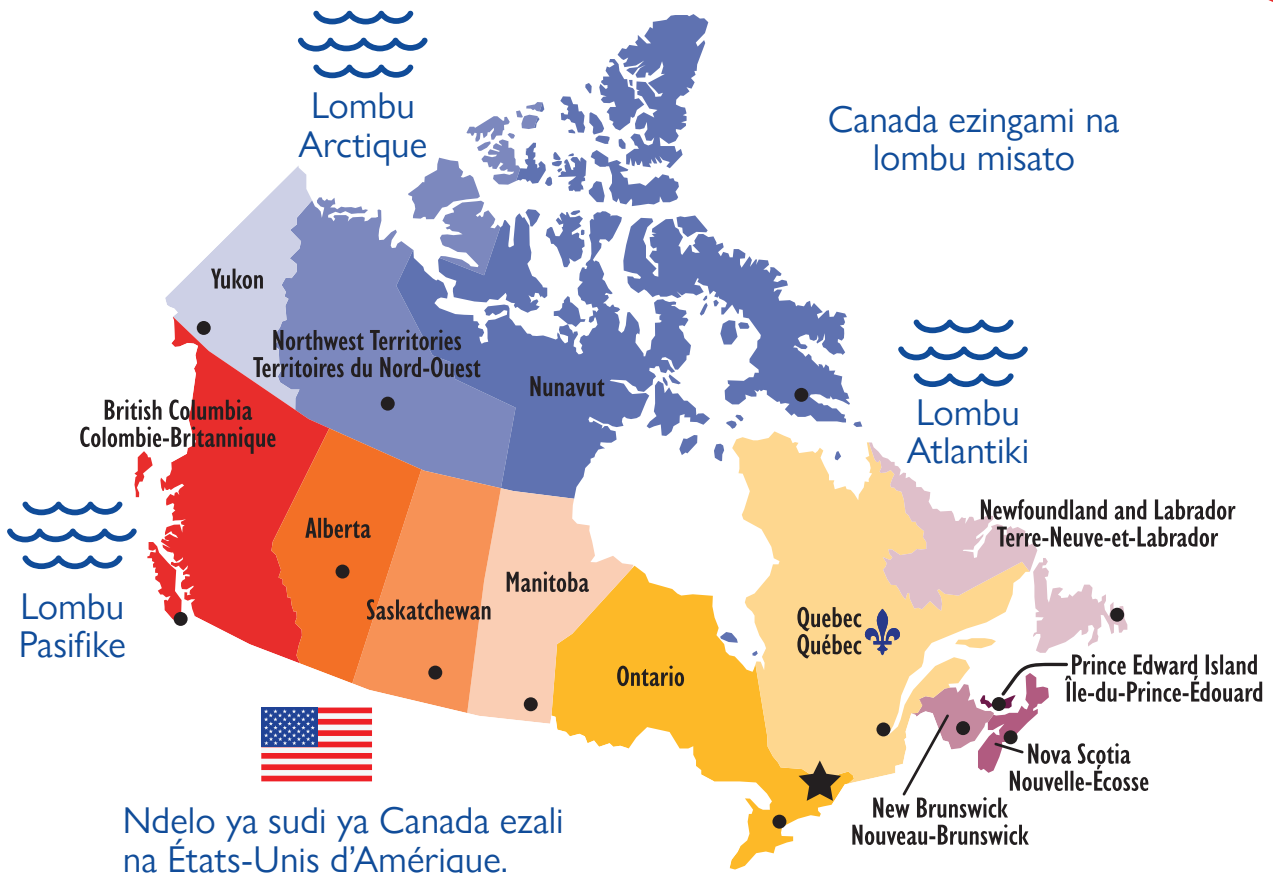
3. Kosunga bayemi ya bankolo-mboka mpe ba entriprise

4. Kosangana na makambo ya bankolo mboka locale.

1.3 Karte ya Canada

Malako: Tala Karte ya Canada. Soki oyebi esika ofandaka, luka yango mpe tiya “X”.

★ Ottawa ezali mboka-mokonzi ya Canada Esika yango ezali katikati ya ba polovinsi ya Ontario na Québec.

Lingelesa na Lifalansa ezali minoko mibale ya leta ya Canada. Na nzela ya mibeko, guvernema federale esengeli kopesa ba servisi bisika nyonso na Canada na Lingelesa mpe na Falansa Quebec ezali officiellema province Francophone. Monoko officielle ya Brunswick ya Sika ezali Falansa na Lingelesa. Bato ebele na kati ya ba province mosusu na ba teritware balobaka Lingelesa, kasi ezali na ba communautés Francophones na Canada mobimba.

Mpo na makambo ebele oyo etali ba communautés Francophones na Canada, tala na Carte interactive sur les collectivités francophones awa:

1.4 Bilembo ya Canada

Malako: Tala bilembo ya Canada Tya molongo kati kati ya elembo na maloba na yango

Nsala ya mpongo

1.

a) Esalelaki na drapeau ya ba Métis Elingi koloba ete mimeseno ya Ba nkolo mboka na ya bato ya Mpoto esangisami elongo, mpe ba Métis bakozala na bomoi seko.

Inuksuk

2.

b) Bawuta na nzete moko na kati ya Canada Nzete ebotaka sukali ya sirop, mpe nkasa ekobongola langi. Emonani na drapeau ya Canada.

Elembo ya infini

3.

c) Elembo ya bonsantu ya Nation ya liboso ezali kolakisa boyokani na Nzambe. Ezali kosalelama na kati ya milulu.

Nkasa ya nzete ya érable

4.

d) Elombo ya kokanisa basoda oyo ba bukanaki mpe kokufa mpo na bonsomi ya Canada.

Castor

5.

e) Kosala mombongo ya fourrure na yango ezalaki ya ntina mpo na économie ya Canada ntango ya liboso.

Coquelicot

6.

f) Structure ya libanga ya inuite oyo esalelaka mpo na kosolola Ezali outil mpo na kobika na kati ya Arctique to marqueur spirituel.

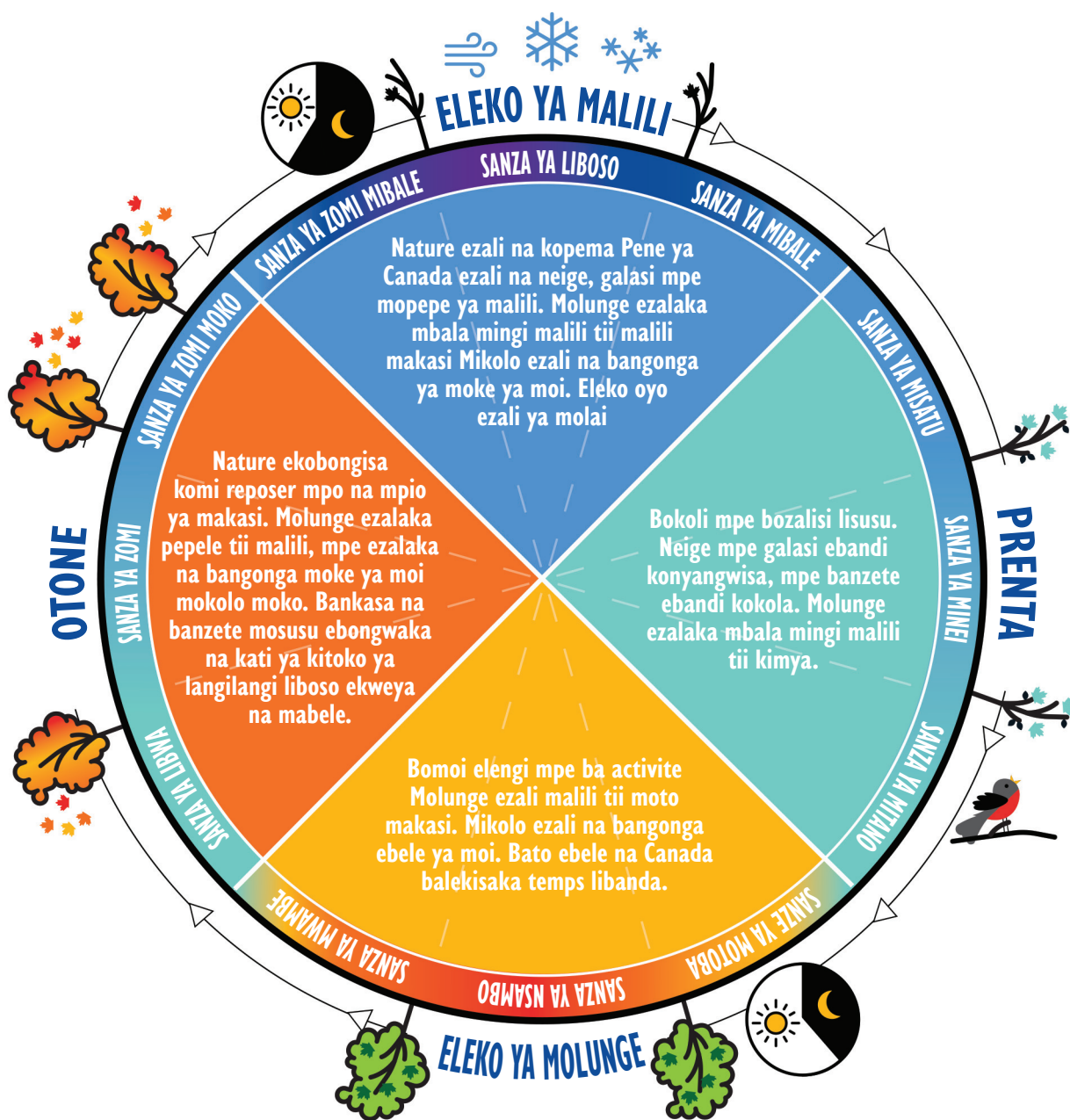
Biyo: 1 (c); 2 (f); 3 (a); 4 (b); 5 (e); 6 (d)

1.5 Eleko

Malako: Tanga mpo na eloko minei na Canada mpe ndenge temps evariaka tanga ya eleko nyonso.

1.6 Ba activites mpo na eleko ya mokolo na mokolo

Ezali na ba activites ebele oyo bato na Canada basepelaka kosala na mokolo ya eleko nionso.

Malako: Tala na ba activites ya eleko na eleko. Tiya molongo katikati ya activite na eleko na yango.

h) Kokenda na pikiniki

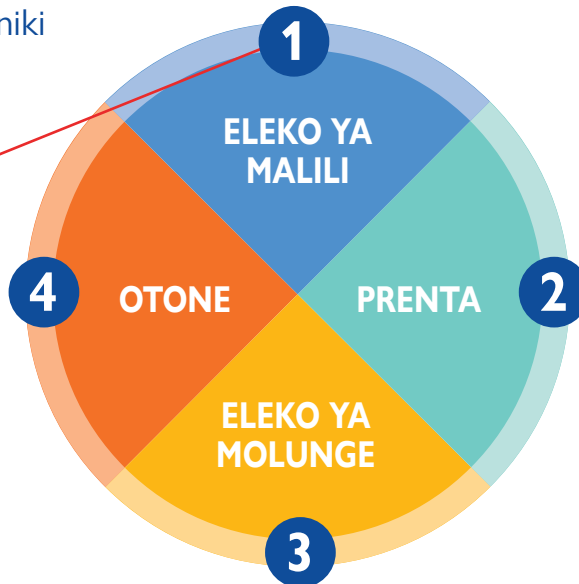
a) Kobuka mbuma mpe ndunda

b) Kolona bafololo

g) Kosala lisano

c) Traineau

f) Kobeta mai

e) Ko visiter cabane ya sukali (esika seve ya erable etokisama na kati ya sirop)

d) Kosepela na balangi ya banzete

Biloko ebele oyo ebimisami na bankolo mboka esakani eteni ya monene na kati ya lisolo ya liboso ya Canada. Bizali ntango nyonso kozala kokende kotambolatambola ya ntina oyo bato na Canada basepelaka kosala ntango ya eleko nionso.

1.7 Motango mpo na mpio ya makasi

Eleko ya mpio maksai ya Canada ekoki kokamwisa mpo na baya sika baoyo bamesana te na malili to molunge ya malili mpenza. Mopepe moke ekoki kosala molunge eyokama malili mpenza. Mpo na komibatela na eleko ya mpio makasi, lata bilamba mingi.

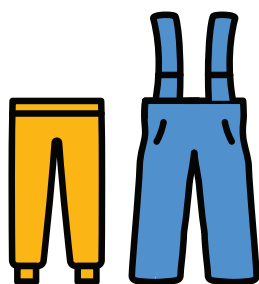
Malako: Tala na biteni ekeseni ya nzoto oyo ezali na likama oyo ewuti na malili. Tiya molongo na kati kati ya eteni mokomoko ya nzoto mpe bilamba oyo ezali kobatela yango.

f) Tiliko mpe jaketi

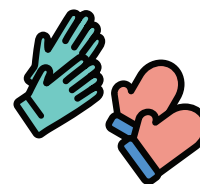
e) Ekoti (ebengama "tuque" na Canada)

d) Mompila ya monene/ bakaleso ya neiger

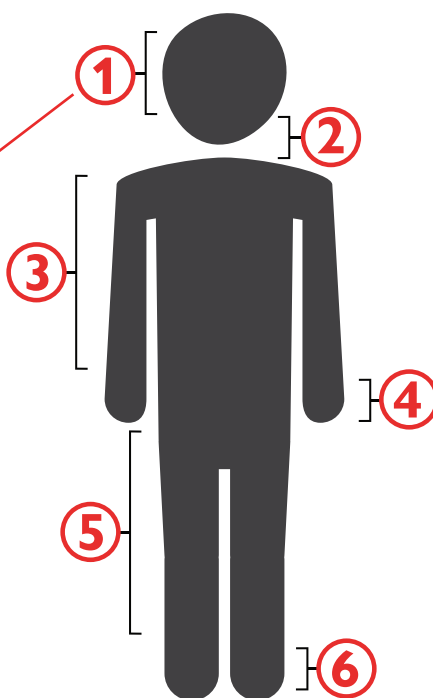
a) Litambala

b) Mitaines to бага

c) Basoseti mpe basapato

Bato na Canada bazali actifs mikolo nionso ya mbula mpe basepelaka mpenza kokende kotambola tambola ya mingi na eleko nionso. Kolata malamumu ezali na ntina mingi.

Biyano: 1 (e); 2 (a); 3 (f); 4 (b); 5 (d); 6 (c)

1.8 Elongi ya Canada

Malako: Tala bato Tiya elembo “✓” na kati ya etanda ya bato okanisi bazali ba Canadiens.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

Biyano: 1 (✓); 2 (✓); 3 (✓); 4 (✓); 5 (✓); 6 (✓); 7 (✓); 8 (✓); 9 (✓); 10 (✓); 11 (✓); 12 (✓)

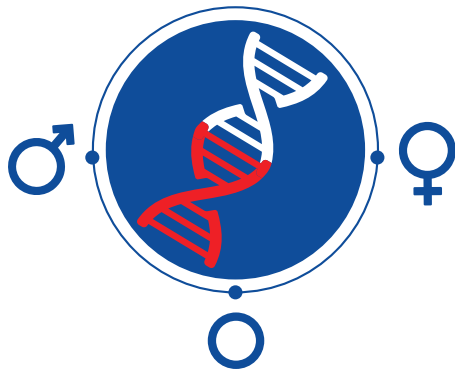

1.9 Bokeseni

Canada ezali mboka oyo ezwaka na valere mpe limemya bokeseni. Mibeko ya Canada esalemaka lolenge moko na bato nionso. Tanga mpo na bokeseni oyo ezali na kati ya Canada na lokasa elandi ya buku yango.

Malako: Tanga mpo na bokeseni na kati ya ba caractéristiques sexuelles, identité ya emoto, expression ya emoto mpe orientatsho sexuelle mpe lotomo na Canada.

1. ba caractéristiques ya kosangisa nzoto

Ntango tobotami, sexe epesamaka mbala mingi epai na biso na kotalela ba marqueurs biologiques. Toyebisamaka mbala mingi na monganga to baboti na biso ete tozali ya mobali ♂ to ya mwasi ♀ na kotalela komonana na biso mpe ndenge nzoto na biso ezali forme. Bato mosusu babotamaka naturelema na melange biologique ya kimobali na ya mwasi ○. Bisu nionso tozali na ba caractéristiques sexuelles. Kanisa mpo na ya yo.

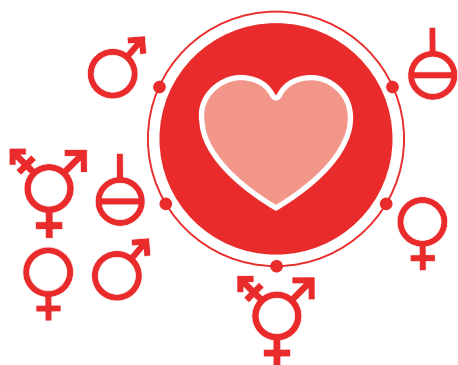
2. Lolenge ya kibomuasi to kimobali

Emoni na biso moko ya kozala kibomwasi ♀, kimobali ♂, nionso ♂♀ to ata moko te ○. Lolenge ya kibomwasi to kimobali na biso ekoki kozala ndenge moko lokola, to ekeseni na, sexe topesamaki ntango tobotami. Bisu nionso tozali na lolenge ya kibomuasi to kimobali. Moto moko te akoki koyebisa biso nini ezali lolenge na biso ya kibomuasi to kimobali; toyebi kaka. Bososoli na biso ya emoto na biso ekoki kobongwama. Kanisa mpo na ya yo.

3. Expression ya kibomuasi to kimobali

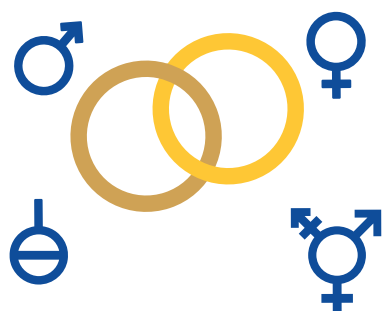
Ndenge tosololaka to ko presente lolenge na biso ya kibomuasi to kimobali. Expression na biso ya kibomuasi to kimobali ekoki kozali bomobali ♂, bomwasi ♀, esangani ♂♀ to eloko mosusu. Expression ya emoto ekoki kobakisa mpe kopona molato na biso, modele ya nsuki, kopakola baprodwi, bajeste ya nzoto, mongongo, mpe bizaleli. Nkombo tosalelaka, mpe ba prenoms na biso ezali banzela ya mbala mingi tomonisaka emoto na biso. Ndenge tomonisaka emoto na biso ekoki kobongwana. Bisu nyonso tolakisaka kibomuasi to kimobali na banzele ekeseni. Kanisa lolenge nini omonisaka ya yo.

4. Makanisi ya bosangisi nzoto

kobendama ya kitoko ya nzoto, lolango mpe ya mayoki makasi epai moto mosusu. Tokoki kobendama epai ya moto ya emoto ekeseni, emoto moko, emoto ebele koleka moko to emoto te. Bisu nyonso tozali na makanisi ya bosangisi nzoto. Boyebi na biso ya makanisi ya bosangisi nzoto ekoki kobongwana. Kanisa mpo na nani obendanaka epai.

Mibeko na Canada ebatelaka bato mpo na kozala traite mabe mpo na ba caractéristiques na bango ya bosangisi nzoto, lolenge ya emoto, expression ya emoto mpe makanisi ya bosangisi nzoto.

a) Libala ezali lotomo ya moto nionso, ebakisi mpe bato ya bomoto ekeseni to bato ya emoto moko.

b) Soki moto amiyoki lolenge na bango ya emoto ezali bokeseni na sexe bapesaki ntango ya ebutama, bakoki ko change emoto na bango legalema. Passport Canadienne mpe mikanda ya identité epesi nzela na bato kopona “kimobali”, Kibomwasi” to “emoto mosusu” (X).

c) Na Canada, bato bazali na lotomo ya komonisa makanisi na bango ya bosangisi nzoto, lolenge ya emoto mpe expression ya emoto na nzela oyo baponi.

Bato ya ba identites ya emoto ekeseni bazali kofanda na Canada yango liboso kutu ba colons Europeens bakoma. Lelo, mwa ya bankolo mboka baoyo bazali na lolenge ya emoto mosusu koleka lolenge ya kimobali to kibomuasi lokola “Elimo-Mibale” (Bispirituel). Emimo-Mibale ezali mpe na ndimbola ya elimo mpo na bankolo mboka mosusu.

1.10 Bato bazali na bibosono na Canada

Bato ya bibosono bazali na bobebi, bolembu ya ba activites mpe bipekiseli ya kosangana. Bibosono mosusu emonanaka, mpe misusu emonanaka te. Moto akoki kobotama na ebosono to ko developper ebosono mpo na likama, maladi to bobange.

1 ewuta na bato 5 na Canada azali ata na ebosono moko.

Bato ya bibosono bazali na lotomo ya ko jouir ba qualite ya ndenge moko na kati ya ba aspect na bango nyonso ya bomoi lokola bato nionso na Canada. Soki yo to moto moko ya libota bozali bato ya bibosono, salela lotomo na yo mpe lobela ba mposa na yo epai ya bato bazali kosalisa yo.

Na Canada, ba entreprises, ba kelasi, ba organisation mpe ba communaute bazali kosakola mpo na kosalisa ba mposa ya bato ya bibosono.

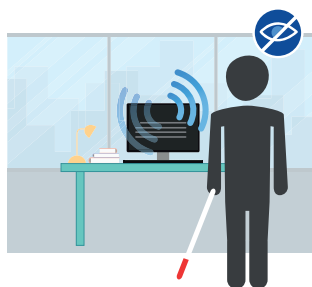

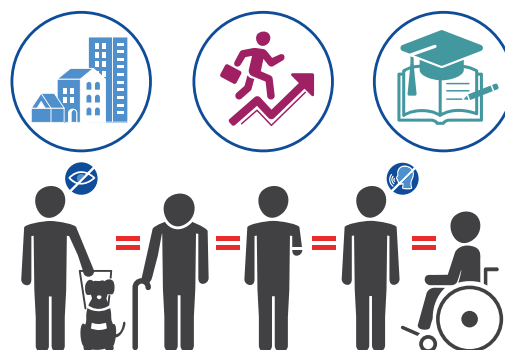
1. Kokela ba espaces publike oyo ekoki kozwama mpe mituka ya komema bato

2. Kopesa ba bourse to lisungi ya mombongo mpo na kosalisa bato ya bibosono kozwa eteyelo

3. Kobongola makambo na esika ya mosala mpo ete bato ya bibosono bakoka kosala wana

4. Kobwakama ya inégalité ya traitema ya bato ya bibosono na kati ya esika ya mosala, eteyelo, ndako mpe ba aspect mosusu ya mokolo na mokolo

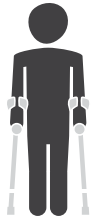
Ezali na ba servisi oyo ekoki kosalisa na mbongo ya kokokisa bamposa na yo moko to ya membre moko ya libota oyo azali kofanda na bibosono. Mpo na makambo ebele, tuna ba organisation oyo esungami na guvernema to ba sponsor.

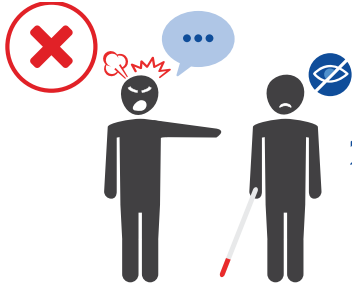
1.11 Kosolola na bato ya bibosono na kati ya Canada

Malako: Tala ba scène ya bato ya bibosono. Tiya mokoloto na kati ya scène nionso mpe maloba na yango

1.

a) Solola mokomoko na moto ya bibosono, te na moto oyo azali kosalisa bango.

2.

b) kokanisa mbala moke te ete moto ya bibosono akoki te kosala eloko.

3.

c) Tala moto, bibosono te

4.

d) Kosimba te moto ya bibosono to apareyi na bango ya lalisasi kozanga permission na bango.

5.

e) Tuna soki moto ya bibosono aza na mposa ya lalisasi na esika ya kosalika kozanga kosengama.

6.

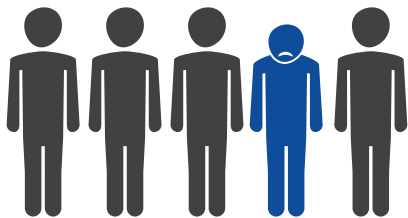
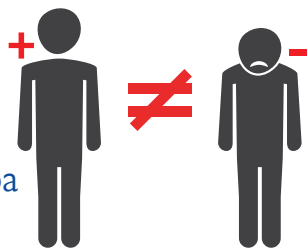
f) kobenga te moto oyo azali na ebosono "anormale"

Biyano: 1 (c); 2 (f); 3 (a); 4 (b); 5 (e); 6 (d)

1.12 Koponapona na kati ya Canada

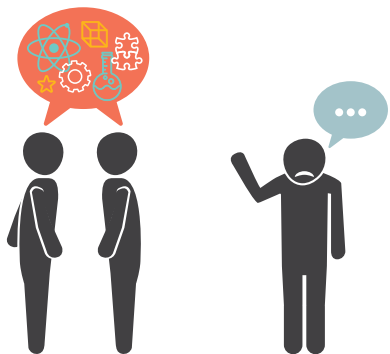
Koponapona epekisaka bato mpo na kosala makambo oyo bato mosusu bakoki kosala polele. Kosala koponapona contre moto moko ezali koloba ko traite bango na ndenge ekokani ata moke te na bato mosusu mpe na nzela oyo ezali ya mabe.

Bato kati ya Canada bayebi ete koponapona ezali. Atako Canada ezali société ya mimeseno ndenge na ndenge mpe oyo endimaka bato, 1 kati ya bato 5 na Canada basila ko experience koponapona.

Koponapona ekoki kosalema na ba forme ekeseni. Tanga mosusu ezalaka facile koyeba, ntango mosusu, ezali kobombana mpenza.

Koponapona ekoki kozwa forme ya ba experience ya mokolo na mokolo litali mafinga to mafinga subtiles. Mafinga yango mosusu esangisi mpe:

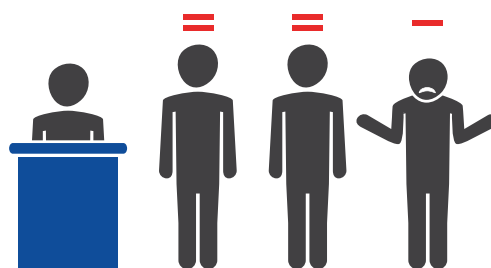
1. Kozala traite neti moto ya mayele te

2. Kozala traite neti moto mabe

3. Kozala libunga mpo na mosali ya mosala

4. Kozala traite na ndenge ekeseni te tango ozali kozwa ba servisi

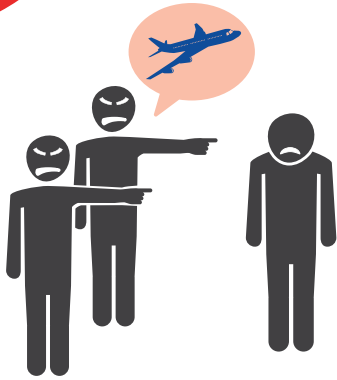

Mibeko canadienne epekisi kotalela basusu mabe to ndenge esengeli te bwanya nani bazali.

Malako: Tala ba ndakisa ya baponapona na Canada Tiya singa na kati kati ya ndakisa nyonso mpe baponapona ya lolenge nini.

1. “Owuti mboka nini?
Zonga ndaku!”

a) koponapona na kotala bato oyo bazali na mikakatano na nzoto na bango

2. “ékipe na biso esepekala te mosakani a bomba moto. Okoki kosakana te.”

b) Kopanapona na kolandela esika batu bawuta

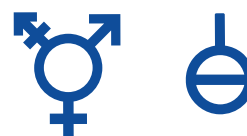
3. “Ascenseur ezali kosala te”

c) koponapona na oyo etali lingomba

4. “Bana mibali mibale basimbani maboko na balabala! Kozanga soni!”

d) koponapona na oyo etali identite ya emoto

5. “Basi bakoki kosala musala oyo te.”

e) koponapona na oyo etali na emoto

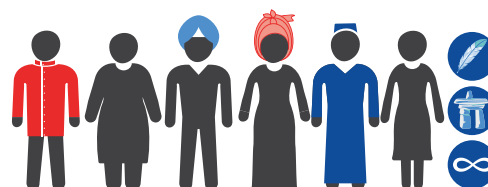
6. “Bato lokola yo bakoki te kosomba biloko awa!”

f) koponapona na oyo etali nani olingi (orientatsyo sexuelle)

7. “Soki bato lokola bango bazali koya awa, nzinga nzinga awa eko koma lisusu malamumu te.”

g) koponapona na oyo etali poso ya nzoto

Biyano: 4 (f); 5 (e); 6 (d); 7 (g)

1.13 Kogere Boponami na Canada

Na Canada, soki ozali na makoki ya kotuna mutana na oyo etali mibeko to misala oyo omoni lokola ezali ya koponapona.

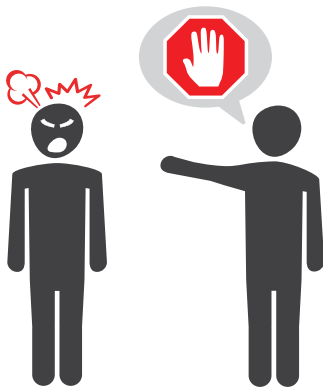
Malako: Tala na bozenga na ndenge ya kogere koponapona na Canada. Tiya na kopona signe oyo "✓" na mabonami ya oyo okosala tango oko koma na Canada.

1. Makanisi na oyo etali makasi nayo.

2. Solisa moto oyo ozali na confiance naye.

3. Soki makoki ezaleli, yebisa moto oyo azali kosala yango atika.

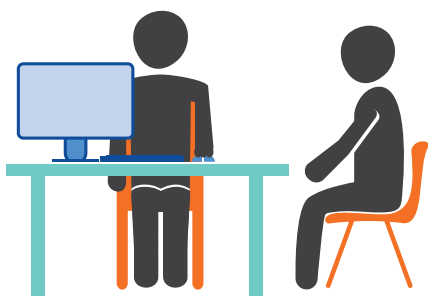
4. Koma nase na detail, eloko nini esalemaki, kombo, mokolo, ntango na bisika. Oyo ekolakisa soki nzela ya bizaleli ya koponapona ezalaki.

5. Luka lisalisi epayi yaba sungi oyo bayebi malamumu maladi ya moto.

6. Soki okoki kobenga Police locale na numero na bango ya likama te mpo na mibeko.

7. Soki matungisi ezali na esika ya mosala, tala soki patron nayo azali na politique ya anti-matungisi mpe landela malako na yango.

8. Soki ozali na danger, bengo 911

Koponapona pona tango mususu etindaka na bitumba. Misala ya mobulu ya koponapona ezalaka mingimingi te na Canada Mobulu ya ndenge oyo ezali kobuka mpenza mibeko.

1.14 Biloko bato basala na Canada

Oko mona na nzela na Canada bato bazali kosala eloko balingi na ndenge na bango oyo ezali lolenge moko te bino bosalaka.

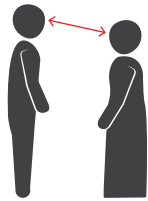
Malako: Talela bizaleli ya bato ya ndenge na ndenge na nzela na Canada. Tiya signe oyo "✓" na mabonami oyo ezali ya sika pona yo

1. kotambola liboso

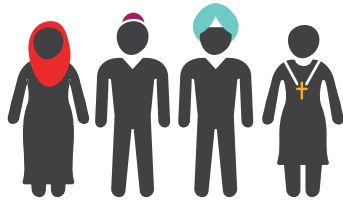
2. Couple oyo bazali ko pesana ba bizu (ata na ba couple ya sex moko)

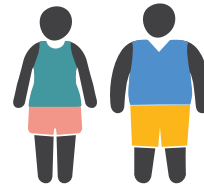
3. Kotalana na misu

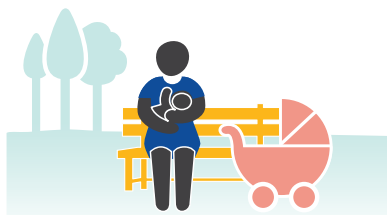
4. Koseka na to kopesa mbote na mopaya

5. Kolata bilamba ya eklesia to ba bikeko

6. Kolata bilamba mikuse na ba chemise ya mikuse

7. Komelisa muana libele na balabala

8. Kosalela malasi ya nse ya mapeka

Na Canada, kobuaka ba salite, kobuaka soyi, kosuba na kokosula to kobimisa miyoyo sans ke obomba monoko na zolo edimamaka te na nzela.

1.15 Mibeko na Canada

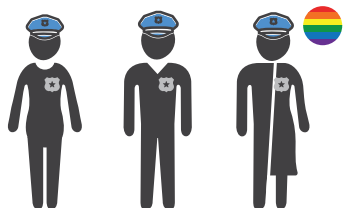
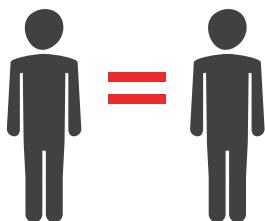

Ezala na etape misato ya mibeko na Canada.

1. Mibeko fédérales

Ezali mibeko esalema mpo na moto nionso afandaka na Canada. Ndakisa ezali mibeko ya immigration mpe ya mpako.

2. Mibeko ya provinciales na territoriales

Mibeko oyo ezali ya provinciale na territoriale. Ndakisa ya ndako, sante, education na libota.

3. Mibeko ya municipales

Mibeko oyo ezali ya vile to ya ba cite. Yango ezali na kati mpe mibeko ya makelele, komela makaya, kobwaka soyi to esika ya kotiya mutuka.

a) Na nse ya mibeko ya Canada, bato bazali ba innocent ti tango bako zwa bango na mbemba.

b) Ba polisi na Canada ba salisaka bato ndenge moko. Bakoki kosalisa na tango ya mikakatano.

c) Ezali na ba polisi ya ba sexe nionso

d) Police esalaka musala ya kobatela bato, kolandela mpe kosalisa ba oyo bazali na likama. Bakoki kokanga bato mpe na kopesa bango etumbo na kolandela mibeko.

Ozali responsable yako landa mibeko mpe koyeba mibeko na koyeba oyo ekolandana soki obebisi yango.

1.16 Oyo epekisami na Canada

Malako: Tala oyo epekisami na kosala na Canada Tiya “\$” na mabonami ya oyo ezali malamu Tiya “III” na mabonami ya oyo etali boloko.

1. Komema munduki sans permit

2. Kokumba motuka sans kotiya ceinture ya securite

3. Komela makaya na bisika ya bato ebele

4. Kokumba tango ozali kosala eloko mususu

5. Kosala Pêche to chasse na kozanga mokanda ya permission

6. Kosimba na bisaka ya sex esengeli te to kolebela yango

7. kobeta moto mususu na nzoto, epekisama mpe moto na libota

Biyano: 1 (III); 2 (\$); 3 (\$); 4 (\$); 5 (\$); 6 (\$ or III); 7 (III)

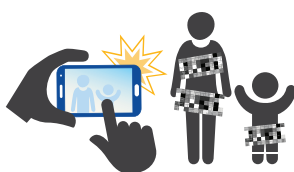
8. Kopesa kanyaka na mosali ya guvernema

9. Koteka, kosalela to komema makaya ya ndenge ya mabe

10. Kobalana na bato ebele na ntango moko

11. Kosala, kokabola to kozala na ba photo ya mitakala ya bana mikie

12. Kukumba mutuka nase ya milangwa (likaya, masanga, bakisi)

13. Kotindika ba misusu mpona ba kota na libala

14. Kosala ekobo na bana mikie

15. Kotota ba sex ya bana basi

Nini ya mibeko ya Canada ezali ya sika mpo nayo?

Byano: 8 (III); 9 (III); 10 (III); 11 (III); 12 (III); 13 (III); 14 (III); 15 (III)

1.17 Kozala legale na kati ya Canada

Bato na Canada bakoki kozala na liberte oyo ekeseni te na baoyo esika ozalaki kofanda. Osengeli te kosala makambo oyo to kondimela yango mpo ete ozali kofanda na Canada Osengeli ata bongo ko respecte ete bato bazali na lotomo ya kosala makambo oyo, ata soki ondimi yango te.

1. Kozwa ekateli ya nani mpe mokolo nini ya kobala soki oza na mbula koleka 18ans, esangisi mpe moto oyo aza na sexe moko na yo

2. Kolongola zemi (avortement)

3. kosalela makasa ya diamba (mikolo kaka)

4. koselala masanga (mikolo kaka)

5. Kozwa lisungi ya monganga ya moto oyo azali na bokono ya kifa oyo ekomama bango na liwa (monganga ya lisungi ya baweyi)

6. Silikela letat na kimia nionso

7. Zala na Bana, na bato oyo bazali bango moko to bato oyo bazali na sex ndenge moko

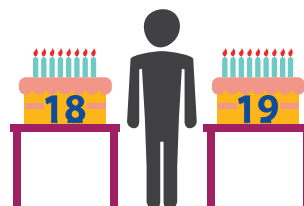
8. Salela lingomba oyo olingi to kosalela lingomba moko te

9. Ko changer na ndenge ya malamu sex (mobali ♂, muasi ♀, to sex mususu (X))

Age oyo batalelaka moto ya mukolo na Canada ezali 18 ans to 19 ans. Ezali na bokeseni na polovenseni to mpe na ba territware mususu

1.18 Molende ya Libota

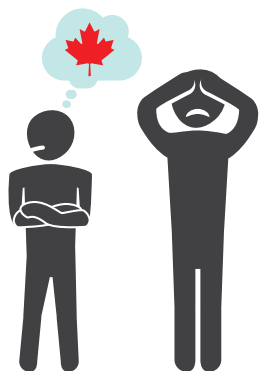
Na Canada, ba mabota ekoki kozala ya bokeseni na mabota na esika osila ofandaki. Ba responsabilité ya moto na moto na kati ya libota ezalaka ya bokeseni na kati ya libota mokomoko.

1. Kokendena mboka ya sika echangaka ba responsabilité mpo na bato mususu na libota. Kobonguama wana ekoki kozala na mitungisi.

2. Ezali na ba ndenge ebele ya komesana na ba chagement na ko solola mpe na ko sunga bato ya libota oyo bazali na tango ya mpasi.

3. Baboti misusu ya sika na boyeyi na bango na Canada bakoki ko mona yango na mikokoso. Bana ba komesana na esika ya sika na lobango koleka bango. Baboti bakoki ko ndima biloko misusu te bana nazali kosala, lokola eleteli na bango, elobeli to ndenge ya kosala na bango.

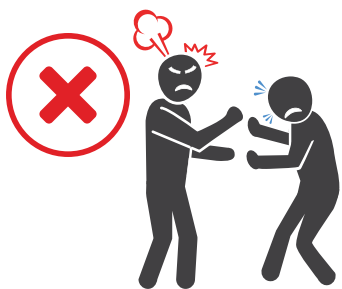

Ata tango bozangi kimia ezali, ezali motuya koyeba ke na miyokoli na Canada epekisama. Mpo na boyebi mingi, tanga awa:

Malako: Tala ndakisa ya miyokoli ya libota. Bongisa nzela na kati kati ya ndakisa na bolimboli

1.

a) Kokipe te bosenga ya bana to mikolo

2.

b) Kolenda mokanda to kosalela mbongo na bokeseni ya batu misusu na libota

3.

c) Kobeta moto moko ya libota

4.

d) Koboma moto moko ya libota mpo na na kobatela lokumu ya libota

5.

e) Kofinga na maloba mpe/to kobebisama ya mayoki

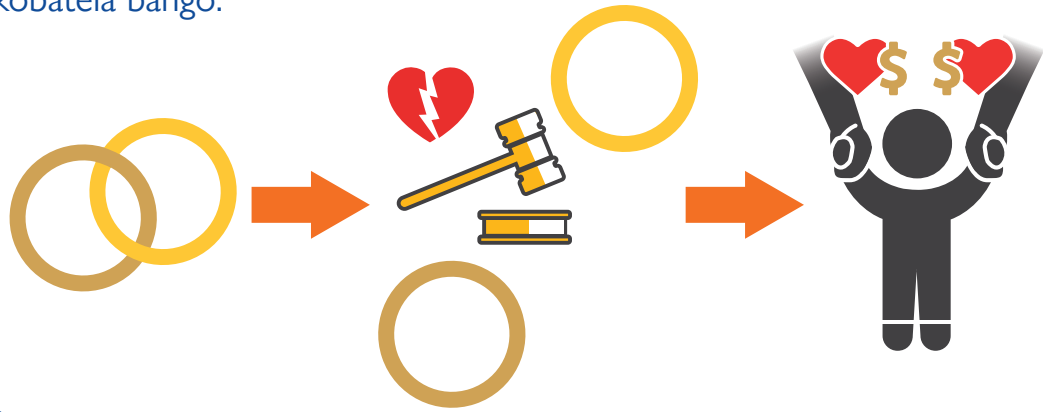
6.

f) kotinda mutu moko ya libota kosala ekobo

Biyano: 1 (c); 2 (f); 3 (b); 4 (e); 5 (a); 6 (d)

Soki moto ezali bosenga na kobelela lisusu te, moko na bango akoki ko senga bokabwani. Na Canada, kaka tribunal ekoki ko kopesa ndingisa ya koboma libala. Soki bokabwani, baboti nionso mibale esengeli ba pesa mbongo ya lisungi mpo na bana na kozala ba boyokani mpo na kobatela bango.

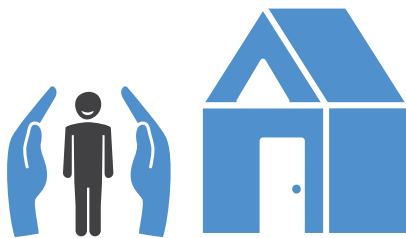

Okoki kaka kofanda na relation ya mabe te kaka mpo na kobatela status ya bato bawuti mboka mopaya ya Canada. Okoki kaka ko fanda na mosalisi nayo te (to musungi to moninga) mpo na kobatela status ya kofanda libela.

Soki balingi basala yo mabe, to ozokisami ya ndenge moko boye to ozo kima bitumba, okoki:

1. Benga 911 mpo na Police na bosengi na tangu ya likama.
2. Benga 211 to tala 211.ca mpo na lisungi ya Leta mpe ya santé.

3. Kozwa esika malamau na www.sheltersafe.ca.

4. Solola na mopesi toli pe loka ba toli.

1.19 Lutumbu ya bana na Canada

Mibeko ya Canada ebatelaka bana na oyo etali bosondoli to kobetama. Moto nioso ezali responsible mpo na ko pesa rapor na oyo etali koniokwama ya bana. Kosungama ezali wana mpo na maboto na kobatela bana mpe kosala mabota ezala na esika moko. Kasi, mibeko ya mabinga epesa guvernema nguya ya ko longola bana na ndaku oyo ezali na kimia te mpo na bana.

Banzela oyo elandi ya kodisipline bana epekisama na kati ya Canada:

1. Ko simba, makofi, kobeta to kopesa ba kude de pieds

2. Kokanisa kosala mabe to koboma

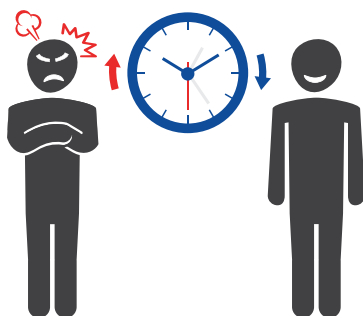

3. Koboya biloko ya kolia to bosenga ya liboso

4. Kosundola to kopoya bolingo

Tango eloko nini moboti akoki kosala kasi.

1. Zua tango mpo na komikitisa tongo ozali na kanda.

2. Kobosana te bokeseni oyo ezali na kati ya bana na baboti na kozala mikolo, na age, na mayele, na makasi mpe boyebi.

3. Kopesa muana tango mukie ya kozala na esika ya kimia mpo na munite mokie a mikitisa.

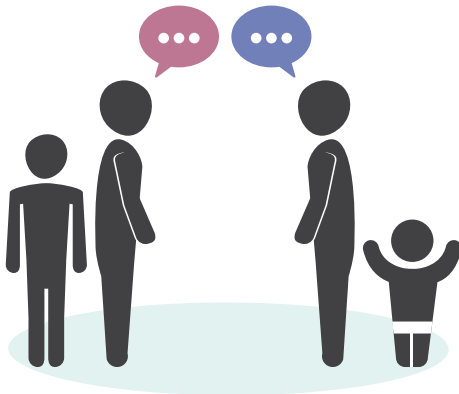
4. Kotambwisa makanisi ya mwana nako sakana lolenge mususu.

5. Mbano ya bizaleli ya malamumu.

6. Lobela na ndenge ya kofugwama makama ya bizaleli ya mabe.

7. koluka mabota misusu mpo na ko kukutana na bango na tongo oyo bozali na pasi.

8. Kosolola na mopesi toli mpo na kotala lolenge ya ba etumbu mususu.

9. Koboya ba privilège na/to komipesa ba limite.

Lolenge nini ya etumbu oyo ba lobeli likolo kuna ekoki kozala malamumu pona libota nayo?

Lingomba ya 2 MOBEMBO

Lingomba ya 2 MOBEMBO

2.1 kofanda na mboka mopaya: elikya mpe kobanga

Luka bato mibale oyo bazali kokende kofanda na Canada. Batuunaki bango lolenge bazalaki komona mbongwana na bomoyi na bango tango bakokoma na Canada. Moko na moko atalisaki elikya mpe kobanga tango bakokende na Canada.

Malako: Tanga masolo. Tiya elembo “✓” na etanda ya baa elikia mpe kobanga ozali na yango mpo na kokende kofanda na Canada.

1. Kutana _____.

Azali elenge mobali ya mbula 24. Atikaki mboka na ye tango azalaki mwana kelasi. Na mbula misatu eleki, azalaki kobika ye moko, na mboka mopaya lokola bato bakima mboka.

Tango bandimi koyamba ye kofanda na mboka Canada, abongisaki liste oyo:

Elikya na ye ezali boye:

a) Koyekola Lingelesi to lifalanse malamumu mpenza

b) Kofanda na mboka oyo ezali na kimya

c) Kokoba kelasi na ye mpe kozwa mosala oyo ekoki kosunga ye

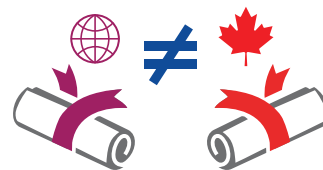
Kobanga naye ezali boye:

a) Kofanda ye moko na Canada

b) Mboka ya malili

c) Bakondima kelasi na ye ya liboso te na mboka ya Canada mpe akobandela yango nyonso lisusu

2. Kutana _____.

Azali mwasi ya mbula 45. Mobali na ye akufaki. Azalaki kofanda na esika ya bato bakima mboka bambula 15. Atangaki kelasi malamu te. Azali kokende kofanda na Canada na bana na ye mibale.

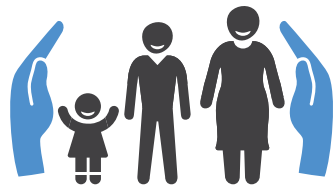

Tango bandimi koyamba bofandi ye na mboka ya Canada, abongisaki liste oyo:

Elikia na ye ezali boye:

a) Kobika malamu ye na bana na ye

b) Kofanda na mboka ya kimya

c) Koyambama malamu epayi ye akofanda mpe kozwa baninga ya sika

Kobanga na ye ezali boye:

a) Alobaka Lingelesi to lifalanse te

b) Akofanda mosika na mboka naye mpe bandeko na ye

c) Akobokola bana na ye na mimeseno ya sika

Nionso oyo ezali ta momeseno mpo na kofanda na mboka Canada.

Bakisa elikia to kobanga mosusu ozali na yango na esika epesami.

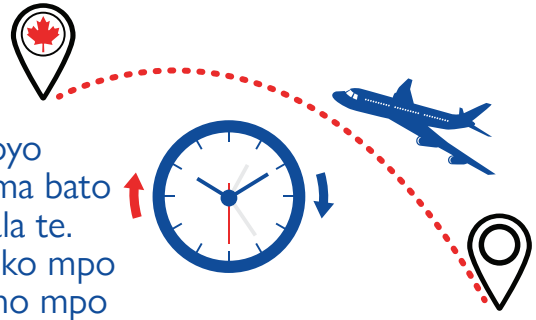

2.2 Mobembo na yo

Mobembo na Canada ekozala molayi mpe kolemba. Tango moko mpepo oyo ekowuta na mboka nayo mpe komema bato ti na Canada mbala moko ekoki kozala te. Ekosenga ozwa mpepo oyo eleki moko mpo okoma na Canada. Ezali na momeseno mpo mobembo ezwa bantango ebele to mwa mikolo.

Malako: Tala kalati oyo ya mokili mobimba. Luka esika ozali kofanda sikoyo mpe tiya elembo oyo “X”. Canada ezali na elembo nkasa ya nzete ya erable. Tiya mokoloto na katikati ya bisika oyo mibale.

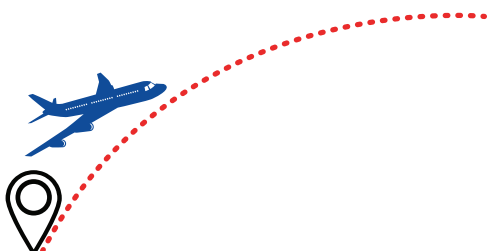

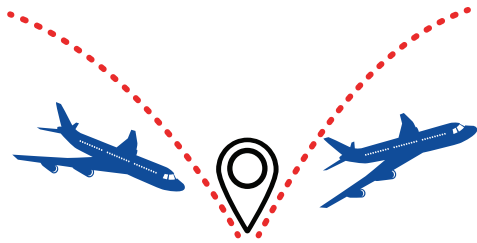
2.3 Mobembo na mboka Canada

Batolioyo etali mobembo na yo na Canada ezali ya motuya.

Malako: Tiya batoli oyo etali mobembo na yo na Canada. Okoki koyeba batoli oyo nyonso te tii na mwa mikolo liboso ya kokende nayo. Koma Batoli na mokoloto oyo batiaki to tya zolongano “O” na biyano okopesa oyo etali mobembo na yo.

1. Nkombo ya esika ya libanda ya mpepo epayi wapi okolongwa:

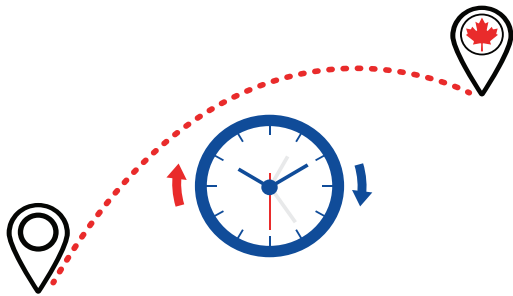

2. Nkombo ya esika ya libanda ya mpepo epayi wapi okozwa mpepo mosusu:

---

3. Ngonga boni ekozwa yo wuta mboka na yo tii na Canada:

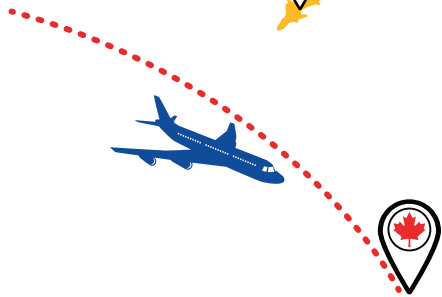

---

4. Nkombo ya esika ya libanda ya mpepo ya liboso epayi wapi okokita na Canada:

- a) Toronto
- b) Montreal
- c) Vancouver
- d) Calgary

5. Nkombo ya esika ya libanda ya mpepo ya suka epayi wapi okokita na Canada:

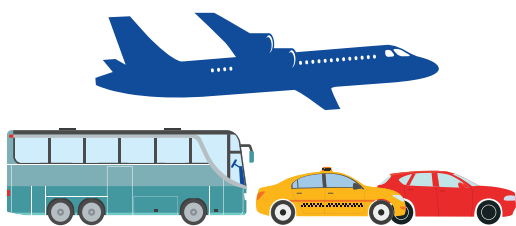
---

6. Nkombo ya engumba epayi wapi okofanda na Canada:

---

7. Ndenge ya komema bato okokamata na libanda ya mpepo ti na engumba okofanda:

- a) Mpepo
- b) bisi
- c) motuka ya moto moko to taksi

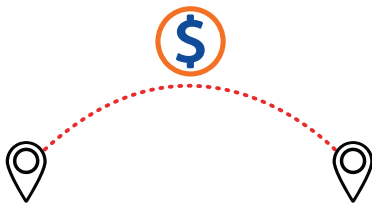

2.4 Mosolo ya kodefa mbongo mpo na kokende na Canada

Kati na mosolo ya kodefa mbongo mpo na kokende na Canada, leta ya Canada ekofuta Mpepo mobembo nayo ti Canada. Okofuta nyongo yango nsima.

1. Liboso ya kokende, bakosenga yo kotiya signatile na mikanda yakozwa nyongo ezali na kati ba toli oyo etali mosolo ya mbongo nini esengeli mpo na mobembo nayo, okozongisa mbongo yango sima ya kokoma na Canada. Ezali mikandamikanda oyo endimami na leta.

2. Mingi mingi, mosolo ya banyongo ya kokima mboka oyo etali Mpepolifuti ya mpepo wuta mboka nayo ti esika okokende kofanda na Canada.

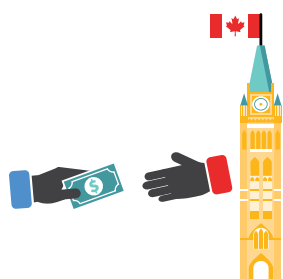
3. Okobanda kofuta mbongo oyo sima ya mbula moko ntango okomi na Canada.

4. Banyongo yango ezali na matabisi ya kofuta te.

5. Leta akotindela yo mukanda to maloba oyo ekotalisa yo tango nini okobanda kofuta nyongo wana. Soki ozali na mituna na oyo etali mosolo oyo, benga 1-800-667-7301 to tinda message na internet na adresse oyo collection@cic.gc.ca. Soki olingi koyeba makambo mosusu etali kodefa mbongo mpo na bato bakima mboka, okoki kotanga awa:

6. Osengeli kopesa toli Leta ya Canada soki ozali na mpasi ya kofuta nyongo wana. Bakoki kotala lolenge nini ya kokitisa oyo okofuta na sanza moko, soki esengeli bongo.

2.5 Lolenge ya bisaka

1. Sakosi ya maboko

Ezali ya moke. Bato oyo bazali kosala mobembo bamataka na yango na mpepo. Esengeli kokoka na esika oyo ezali na se ya kiti to na esika oyo ezali likolo ya moto na Mpepo.

2. Bisaka batalelaki

Etali penza bisaka ya minene bato oyo bazali kosala mobembo bamemaka. Batiyaka yango na Mpepo na esika ya kobomba bisaka na mpepo. Bapesaka faktire na bato oyo bazali kosala mobembo ntango bisaka ekoti na Mpepo. Bosengeli kobomba faktire oyo mpe kolakisa yango soki bisaka ebungi. Bato oyo bazali na mpepo bakozwa bisaka na bango esika bakokita na Mpepo.

3. Biloko ya moto ye moko

Ezali biloko ya muke lokola laptop na kati ya sakosi na yango, to sakosiya maboko.

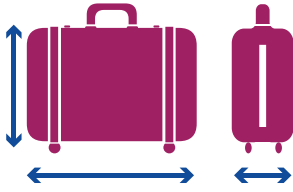
Bisaka oyo bako talela ekokani na monene, lolenge to langi. Osengeli koyeba bisaka na yo. Koma nkombo na yo likolo na yango. Bakisa eloko mosusu likolo ya nkombo mpo oyeba yango noki.

2.6 Bisaka oyo endimami

Mpepo nyonso ezali nabandelo ya bisaka ememaka. Tala kokende na yo to tuna na mosali ya IOM na likambo oyo etali ndelo ya bisaka oyo endimami. bandelo oyo ezali kotalisa:

1. Monene na ba centimetres ya bisaka na yo. Okoki kozwa monene na yango soki ozwi limpinga ya likolo, bolai to monene.

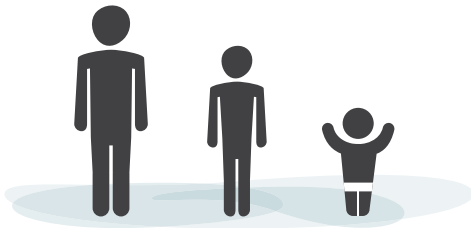

2. Bozito na ba kilogramme ya eloko mokomoko oyo ezali na bisaka nayo. Osengeli kopeser na kilo eloko mokomoko okotiya na bisaka.

3. Biloko ya bisaka oyo endimami mpo na moto moko ekokani na mbula na ye.

Malako: Koma bisaka oyo endimami mpo na mobembo na yo na esika esengeli.

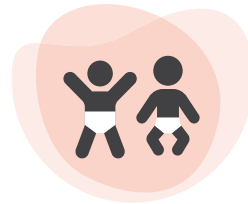

1. **Bato bazali kosala mobembo bazali na mbula mibale (2) to koleka**

Bisaka boni bato oyo bazali na mbula mibale to koleka basengeli komema na Canada?

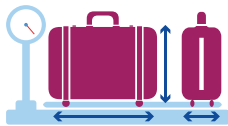
2. **Bato bazali kosala mobembo oyo bakokisi mbula mibale te**

Bisaka boni bato oyo bakokisi mbula mibale te basengeli komema na Canada?

---

3. Bonene mpe bozito ya eloko mokomoko ya bisaka ezali ndenge nini?

Bato bazali kosala mobembo oyo bakokisi nanu mbula mibale te bakofanda te na kiti na kati ya Mpepo. Tala ntina bisaka na bango ekeseni.

Tosa mibeko ya compani na oyo etali bonene mpe bozito ya bisaka. Soki te, bakoki koboya koyamba biloko na yo to mpe okoki kofuta kilo ya likolo. Mbongo oyo eleki motuya.

2.7 Biloko nini esengeli kotiya na sakosi na yo?

Malako: Tala biloko oyo.

Tiya “○” esika oyo esengeli mpo na biloko oyo ekoki kozala na kati ya **sakosi ya maboko.**

Tiya “□” esika oyo esengeli mpo na biloko oyo ekoki kozala na **valisi to sakoasi ya monene.**

Tiya “△” esika oyo esengeli mpo na biloko oyo ekoki kozala ba **biloko nayo moko.**

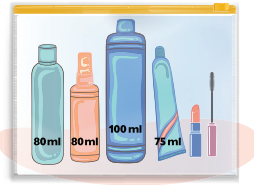
Kobosana te mibeko oyo etali bonene mpe bozito ya biloko tango ozali kopona biloko ya komema.

☐ 1. Ndambu ya biloko ya koliya pe bakushe mpo na bana	☐ 2. Laptops na tableti	☐ 3. Bashombo ya mike to ya minene
☐ 4. Masini yakokanga foto	☐ 5. Ba apareyi mosusu (esengeli volte 110-120)	☐ 6. Ba bijou
☐ 7. Bilamba na ba sapatu	☐ 8. Biloko ya masano ya bana	☐ 9. Biloko ya losambo

Biyano : 1 (△); 2 (△); 3 (△); 4 (△); 5 (□); 6 (○); 7 (□); 8 (□); 9 (□)

10. Biloko ya kobongisa nzoto (bapapye ya peto)

11. Ndambu ya mayi, miliki to biloko mosusu ya komela (kolekisa 100 ml te na kati ya sashe ya pembe)

12. Mayi, miliki to biloko mosusu ya komela (koleka 100 ml)

13. Makaya (200 tiges, 50 cigars pe 200 g ya likaya)

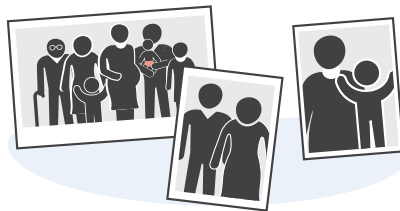
14. Kisanula, brosi ya mino

15. Masanga ya makasi (8,5 L ya masanga, 1,5 L ya vinyo, 1,14 L ya masanga makasi)

16. mikanda Mikanda mpe badiplome

17. Ba photo mpe yo

18. Mosolo

19. Ba buku mpe ba dictionaires

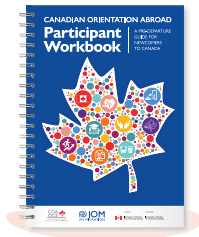
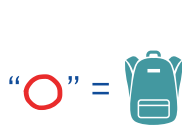

20. Ba nkisi ya komela mpe ba ordonnance na yango

21. Biloko ya kolia oyo batiya na manzana lokola sardine

Biyano : 10 (□); 11 (○); 12 (□); 13 (□); 14 (○); 15 (□); 16 (▽); 17 (○); 18 (▽); 19 (□); 20 (○); 21 (□)

22. Buku oyo

23. Biloko ya masano mobembo

24. Biloko ya kolia lokola bonbon, biscuit, ...

25. Bilamba okoki kotanda

26. Mangembu (kolandela mopepe)

27. Bamontre

28. Babuku to bazulunalo

29. Pusupusu

30. Mafuta ya kopakola

Ndelo ezali te mpo na mbongo okoki komema na Canada. Soki okoti na mboka Canada na mbongo to eloko oyo ezali valere yakoleka 10.000 dollars Canadiens (CAD) po na libota, osengeli koyebisa yango na bakonzi ya dwane ya Canada. Soki te okofuta amande to bakopesa yo etumbu.

Okoki komema na Canada mosolo, mikanda ya kozwa mosolo, ba cheques, stocks to mosolo banque na yo akotinda na banque ya Canada. Mosolo oyo okoyebisaekoki kosalisa mpo na koyeba etelemeli ya lisungi okozwa.

Biyano : 22 (□); 23 (○); 24 (○); 25 (○); 26 (○); 27 (○); 28 (○); 29 (▽); 30 (□)

2.8 Biloko ya kotikala na nsima

Ezali na biloko osengeli komema na Canada te. Soki omemi yango na Canada mpe olobelaki yango te, okofuta amande to bakoki kokanga yo tango okomi.

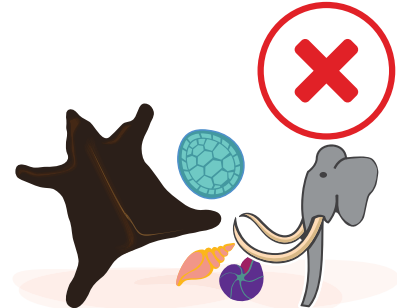
Biloko epekisami:

1. Biloko ya kolia (nyama, creme, miliki mpe mbuma/ndunda)

2. Banzete, mabele to mabaya

3. Misuni ya nyama, na poso na yango

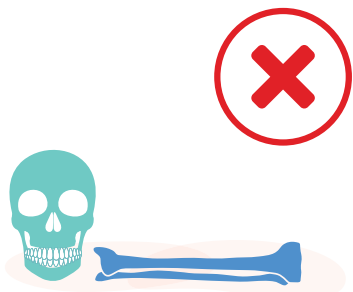
4. Makasa, épices

5. Ba apareyi ya minene (television, na baapareyi ya ndako.)

6. Monduki, to masasi

7. Mikuwa ya bato

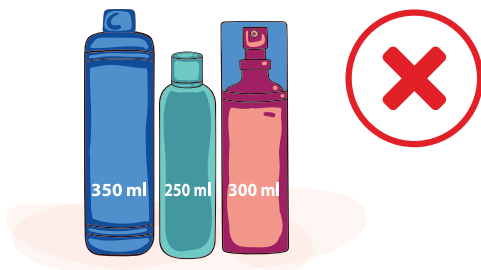

8. Mituka

9. Drogue

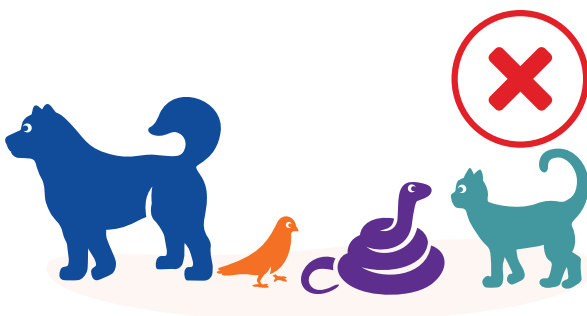
2.9 Biloko ya kotiya na Sakosi ya maboko

1. Liquide, crème na gels (koleka 100 ml)

2. Biloko ekoki kozokisa (coupe ongle, allumettes, briquet, mbeli, biloko oyo ekoki kopela moto mpe bilamba ya masano)

3. Epekisami komema ba nyama ya bomoyi na Canada. Mpo na komema nyama oyo asungaka, osengeli kofuta ticket, mikanda ya minganga mpe ya bankisi ya mangwele.

4. Bato oyo bazali ko mobembo na bana, talela soki miliki, creme na bileyi ya bebe (na linzanza ya moke) oko tiya yango na sakosi ya maboko.

2.10 liboso ya kosala mobembo

Malako: Tala oyo okoki kosala mpo na kobongisa mobembo na yo. Sala yango na bokebi nyonso.

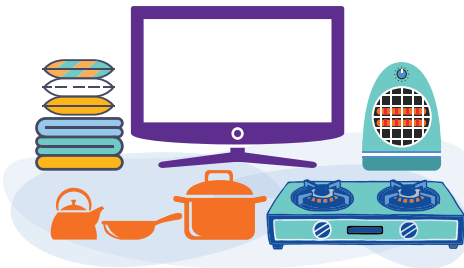
1.

a) Longola biloko ya minene, oyo epekisami to oyo bakopesa yo na Canada.

2.

b) Tiya biloko ya motuya na sakosi ya maboko.

3.

c) Sangisa to copier mikanda ya motuya (mikanda importants).

4.

d) Ndingisa ete okoyeba bisaka na yo na biloko oyo ezali na kati na yango.

5.

e) Sangisa biloko olingi kozwa landela motuya, ndenge ya kobatela mpe kilo.

Mokolo ya mobembo, IOM akopesa yo sashe oyo ezali na elembo ya IOM likolo na yango. Bomba yango pe tiya yango esika ya malamun tango nionso ya mobembo na yo.

Biyano: 1 (c); 2 (e); 3 (a); 4 (d); 5 (b)

2.11

Mikanda (document) nini ezali na kati ya sashe ya IOM?

Malako: Tala mikanda. Tiya elemba likolo ya mokanda mpe nkombo na yango.

1.

a) Ndingisa ya kofanda ya libela

2.

b) Mikanda misusu, bakisa ndingisa ya kokima soki osengeli na yango

3.

c) Passeport to mikanda ya mobembo

4.

d) Visa

5.

e) Ba tike ya Mpepo

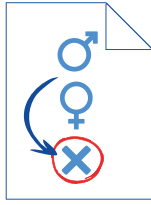
6.

f) Mikanda ya minganga mpo na kokima mboka soki ezali na ntina

Ndingisa ya kofanda libela ezali mukanda oyo endimami na leta oyo ezali kopesa yo nzela ya kokota na Canada. Sima mposo moko soki okomi na Canada, okozwa kalati ya kofanda libela. Mokanda oyo ezali ko longola te ndingisa ya kofanda libela. Osengeli kobatela malam.

BiYano: 1 (c); 2 (d); 3 (e); 4 (f); 5 (a); 6 (b)

Tango ozali kosala mobembo na Canada, IOM ekoki kosunga bato oyo kimobali to kibomwasi na bango ekeseni na oyo ekomami na mikanda na bango. Soki olingi koyeba yango malamu koleka, yebisa mosali moko ya IOM.

2.12 Mikanda nini osengeli komema?

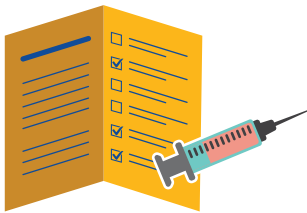
Malako: Tala mikanda mosusu okoki kozala na yango. Tiya elembo “✓” na etanda mpo na mikanda ozali na yango mpe olingi komema.

1. Ba Ordonance medicale mpe makomami

2. Ba Dipolomi

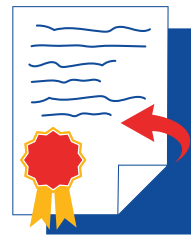
3. Mikanda ya kolakisi soki ozwaki nkisi ya mangwele

4. Mokanda ya kotatola mbotama

5. Mokanda ya kotatola libala/koboma libala

6. Mabongeli ya mikanda ya motuya

Malako: Koma mikanda mosusu ya motuya osengeli na yango na esika esengeli.

2.13 Na libanda ya mpepo

Na libanda ya mpepo, matambe ya kolanda ezali ebele mpo na kokende na mboka nayo ya sika, Canada. Tango mosusu, osengeli kobandela yango mbala ebele.

Malako: Landa malako oyo esalemaka na libanda ya mpepo. Tiya molongo na malako ya libanda ya mpepo mpe maloba na yango.

1. Esika ya molongo mpo na kolakisa mikanda na libanda mpepo

2. Esika ya kotalela ya bato bakima mboka

3. Esika yakotala libateli malamu

4. Bikuke ya kolongwa

5. Esika ya misala ya dwane

6. Kozwa bisaka

1.

2.

3.

4.

5.

6.

a) Tosa malako ya bakonzi oyo bazali koluka biloko ya mabe na sakosi na yo pe biloko omemi. Bakolekisa yo na sakosi na yo na kati ya masini oyo emonisaka biloko ya mabe. Akoki kosimba nzoto na yo mpo na koluka biloko ya mabe.

b) Tiya bisaka na yo na kilo pe tiya yango elembo (etiquette). Kamata kalati ya kokota mpe papye ya kokotisa bisaka na yo. Tika sakosi epayi ya mosaliya mpepo.

c) Tala tike na yo mpo na koyeba numero ya kiti pe esika ya kozela. Ezali esika okokota na Mpepo. Landa mayebisi nyonso na bokebi penza.

d) Pesa biyano mpo makambo etali biloko ezali na kati ya sakosi na yo.

e) Kamata sakosi na yo oyo ezali enregistré na tapis roulant oyo. Bisaka ekokami. Ndingisa ete bisaka ozwi ezali ya yo.

f) Pesa mikanda na yo na mosali ya Leta oyo azali kotalela mikanda tango ozali kobima mpe kokota na mboka songolo.

Biyano: 1 (a); 2 (b); 3 (c); 4 (d); 5 (e); 6 (f)

2.14 Biloko oyo ezali na libanda ya mpepo

Na libanda ya mpepo, biloko oyo ekoki kosunga yo tango ozali kosala mobembo.

Malako: Tala biloko yango. Tiya elembo na esika esengeli.

bashario ya komema bisaka

Tapis roulant

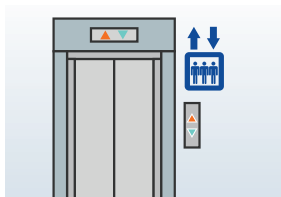
Ba ecran yakopesa batoli

Bilembo oyo ezali kolakisa nzela (signaux)

Ba esikalie oyo esalaka lokola ba robo

Ascenseur

1.

a) Tiya batoli oyo etali tango mpe etukana oyo etali ngonga na esika ya kokoma mpe ya kolongwa.

2.

b) Soki olingi kokota etaze ya likolo na kati ya libanda ya mpepo na ba shario oyo ememi bisaka mpona bato oyo bazali bibosono.

3.

c) Senga balakisa yo epayi olingi kokende.

4.

d) Senga basunga yo koleka na biloko na yo na kati ya libanda ya mpepo.

5.

e) Soki olingi kokota etaze mosusu na kati ya libanda ya mpepo.

6.

f) Senga basunga yo kotambula mbangu na distance ya molayi.

Biyano: 1 (d); 2 (f); 3 (a); 4 (c); 5 (e); 6 (b)

2.15 Batoli etali kalati ya kokota mpepo

Osengeli kolakisa kalati ya kokota mpepo na yo tango nyonso. Moto nyonso oyo azali kosala mobembo azali na yango. Bomba yango na esika ya malamu mpe kobungisa yango te.

Malako: Tala kalati ya kokota mpepo. Tiya elembo esika esengeli mpe photo oyo ekokani na yango.

9. Numero ya mpepo

10. Nkombo ya mpepo

1. Nkombo ya moto oyo azali kosala mobembo

2. Dati ya mobembo

3. Libanda ya mpepo epayi wapi okolongwa

a	Canada Air 		Boarding Pass / Carte d'embarquement				
b	Name/Nom	John Doe					
c	Flight/Vol	d	Date	e	From/De	f	Destination
	CA 110		20 AUG/AOÛT		Toronto		Saskatoon
g	Boarding Time/Heure d'embarquement		h	Gate/Porte	i	Seat/Siège	
	9:15			13		22B	
j	Departure Time/Heure de départ						
	10:00						

8. Ngonga ya komata na mpepo

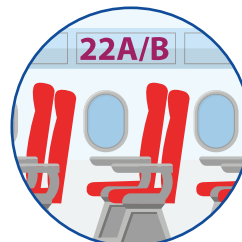
7. Etuka ya kokota mpepo

6. Ngonga mpepo ekolongwa

4. Libanda ya mpepo epayi wapi okosuka

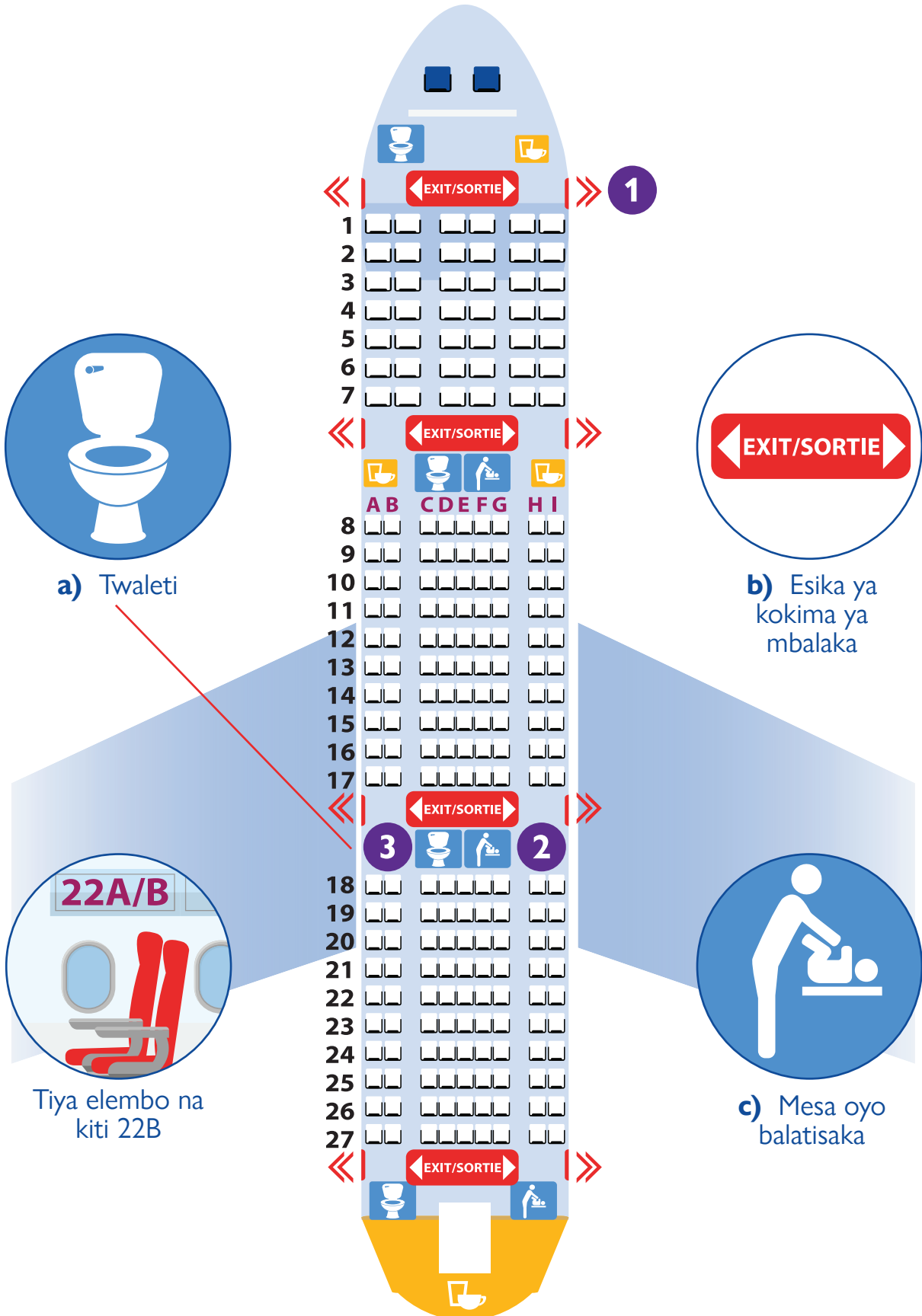
5. Numero ya kiti

Biyo: 1 (b); 2 (d); 3 (e); 4 (f); 5 (i); 6 (j); 7 (h); 8 (g); 9 (c); 10 (a)

2.16 Mpepo

Malako: Tala kalati oyo ezali na kati ya mpepo. Tiya elembo esika esengeli pe numero oyo ezali kotalisa esika okoki komona yango na kalati.

2.17 Kiti

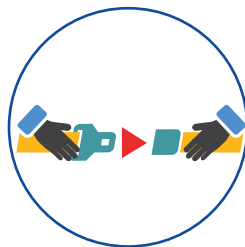
Malako: Tala eloko oyo ezali na kiti na mpepo. Tiya elembo esika esengeli.

1.
Sashe komiyoka
malamu te
na mpepo

2.
Plateau

3.
Signe ya kokanga
mokaba ya kiti
“attechez la
ceinure”

4.
Esika ya kofina
bouton po na
kobenga

a) Landa batolina bokebi nyonso mpo na bolamu na yo.

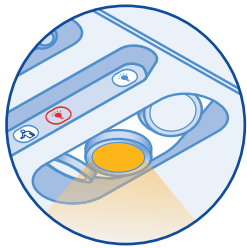
b) Esika osengeli kosalela na yango tango ozali na mpepo.

c) Lolenge ya kobenga hotesse.

d) Papye to sashe osengeli kosalela soki olingi kosanza.

BiYano : 1 (d); 2 (b); 3 (a); 4 (c)

Pole

5.

- e) Mokanda oyo ezali komonisa yo makambo ya libateli na mpepo.

Biloko ya kosepelisa yo na mpepo

6.

- f) Esika ya kotiya sakosi na yo ya maboko.

Esika ya kotiya bisaka na likolo

7.

- g) Soki molili ekoti na cabine mpo na kotanga to tina mosusu

Kalati ya komonisa libateli

8.

- h) Esika ya kofanda mpo na kotala film, koyoka nzembo to kobeta jeux

Epekisami kolongala biloko ya libateli oyo ezali na mpepo.

Biyano : 5 (g); 6 (h); 7 (f); 8 (e)

2.18 Oyo osengeli kosala na mpepo

Malako: Tala makambo okoki kosala na mpepo. Tiya “✓” na etanda mpo na oyo olingi kosala na Mpepo.

1. Koliya mpe komela mingi.

2. Kolala mpe kopemisa nzoto.

3. Kobatela bana epayi bavandi.

4. Kosalela twaleti.

5. Komela bankisi, soki osengeli na yango.

6. Kosolola na bato mosusu na mongongo ya nse.

7. Kolanda malako ya ba hotesses.

Osengeli kokanga mokaba na yo tango mpepo elingi kopumbwa mpe kokita, mpe soki ba hotesse basengi

2.19 Nani akoki kosunga yo?

Malako: Tala bato oyo bakoki kosunga yo tango ozali kokende na Canada. Tiya elembo na ezalela nyonso pe moto to bato oyo bakoki kosunga yo. Bizaleli mosusu ezali na biyano ya malamumu ebele.

6. Ozali kozela bisaka na yo kasi moko ezali komonana te.

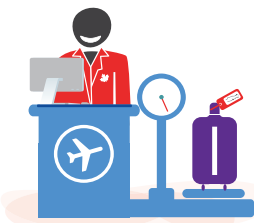

1. Oyoki nzala, posa ya mayi to osengeli na lisungi na kati ya mpepo.

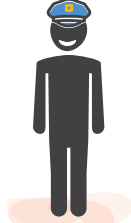
2. Soki apareyi yakosala makelele ebeti te na libanda ya mpepo, ata ko likambo ya ntina ebimi.

a

Mosali ya biro mpo na kokotisa bankombo ya bato

b

Libateli ya libanda ya mpepo

c

Basali ya libanda ya mpepo

d

biro mpo na batoli na libanda ya mpepo

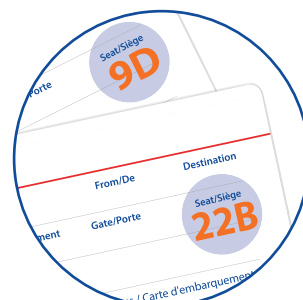
e

Hotesse ya mpepo

5. Olingi kozwa mobembo mosusu kasi oyebi nzela te.

4. Kiti nayo na kati ya mpepo ezali mosika na oyo ya libota na yo.

3. Obungi nzela na libanda ya mpepo.

Soki ozali na libanda ya mpepo, to na mpepo, to koleka, libota nayo efanda esika moko pe tala bana na yo.

Biyano : 1 (e); 2 (b, c, d); 3 (c, d); 4 (a, e); 5 (c, d); 6 (c, d)

2.20 Etelemeli ya kofanda ya libela

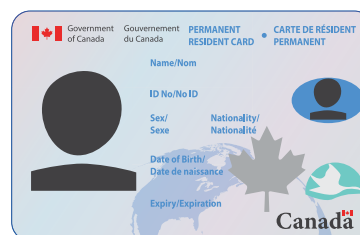
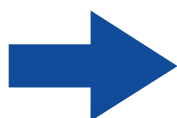

Soki okomi na mboka Canada, okosala mituna-lisolo ya mokuse na mokonzi na libanda ya mpepo. Bakosenga yo kotya signature na mikanda.

Soki osilisi, okomi mofandi ya libela, na mibeko ya kofanda na mboka Canada.

Ozali na mobali nayo, mwasi nayo to bana ya mike to ya mikolo oyo bakofanda na yo na mboka Canada te? Bakoya na mboka ya Canada na nsima? Soki boye, osengeli koyebisa leta boninga na bino liboso yakokoma na mboka Canada. Soki osali yango te, ekozala pasi mingi mpo na kosangisa libota na yo na mboka Canada.

Bakontindela yo kalati oyo elakisi okomi mofandi mboka ya Canada. Babengi yango na Lingelesi « Permanent Resident card ». Etelemeli ya kofanda mboka ya libela esilaka te, kasi kalati esilaka. Soki kalati na yo esili, to ebungi to bayibi yango, osengeli kosenga ya sika.

Esengaka tango molayi mpo na kosala kalati ya kofanda mboka ya libela.

Mikanda okozwa tango okomi na mboka ya Canada ezali ya motuya. Batela yango malamumu.

2.21 Lotomo mpe mikumba na mboka Canada

Lokola moto ya kofanda mboka na libela na mboka Canada, ozali na lotomo ebele. Lotomo oyo esengaka mpe mikumba.

Malako: Tala lotomo mpe mikumba na yo mofandi mboka na Canada. Tiya elembo na Lotomo mpe mikumba moko moko.

1. **Lotomo ya kosala mosala to ya kozala na misala nayo moko**

2. **Koloba makanisi nayo**

3. **Lotomo ya bomoto**

4. **Kosambela na lingomba nayo**

5. **Kelasi ya ofele mpo na bana ya mike**

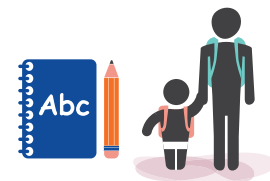
a) **Kotosa lotomo ya moto nionso**

b) **Komibatela, libota nayo mpe kofuta mpako**

c) **Kotosa mangomba mosusu**

d) **Kotinda bana na kelasi**

e) **Kotosa makanisi ya bato mosusu**

Biayano: 1 (b); 2 (e); 3 (a); 4 (c); 5 (d)

6.

Eloko na yo moko

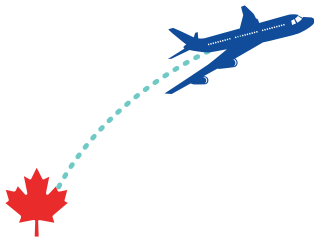
7.

Kozwa bankkisi na lopitalo

8.

Lotomo mpo na kofanda na esika ya malamumpe ya bopeto

9.

Kosala mobembo na libanda ya mboka Canada

f) **Kobatela bisika bofandi**

g) **Lakisa kalati ya kofanda mboka ya libela na yo oyo endimami po okota lisusu na mboka Canada**

h) **Futa mpako**

i) **Futa mpako ya biloko nayo**

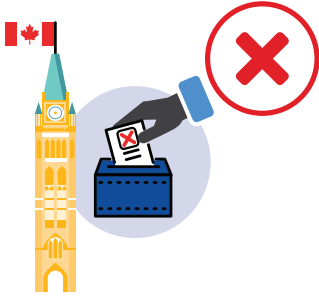
Etelemeli ya mofandi mboka na libela ya moto oyo asengeli kofanda na mboka Canada lokola bato bakima mboka ekoki kozala mabe soki olingi kozonga na mboka ya yo. Ba konzi ya biro ya bato bakima mboka oyo bazali na libanda ya mpepo na mboka Canada baktuna mituna mpona bozongi na yo. Osengeli kopesa biyano ya solo soki batuni yo mpo na nini okendaki na mboka na yo.

Biyano: 6 (i); 7 (h); 8 (f); 9 (g)

2.22 Kofanda libela

Lokola moto yakofanda mpo na libela na mboka Canada, ozali na lotomo na yo lokola moto ya Canada, kasisoki:

1. Okoki ko mpona te na ntanga ya maponami ya leta

2. Okoki te koluka misala ya likolo na Leta

3. Osengeli kotikala mwa mikolo na mboka Canada mpo ozala na statut kofanda mpo na libela

Bato kofanda na libela oyo bakangama mpo na ba crime ya makasi bakoki kobungisa statut na bango ya kofanda na mboka ya Canda.

2.23 Tango nini okoki kosenga kokoma mwana-mboka ya Canada?

liboso ya kosala kosenga wana, osengeli:

English

Français

1. Kofanda mwa mikolo na mboka ya Canada. Mpona koyebatango nini osengeli kosala kosenga na yo tanga awa:

2. Koloba Lingelesi to Lifalanse malam.

3. Kosala test mpo na kotalisa ete oyebi mboka Canada.

Okoki kosala lisengi ya passeport ya Canada soki bapesi mokanda yakozala mwana-mboka ya mboka Canada.

Lingomba ya 3 BONGISI MPE BA SERVI SI

Lingomba ya 3

BONGISI MPE BA SERVISI

Ba Toli ya lingomba oyo ezali mpo na ba servisi oyo ezali na mboka Canada. Ezali malamu mingi kotanga ya lisusu soki okomi na mboka Canada.

Okokoma moto ya kofanda mboka mpo na libela soki olandi malaka ya biro ya bato bawuta mboka mopaya na libanda ya mpepo ya liboso na mboka ya Canada. Lokola mofandi mboka mpo na libela, osengeli na lisungi ebele oyo ekoki kosunga yo mpo na kobika malamu na mboka ya Canada.

Bisika lisungi oyo ezali kowuta ekeseni na bibongiseliya kofanda esika mosusu.

3.1 Bibongiseli ya kofanda na Canada

Malako: Tanga ba toli oyo etali bibongiseli ya kofanda esika mosusu. Tiya elembo “✓” na etanda oyo ekokani na kofanda esika mosusu na yo na mboka ya Canada.

GAR/RPG

1. Bibongiseli ya Leta mpo na kosunga bato bakima mboka (GAR/RPG)

Leta apesaka misolo na bato. Bazwaka lisungi ya mbala moko oyo ewuti na obongiseli oyo ezwaka misolo ya Leta. Soki olingi koyeba malamu, tanga awa:

PSR/PPPR

2. Bibongiseli ya lisungi ya moto na moko mpo na bato bakima mboka (PSR/PPPR)

Ezali na mangomba to mangomba oyo ezali ya leta te oyo epesaka pe lisungi na bato. Bazwaka misolo oyo ewuti na bato ya kosalisa oyo bazali ya leta te. Bakozwa lisungi mpo kofanda esika lisusu mbala moko oyo ewuti epayi ya basalisi na bango. Soki olingi koyeba malam, tanga awa:

JAS/PAC

3. Bibongiseli yakosangana mpo na kopesa lisungi (JAS/PAC)

Leta epesaka mosolo na bato. Bakozwa lisungi mpona komona esika ya kofanda oyo ewuti na basalisi oyo bazwaki mosolo epayi ya leta. Bazali na basalisi oyo bazali kobakisa lisungi na mboka Canada. Soki olingi koyeba malam, tanga awa:

BVOR/ RDBV

4. Bibongiseli ya kosangisa ya Biro ya ba visas (BVOR/RDBV)

Leta mpe basalisi bapesaka mosolo na bato. Bazwaka lisungi mpona esika ya kofanda mbala moko oyo ewutaka epayi ya basalisi na bango. Mpo na koyeba malam, tanga awa:

Longola bibongiseli ya kofanda na yo, osengeli kozwa matomba ya misala ya kofanda ya libela oyo ewuti na mangomba oyo Leta ezali kopesa mosolo. Senga na lingomba na yo oyo Leta apesaka mosolo to basalisi na yo bayebisa yo na misalaoyo. Mpo na koyeba malam, tanga Lingomba ya misatu, Mosala 3.11.

3.2 Ba ndelo ya lisungi ya mbala moko mpo na kofanda

Lisungi ya mbongo okozwa na mboka Canada ezali bandelo.

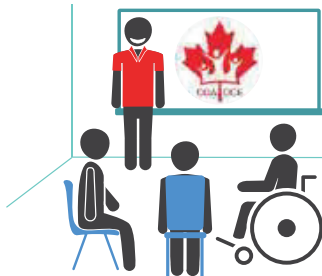

Lisungi ya mbongo mpo na kofanda okozwa na mboka Canada, ewuta na mangomba to basalisi ya mboka na bino, ezali kaka ndelo. Bibongiseli ya kofanda nde epesaka ntango ya lisungi oyo. Ezali na ezaleli oyo ekoki kobongola ntango ya lisungi.

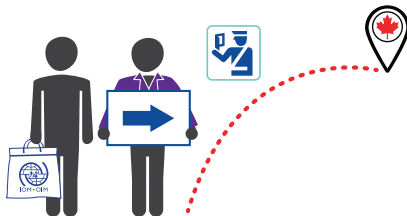

3.3 Misala ya bibongiseli mpo na kofanda

Ata ko bibongiseli ya kofanda okutani na yango, bato yakofanda mboka mpo na libela nionso oyo bazali kozwa lisungi yakomona esika ya kofanda lokola bato bakima mboka na Canada bakoki kozwa lisungi na misala:

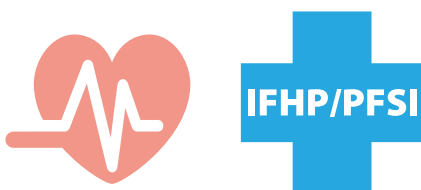
1. Misala ya kozala bisika yo moko to na nzela ya interineta ya ofele oyo ekoki kosunga yo mpo na ko preparer lolenge ya kofanda na mboka ya Canada liboso okoma. Soki olingi kozwa ba Toli koleka, tanga awa:

2. Misala yakoyamba na libanda ya mpepo ya Canada oyo ekosunga yo mpo na kolandela ba malako ya biro yabato bawuta mboka mopaya, ya dwane, ya mobembo tii esika ozali kokende.

3. Mosolo Leta ya Canada apesaka mpo na biro yabato bawuti mboka mopaya esangisi ba depense oyo osengeli na yango mpo na kokende na mboka Canada. Okozongisa yango bankisa matabisi sima mbula moko ntango okomi na mboka Canada.

4. Ezipeli ya kolongono na lopitalo ya tango moke na nzela ya bibongiseli ya leta mpona kolongono ya nzoto ya ntango moke IFHP/PFSI. Ezali kosangisa misala na lopitalo kino okondimamana bibongiseli ya kolongono ya nzoto ya polovesi na yo. Etali mpe misala ya kolongono ya nzoto na lopitalo mosusu tango ozali kozwa lisungi ewuti na leta to basalisi na yo. Soki olingi kozwa ba toli, tala Lingomba ya mitano (5) to tanga awa:

3.4 Lisungi ya mbala moko mpo na kofanda

Malako: Tiya elembo “✓” na bibongiseli oyo etali kofanda na yo na mboka Canada.

GAR/RPG

PSR/PPPR

JAS/PAC

BVOR/RDBV

Malako: Tala lisungi ya mbala moko mpo na kofana okozwa na mboka Canada. Tiya elembo “✓” na esikaya moto oyo azali kopesa yo lisungi.

1. Soki okomi na eleko ya malili, nani akopesa yo bilamba ya malili?

a) Lingomba ya Leta apesaka mosolo oyo ezali na libanda ya mpepo ya mboka Canada soki okomi kati ya 15 sanza ya zomi ti 15 sanza ya minei

b) Basalisi na yo tango okokoma na engumba ya suka esika okofanda

2. Soki okomi na mboka Canada, nani akobongisa kokende na yo ti esika ya liboso epayi wapi okofanda?

a) Lingomba ya Leta apesaka mosolo

b) Basalisi

3. Nani akobongisa esika ya kofanda na yo tango okokoma na mboka Canada?

a) Lingomba ya Leta apesaka mosolo

b) Basalisi na yo

Biyano: GAR/RPG 1 (a); 2 (a); 3 (a); PSR/PPPR 1 (b); 2 (b); 3 (b); JAS/PAC 1 (a); 2 (a); 3 (a); BVOR/RDBV 1 (b); 2 (b); 3 (b)

4. Nani akosunga yo mpo ozwa esika ya kofanda mpe kopesa yo biloko ya ndaku ya sika to ya kala?

a) Lingomba ya Leta apesaka mosolo

b) Basalisi nayo

5. Nani akotatola mpo na yo soki olingi kozwa lisungi mpo na kofanda ya libela mpo ofanda malamu na mboka Canada?

a) Lingomba ya Leta apesaka mosolo

b) Basalisi nayo

6. Nani akosunga yo mpo ozwa lisungi oyo ezali na bandelo?

a) Leta

b) Basalisi

c) Bango mibale Leta mpe basalisi

BVOR/RDBV 4 (b); 5 (b); 6 (c)

Biyo: GAR/RPG 4 (a); 5 (a); 6 (a); PSR/PPR 4 (b); 5 (b); 6 (b); JAS/PAC 4 (a); 5 (a); 6 (a);

3.5 Iotomo mpe mikumba

Kofanda na mboka ya sika esengaka ntango mpe makasi.

Bokokabola mikumba, yo moko to bato oyo bakosunga yo.

Malako: Tala mikumba etali kofanda nayo. Tiya elembo kati ya mikumba ya moko na moko ya lingomba ya leta oyo ezwako makabo to basalisi na mikumba na yo moko.

Kozwa pe koyamba yo na mboka Canada.

Kopesa yo toli na ndenge ya ko salela ndambu mosolo ozali kozwa.

Kosunga yo mpo na koluka ndako ya libela mpe kozwa contrat ya kofutela ndako nayo.

Kolakisa ndenge ya kobiba malamumu na ndako na yo.

1.

2.

3.

4.

a) Kobongisa ba depenses ozali kosala na mosolo ozali kozwa. Soki esili, bakobakisa yo mosolo te.

b) Kanga bikuke ya ndako nayo mpe salela baapareyina yo na bokebi nyonso.

c) Zala na ba bisaka na yo mpe ba mikanda na yo. Sashe ya IOM ezala visible mpo bato bamona yo.

d) Esika ozali kofanda ezala bopeto mpe malamumu. Sosola mpe tosa contrat ya kofanda ndako na yo.

Bi'ano: 1 (c); 2 (a); 3 (d); 4 (b)

5.

Kosunga ba mikolo na libota na yo bayekola Lingelesi to lifalanse ya ofele.

6.

Kosunga yo mpo oyoka makambo matali eteyelo oyo ezali na polovenshi to biteni nayo. Komisa bana nayo na kelasi.

7.

Kosunga yo kofongola konti na banque. Koyebisa lolenge nini kozwa misolo mpe kosalela yango na mboka Canada.

8.

Koyebisa mibeko ya ntina na mboka Canada.

e) Kobatela ba Toli ya banki na yo. Kofuta mosolo osengeli kofuta na banki mpo na bakalati ya banyongo to kodefa mbongo.

f) Koyekola lifalanse to Lingelesi soki olingi koyeba yango malamumu.

g) Kotosa mibeko na mboka Canada.

h) Kokomisa bana na kelasi. Kolandela lolenge bazali kotanga mpe kobika na baninga.

9.

Soki ozali mposa ya misala ya mbangu ya minganga mpo obeli, luka okende na lopitalo.

10.

koyebisa lolenge nini ya kosalela ba bisi oyo ezali na engumba nayo.

11.

Kolakisa makambo etali engumba na yo ya sika.

12.

Kosunga yo kosala kosenga ya mikanda oyo ezali ya ntina na mboka Canada pe koyebisa ntina na yango.

Mpo na lisungi ya kofanda ya mbala moko oyo ezali ya motuya makasi mpo nayo.

i) Kosalela bisi mpe komesana na ba adresse ya motuya soki obungi.

j) Zala actif na kati ya engumba na yo mpe solola na bato mosusu.

k) Batela mikanda nayo, luka oyeba ndenge nini kosalela yango mpe kozwa ya sika na tango ensengeli.

l) Yebisa moto oyo oyebi kobela mpe maladi mpe kolia to kopona bileyi kaka moko nayo.

3.6 Mbongwama ya bisika ya kozala

Ozali na mibeko ya kompona esika okofanda na mboka Canada.

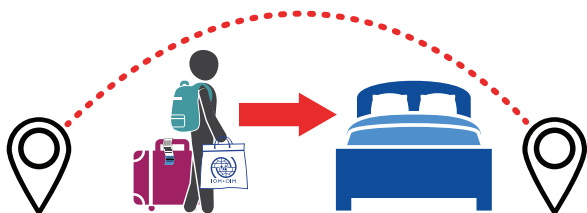
Mpo na yango, bazali kolendisamingi kosala mobembo epayi wapi oponaki liboso. Kuna, okozwa lisungi oyo etali bamposa ya kofanda na yo. Liboso ya kosala mobembo, kanisa nanu biloko oyo:

1. Soki olingi kokende na engumba mosusu, mpo mosolo bapesaka yo mpe lisungi ya kofanda ekatana te, osengeli ko yebisa yango na lingomba oyo ezali kosunga yo to basalisi na tango malam.

2. Soki ozwi ekateli ya kokende, ozali mikumba ya kofutela mpo na kokende nayo na engumba mosusu, mobembo mpe ndako ya kolala.

3. Osengeli kobongisa kokoma na yo mpe ndako ya kofanda ya ntango mokuse na destination ya sika.

GAR/RPG

4. GAR/RPG: Kolekisa ntango ekoki kozala mpo ozwa mosolo na yo.

PSR/PPPR

5. PSR/PPPR: Okoki lisusu kozwa lisungi ya basalisi na yo te soki ovandi esika moko na bango te.

3.7 Boyokani kati kati nayo na basalisi nayo

Malako: PSR/PPPR: Tanga ekateli ya kokamata soki ozali na kokoso na basalisi na yo. Tiya **1** ti na **3** na esika esengeli pona kozwa ekateli kobanda moko ti suka.

PSR/PPPR

a)

Yo na basalisi na yo bokoki kosenga lisungi ya Leta ya mboka Canada po na kozwa kosilisa. Okoki kotinda email na Leta na adresse oyo **IRCC**. **PSRCaseReview-RevuedecasPSR**. **IRCC@cic.gc.ca**.

b)

Loba na basalisi nayo mpe tuna mituna mpo bo meka ko silisa mikakatano.

c)

Kende na lingomba ya Leta apesaka mosolo mpo na bato ya sika na engumba nayo. Mosali moko akopesa yo batoli ya malamau.

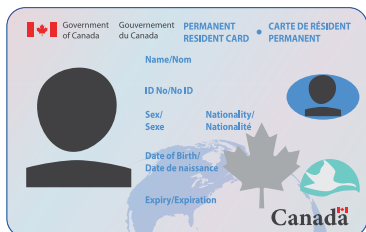
PSR/PPPR: Basalisi bakoki kosenga yo mosolo te to osengeli kofuta mbongo te liboso ozwa lisungi na bango. Kofuta eloko moko te, ata balobi bakocongisela yo yango soki okomi na mboka ya Canada. Basalisi na yo bazali mokumba oyo endimami na leta ya kopesa yo ndambu ya mosolo.

Biyano : (a) 3;(b) 1; (c) 2

3.8 Ba mikanda ya Ntina na mboka ya Canada

Mikanda ya kalati ya mwana mboka ezali ya yo. Moto moko te, ezala basalisi, mosali ya biro, ndeko nayo to mwana mosala akoki te kobombela yo ba mikanda. Moto ya kofanda mpo na libela ya sika na mboka Canada, osengeli kozwa ba mikanda ya ntina oyo soki okomi na mboka ya Canada:

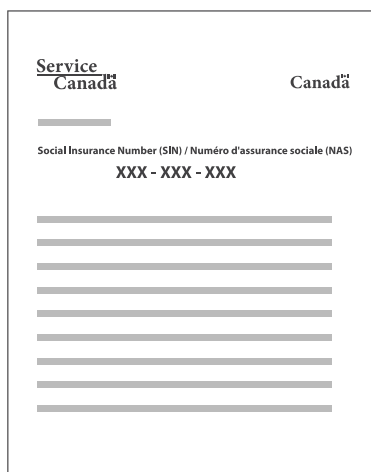

1. kalati ya kofanda Mboka mpo na Libela

Mokanda oyo ezali kotalisa statut na yo lokola moto oyo azali kofanda mpo na libela na mboka Canada. Bakotindela yo na nzela ya internet. Ezali kobongwama « ndingisa ya kofanda mpo na libela » otyaki signatire na libanda ya mpepo tango okomaki na mboka Canada. Batela yango mibale.

2. Numero ya Asiranse Sociale (SIN/NAS)

Numero oyo ezali ya ntina mpo na kosala na mboka Canada mpe kosala kosenga ya bibongiseli ya Leta mpe matombana yango. Batela numero oyo mpe bato mosusu baselela yango te. Soki osengeli na ba toli, tanga awa

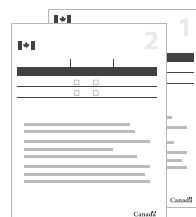

3. kalati ya Bokolongono nzoto ya Polovesi

Osengeli na kalati ya assurance maladie ya polovesi to eteni na yo mpo na lisungi ya monganga. Ezali ya yo moko. Sala kosenga ya kalati ya assurance maladie tango okomi na mboka Canada.

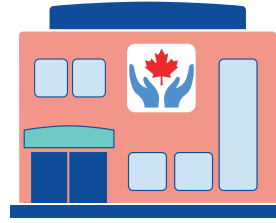

Sala ba photocopies ya mikanda ya ntina mpe batela yango malamu. Soki ebungi to bayibi yango, osengeli kofuta soki olingi kozwa ba mikanda mosusu.

3.9 Lingomba ya Leta oyo ezali na malako bapesaka mbongo mpona bayei nyonso

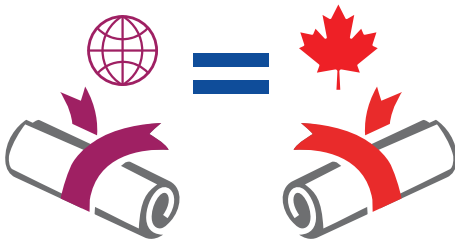
Lingomba oyo ebengami pe « agence ya reinstallation » mpe ezali bisika nyonso na mboka Canada. Basungaka bato nionso oyo baye sika kati na engumba ya sika. Lokola moto ya kofanda mpo na libela, okoki kozwa lisungi ya misala na bango ti mokolo okokoma mwana mboka ya canada. Misala oyo ezali ya ofele. Ba koki kosunga yo:

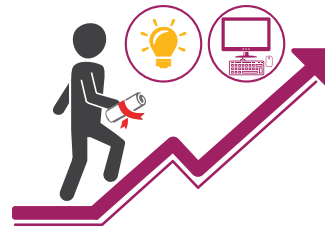
1. Koyekola lifalanse to Lingelesi ya ofele.

2. Koyekola ndenge nini koluka mosala.

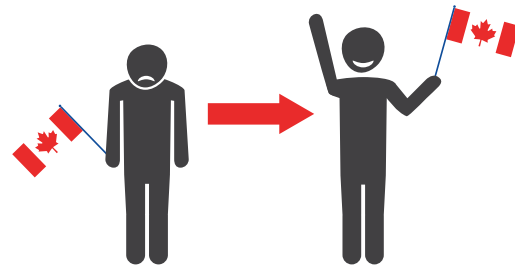
3. Kopesa yo batoli ndenge nini bakoki koyeba ba dipolomi nayo.

4. Kosunga yo kobakisa mayele.

5. Komiketisa na engumba.

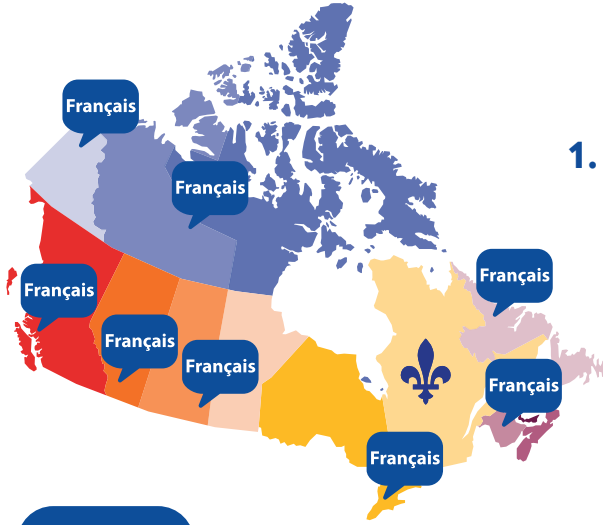
6. kosilisa mikakatano ya kofanda nayo esika mosusu.

Okoki komona lingomba ya Leta apseka mosolo po na bayei sikana nzela ya interneti ya Leta ya Canada awa:

Misala ya kofanda esika ya sika ezali pe na lifalanse. Mangomba oyo epesaka lisungi mpo na kofanda ndako ya sika to ya libela bakoki ko tiya yo na contact na mangomba oyo esalelaka lokota ya lifalase to baselevisi ya Lifalase na engumba na yo.

Soki alingi koyeba makambo mosusu etali ba selevisi na lifalanse oyo ezali mpo na bayei, luka yango na:

1. Carte interactive sur les collectivités francophones awa:

2. Site web ya Leta ya mboka Canada awa:

3. Mpo na ba selevisi na Quebec, luka makambona internet ya Leta ya Quebec awa:

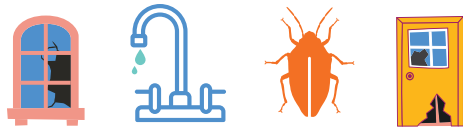

Mangomba ya Leta esengeli kosunga bayeinyonso. Basengeli kobatela nkuku ya makambo na yo. Basengeli kozwa ndingisa nayo liboso ba pesa toli nayo na bato mosusu. Soki omoni moto oyo osepeli kosolola naye, lobela ye ba kokoso to ba difficulté nayo mpo asunga yo.

3.10 Ndenge nini ya kofanda na ndako ya sika

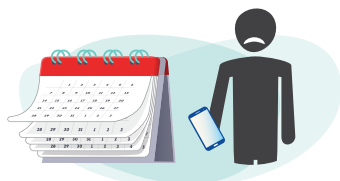
Malako: tanga lolenge ya kofanda ndako ya sika. Mpona ndenge moko to likanisi bapesi.

1. Ndaku nayo ya sika ezali na mikakatano ebele.

2. Okomi na libanda ya mpepo ya mboka Canada, kasi moto moko te aye koyamba yo.

3. Mposo mobimba oyoki sango ya lingomba ya Leta to ya basalisi te. Olingi kosala kosenga ya mikanda ya motuya, banda kelasi ya lifalanse to Lingelesi mpe komisa bana na kelasi.

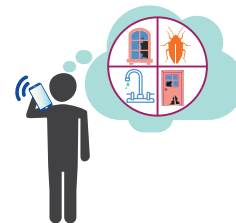
4. Moninga na yo azali na polovesi to etenimosusu. Basengi na yo kokende na polovensisi to eteni wana sikoyo.

a) Luka omona mosali ya koyamba bato ya libanda ya mpepo mpo asunga yo mpe lakisa sashe IOM nayo.

b) Senga toli epayi ya lingomba ya Leta to basalisi mpo oyeba mabe ya kokende na polovesi to etenimosusu liboso ya kopona kokende esika kuna.

c) Benga lingomba ya Leta to basalisi mpe yebisa bango na kimya mikakatano nayo.

d) Benga bango, yebisa bango likambo na yo mpe senga kokutana.

Biyano : 1 (c); 2 (a); 3 (d); 4 (b)

3.11

Misala ya kofanda ndako ya sika mosusu ya libela na engumbana yo

Engumba ebele ezali na misala mpo na bato nionso, ndakisa kofanda mpo na libela, ekoki kosunga bango ya ofele to na mwa mosolo moke. Engumba na yo ya sika ekoki kozala na misala nionso wana, to ekoki mpe kozala na mwa ndambu.

Malako: Tala misala ya kofanda ndako ya sika ya libela. Mpo na selevisi ya esika ekoki kozala.

Kosalela ordinateur, Interneti, ba buku, ba journeaux, nzembo, mpe ba filme ezali ya ofele. Bibongiseli ya mangomba ezali.

1.

Sala masano olingi.

2.

Kende na picnic mpo okutana na batu mosusu ya engumba nayo. Bana bakoki kosakana na biloko ya libanda.

3.

Salela kondima na yo na bato mosusu.

4.

Kutana na bato ya mboka to bizaleli mosusu.

5.

Yekola Lingelesi na/to lifalanse ya ofele, yekola bizaleli ya mboka Canada mpe yebana na bato ya sika. Na ba polovesi to biteni misusu, bako futa yo tango ozali koyekola Lingelesi to lifalanse.

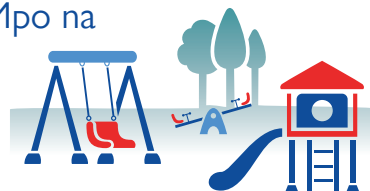

6.

Yekola lisolo ya nkala, bizaleli na mayemi ya Canada.

7.

a) Parke mpo na bato nionso

b) Esika ya mimeseno ya bato

c) Biblioteke ya bato nionso

d) Ndako bambombaka biloko ya kala

e) Bandako ya bitulutu

f) Esika ya losambo

g) Kelasi ya koanga lokota ya Leta

Biyano: 1 (c); 2 (e); 3 (a); 4 (f); 5 (b); 6 (g); 7 (d)

Solola na moto moko soki ozali na mawa na motema, to stress. Ezali misala ya ofele, ya nkuku mpe moto te akonyokola yo mpo na kosunga yo kozala malamau.

8.

h) Nako ya kozwa avoka

Tuna mituna etali mosolo.

9.

i) Bato bakima mboka mpe ndako yakoyamba bato

Senga lisungi ya kofanda ndako ya sika etali koyekola na mosala na engumba nayo ya sika.

10.

j) Banques

Senga batoli etali mibeko.

11.

k) Lopitalo ya bato bazali na maldi ya moto

Senga lisungi pona kokoma CV nayo, mpo na koluka mosala mpe kosala mituna lisolo.

12.

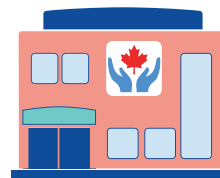

l) Ndako ya koluka misala

Kamata biloko ya kolia ya ofele soki mosolo ya lingomba ya Leta to ya basalisi ekoki te mpo okosomba biloko olingi kolia.

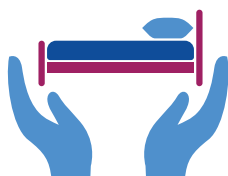

13.

m) lingomba Leta mpo na bayei

Na tango ya crise, lala soki osengeli na esika ya malamau.

14.

n) Banque mpona bileyi

Biyano: 8 (k); 9 (l); 10 (m); 11 (h); 12 (i); 13 (n); 14 (i)

3.12 Okoki kozwa liziba ya baToli naofele wapi?

1. Ba toli ya Leta ya mboka Canada mpe misala ya leta

Government of Canada / Gouvernement du Canada

www.canada.ca
to benga numero oyo
1-888-622-6232
(biro ya misala ya mboka Canada)

2. Batoli ya matomba ya leta, polovensi to mpo na bayei

www.benefitsfinder.services.gc.ca

3. Numero mpo na kobenga ba pompier (bato oyo babomaka moto), ambulance to police

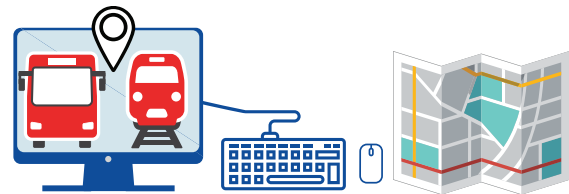
Benga 911

4. Batoli ya ofele, ya nkuku, na minoko nionso ezali 24/24 mpo na ba services nionso

Benga 211

5. Baoli ya kotambola na engumba nayo

Kalati ya mokili

Benga 911 po na kosolola na ba pompier, ambulance to la police.

Lingomba ya 4 BANDAKO

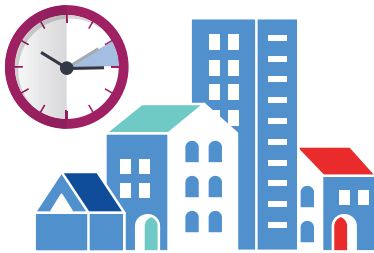

Lingomba ya 4 BANDAKO

4.1 Bandako ya mwa ntango mokuse

Ebongiseli ya guvernema nayo bapesaki makabo to misala ya kobongisa ezo sala makasi mpo na ko luka esika ya kofanda mpo na yo, ata liboso ya kokoma na Canada Ntina ya kotala soki bandako oyo ezali na lingomba nayo, okoki kofanda na bandako ya mwa ntango mokuse mpo na mwa ba mposo mike. Bandako ya mwa ntango mokuse ekeseni na kotalela manaka kofanda.

Okoki kozela kolongwa na ndako ya mwa ntango mokuse kaka na ntango ndako ya kitoko mpo na libela ezali

Malako: Tiya elembo “✓” na etanda ya manaka oyo eyokani na kofanda nayo na Canada

**GAR/
RPG**

**PSR/
PPPR**

**JAS/
PAC**

**BVOR/
RDBV**

Malako: Tanga maloba ya bandako ya mwa ntango mokuse. Tiya elembo “✓” na etanda ya lolenge ya bandako bisika okoki kofanda soki okomi na Canada landana manaka ya kofanda nayo

1. Esika ya koyamba

Ba ndaku ya kosangana na bato mosusu oyo bayei sika na nse ya GAR/RPG manaka. Ba chambre ezali ya ebandeli. Ba centre moko ezali makambo ya kosangana batwaleti mpe esika ya kolia.

2. Esika ya kolala.

Ba chambre ya ebandeli, mbala mingi ezali na twaleti na kati, oyo Ebongiseli ya guvernema nayo bapesaki makabo to misala ya kobongisa bafutaki.

3. Bandako ya mwa ntango mokuse bafutelaki

Ndako oyo Ebongiseli ya guvernema nayo bapesaki makabo to misala ya kobongisa bafutaki mpe ezali kaka mpo na bato oyo bawuti koya na Canada. Mingimingi, okobima esika oyo na ntango moke mpo na bato mosusu oyo bazali bayei sika

4. Bandako ya mwa ntango mokuse mosusu

Bandako ya mwa ntango mokuse, bakisa mpe ndako ya moto oyo azali kobongisa yo to bandeko, tii ndako ya kitoko mpo na libela ezali.

Ntango ozali kofanda na bandako ya mwa ntango mokuse, esengeli bolanda mibeko.

4.2 Bandako ya libela na Canada

Koluka bandako ya ntalo moke na Canada ezali mpasi. Bandako ekoki kozala mike. Ebongiseli ya guvernema nayo bapesaki makabo to misala ya kobongisa ekosunga yo na kopona na kati ya bandako mike oyo ekokisi bamposa nayo ya liboso mpe bidje nayo. Bakosunga yo na biloko ya ntina mpo na ndako nayo ya sika

Malako: Tala bandako. Tiya elembo “✓” na etanda ya bandako oyo ezali ndakisa ya ndako ya libela

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

Bisika, kosenga mpe bonene ya Bandako ezali makambo misatu oyo okoki kotalela ntango yakofutela ndako ya libela

Biyano: 3; 4; 6; 7; 8 (✓)

4.3 lolenge ya bandako ya libela na Canada

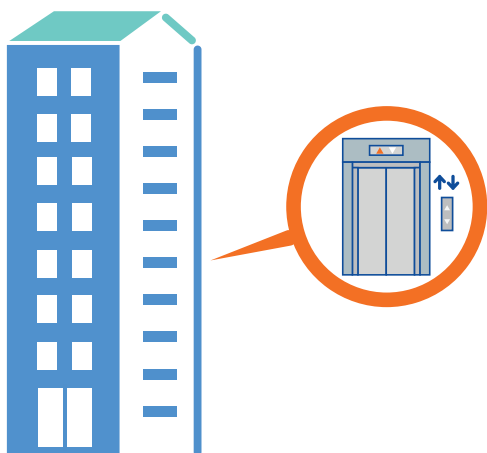
Malako: Tanga makambo etali lolenge ya bandako ya libela na Canada

1. Appartements

a) **Bandako ya appartema oyo ezali minene likolo te**

Bandako oyo ezali minene te likolo mpe ezali na ascenseur te. Etaze nionso ekoki kozala na appartema oyo eleki moko.

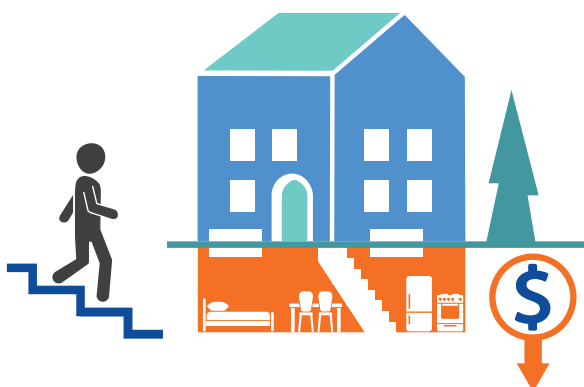
b) **Bandako ya appartema oyo ezali minene likolo**

Bandako oyo ezali minene likolo, mingi mingi ezali na bingumba ya minene, oyo ezali naba ascenseur mpe ekoki kozala na appartement oyo eleki moko na etaze nionso.

c) **Apartema na etaze ya mibale**

Bandako oyo ekoki kozala likolo ya magazini moko to restora mpe ekoki kozala ya ntalo moko koleka oyo mosusu ekomami likolo

d) **Apartema na nse ya mabele**

Bandako oyo ezali mingi na Canada Ezali mwa ndambo na nse ya mabele, mpe ezali na linisa ya moko mpo na kotika moi ekota na kati. Bandako oyo ezali na nse ya mabele eza ya ntalo mingi te lokola bandako mosusu.

Ba appartema na Canada mingi mingi ezali na ba chambre moko tii misatu. Ba appartema oyo minei ezali mingi te mpe na bachambre minei to koleka ezali mingi te mpe ezali ya ntalo mingi.

2. Bandako

- a) **Bandako oyo ezali moko**
Mingi mingi, kaka libota moko ekoki kofanda na ndako moko oyo ezali pembeni. Bandako oyo ezali ya ntalo mingi mpona kofutela to kosomba.

- b) **Bandako ya kosangisa**
Mpo na bandako oyo ya kosangisa, ndako nyonso ezali na bikuke ya bango moko kasi ezali efelo moko bandako yango mibale ekabwana. Ndako nyonso ekoki kosombama to kofutelama na bato moko to misusu mpenza.

3. Bandako misusu ya libela

- a) **Bandako bakoki kokoma**
Bandako oyo epesaka bamposa ya bosikisiki mpo na bato oyo bazali na mpasi ya kotambola to kosalisa ba mposa ya bango moko

- b) **Bandako ya kosangana**
Bandako efutelama na bato mibale to mingi oyo bakokabwana bisika ya kofanda Mingi mingi, moko na moko akozala na chambre naye moko mpe akofuta mwa ndambo yakofutela ndako.

Ezali mosala makasi koluka ndako mpona libota monene. Ezali ndelo ya motango ya bato oyo bakoki kofanda na bisika moko

4.4 Maloba ya ntina oyo etali bandako

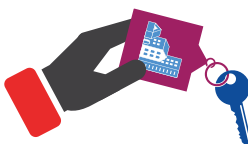
Malako: Tala maloba oyo etali bandako. Koma mokoloto katikati ya liloba nionso mpe elobeli yango

Bafandi ya ndako

1.

a) Moto oyo azali na esika oyo bato mosusu bafutaka ye

Nkolo-lopango

2.

b) Ba masini oyo esungaka misala ya libota. Bandako bafutelaka mingimingi ekozala na biloko ya ndako te, longola se soko babiloko ya minene oyo eza ya nkolo-lopango, ya mofandi ndako te.

Bamasini

3.

c) Baapareyi oyo elelaka makasi soki milinga etondi

Bafandi ya ndako asiransi

4.

d) Moto oyo azofutela esika yakofanda

5.

e) Kofuta kobongisa makambo ya ntina ya mikakatano oyo okanisaki te, lokola koyiba, ba mputa to moto.

Ba aparei oyo elelaka soki milinga etondi

6.

f) Bisika batumbaka biloko to na bikunde mpo na kobongisa yango. Bingumba mingi bakongolaka biloko mpo basalela yango lisusu

Bisika babwakaka bikunde to biloko

Bi'vano: 1 (d); 2 (a); 3 (b); 4 (e); 5 (c); 6 (f)

4.5 mibeko ya bandako

Mibeko ya bandako ekomonisa lotomo mpe mikumba ya bafandi ndako mpe ba nkolo-lopango. Ekoki kokesana na etuka to egumba moko.

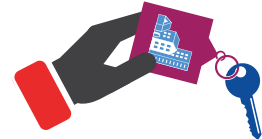
Malako: Tanga mituna. Tiya elembo “✓” na etanda ya lotombo mpe mikumba ya moto nyonso azali nango. Mituna moko ezali na biyano oyo eleki moko

a) Bafandi ndako

1. Nani azali na mikumba ya kofutela mbongo nionso ya ndako na ntango oyo esengeli?

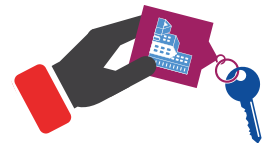
b) Nkolo lopanga

a) Bafandi ndako

2. Nani aza na malonga yako matisa motango yakofutela ndako, kaka na mokanda ya koyebisa mpe bandelo moko boye?

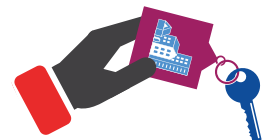
b) Nkolo lopanga

a) Bafandi ndako

3. Nani azali na mikumba ya kobunga ndako mpo ezala polele, ebatelemi malamumu mpe kimya?

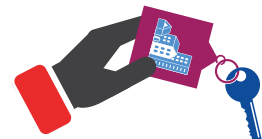
b) Nkolo lopanga

a) Bafandi ndako

4. Nani azali na mikumba ya kolanda boyangeli mpe mibeko ya etuluku, lokola kokitisa makelele?

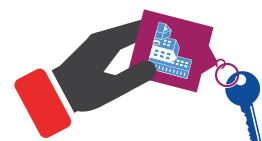
b) Nkolo lopanga

a) Bafandi ndako

5. Nani azali na mikumba yakotika ndako kimya mpe na ebatelemi malamumu?

b) Nkolo lopanga

Biyano: 1 (a); 2 (b); 3 (a); 4 (a); 5 (b)

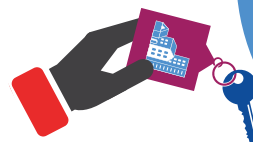

a) Bafandi ndako

6. Nani azali na mikumba ya kofuta makambo ya kobongisa ya ntina ya mikakatano oyo bato bafandi ndako basalaki?

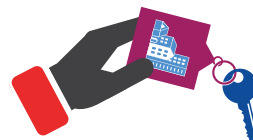
b) Nkolo lopanga

a) Bafandi ndako

7. Nani azali na ndingisa ya kokota bandako oyo bato bazofutela mpo na kobongisa biloko?

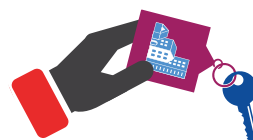
b) Nkolo lopanga

a) Bafandi ndako

8. Nani azali na mikumba yakosala mpe kofuta misala ya ntango mingi mpo na kobongisa biloko?

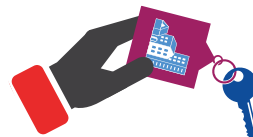
b) Nkolo lopanga

a) Bafandi ndako

9. Nani akoki kolanda mibeko soki bato balingi basilisa boyokani ya bofandi ndako liboso?

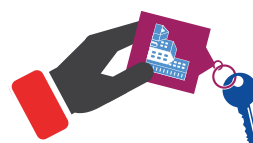
b) Nkolo lopanga

a) Bafandi ndako

10. Nani akoki kosenga lifuti ya nsanza ya liboso mpo na kofutela ndako mpe mbongo mosusu mpo na mikakatano oyo ekoki kozala?

b) Nkolo lopanga

Nkolo lopango akoki kopesa mosala moto moko oyo akoki kozwa lifuti ya bofandi ndako, kobatela ndako etikala malam, mpe ayeba makambo matali kobongisa biloko mpo na bango. Moto oyo akoki kobengama basalela biloko

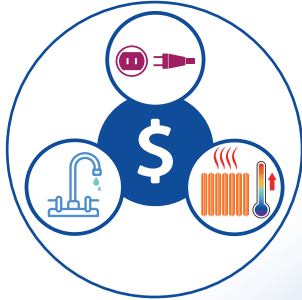
Biyo: 6 (a); 7 (b); 8 (b); 9 (a, b); 10 (b)

4.6 kontra ya kofutela ndako

Kontra ya kofutela ndako ezali mokanda kati ya bafandi ndako mpe bankolo lopango. Esengeli otanga mpe oyoka makambo nionso ezali na kati liboso ya kotya sinyatire

Makambo oyo ekozala na ba kontra mingi ya kofutela ndako

7. Ata soki olingi kofutela lotiliki, mayi mpe komatisa molunge na kando to soki ezala na motango ozali kofuta

1. Nkombo ya mofandi ndako

2. Nkombo ya nkolo lopango

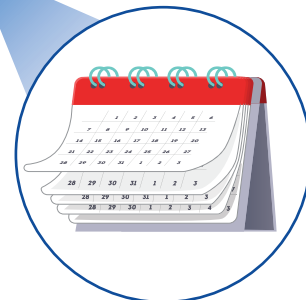
3. Esika ya ndako oko utela

6. Ekozala boni soki bafandi ndako to nkolo lopango alingi asilisa kontra liboso

5. Motango mpe ba dati kofutela

4. Molai ya kontra, mpe ba dati

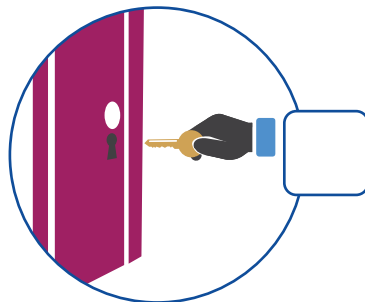
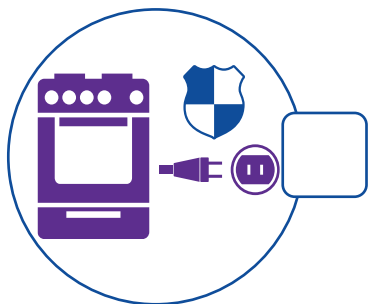
Tuna Ebongiseli ya guvernema nayo bapesaki makabo to misala ya kobongisa mpo na bato ya misala na guvernema mpona bandako na polovenssi to eteni nayo. Okoki kobenga ebongiseli mpo na mituna, to kolelalela mpona bandako

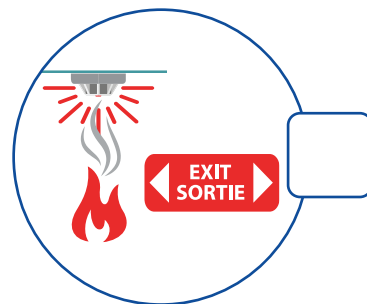
4.7 kotikala malamu na bandako nayo

Oyo ezali makambo ya ntina mpo na kotikala na kimya na ndako nayo Okoki kosenga Ebongiseli ya guvernema nayo bapesaki makabo to misala ya kobongisa bamonisa yo makambo oyo

Malako: Tanga biloko ya ntina mpo na kotikala malamu na ndako nayo ya sika Tiya elembo “✓” na etanda mpo na makambo ya ntina oyo ozali nango mpo na kotuna Ebongiseli ya guvernema nayo bapesaki makabo to misala ya kobongisa soki okimi Canada

1. Kokanga bikuke

2. Koluka soki ba apareyi oyo elelaka sokimilinga etondi mpe koyeba bisika ya kokima na likama

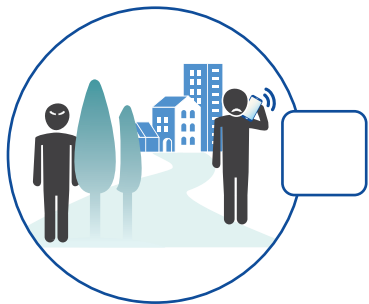
8. Kotuna ndenge nini okoki kosalela malamu biloko ya ndako mpe kopekisa likama na ndako nayo

7. Kosomba assuransi ya bafandi ndako

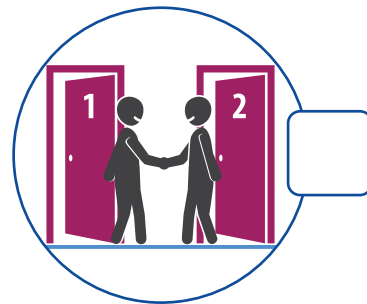
3. Kobatela babiju mpe biloko mosusu ya motuya esika oyo ezali na kimya

6. Koyebisa bato oyo ozali kobangama oyo bazali pene pene ya ndako nayo

5. Koboya bato oyo oyebi te, ba kota na ndako

4. Koyeba bato oyo bafandaka pembeni nayo

4.8 kotika bopeto na ndako

Kotika esika yakofanda nayo na peto ezali likambo ya ntina mingi mpo na kobatela malamu kolongono

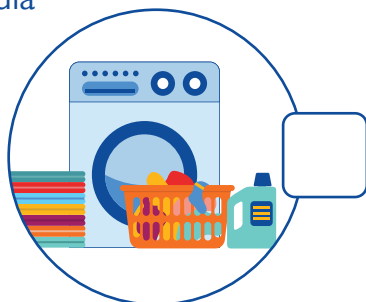
Malako: Tanga ndenge nini ya kotika ndako nayo na peto Tiya elembo “✓” na etanda ya lolenge yakitaka ndako na peto oyo ezali ya sika mpo na yo

7. Kozala na biloko ya bopeto lokola misapi, bakushe esika ya kobwaka bosoto, na twaleti te

6. Kosukola ba twaleti, esika ya kozinda, mpe esika ya kosukola mayo ya mbula

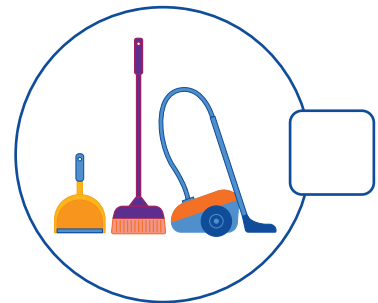
5. Kosukola bilamba mpe ba bulangeti

4. Kosukola sahani

1. Ntango mingi tya pembeni kobwaka bosoto na mikolo ya kozwa yango

2. Kokomba aspirateur mpe kokombola esika

3. Kosukola ndako nayo

Lingomba ya 5 BOKOLONGONO NZOTO

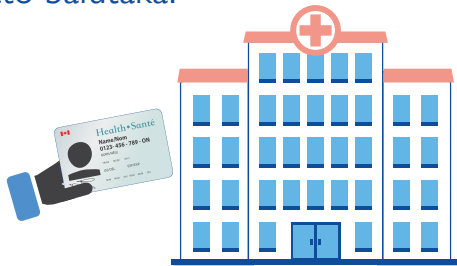

Lingomba ya 5 BOKOLONGONO NZOTO

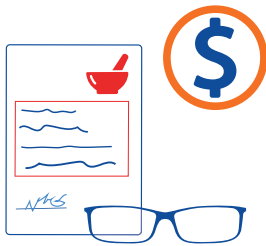
5.1 kolongono ya bato na kati ya lopitalo na Canada

Polovensi mpe eteni nionso epesaka matomba mpona kolongono ya bato mingi na kati ya balopitalo mpo na bato. Ekoki kokesana na polovensi mpe eteni moko na moko Ntango okozwa misala ya minganga na lopitalo na Canada, mingimingi ofutaka yango mbala moko. Kosalela oyo ezali na mbongo ya makabo oyo ewuti na bampako bato bafutaka.

Mpona kosalela mbongo ya makabo ya kolongono, esengeli ozala na kalati ya lopitalo. Okoki kosenga kalati ya lopitalo na polovensi to eteni esika ozofanda. Tuna Ebongiseli ya guvernema nayo bapesaki makabo to misala ya kobongisa mpo esunga yo nakomona kalati ya lopitalo nokinoki

Bosungi ya kolongono moko ekoki kofutelama nionso mobimba, kasi misusu ekoki kofutelama mwa mingi to nionso ekoki kofutelama te. Misala ya kobatela kolongono oyo bato na ntango moko bakoki kofuta mbala moko ezali:

1. Minganga bakomeli maneti

2. Kobatela mino

3. Minganga bakomeli bankisi

4. Misala ya ambulance

5. Bosungi na ndako mpo na bato oyo ba mposa mpo na kobatela nzoto ya sikisiki

Mpo na koyeba makambo mosusu, tuna Ebongiseli ya guvernema nayo bapesaki makabo to misala ya kobongisa, to luka basite ya polovensi to eteni nayo

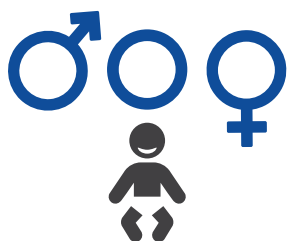
1. Ntango yo to moto mosusu na libota nayo abandeli mosala, tuna nkolo mosala apesa yo ba selevisi ya kolongono na lopitalo oyo ekoki kozala na polovensi to eteni nayo.

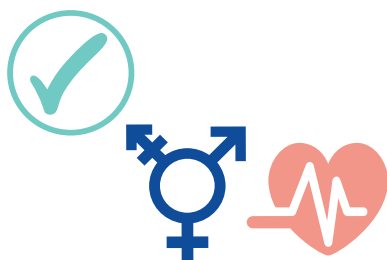
2. Na ba polovensi to eteni moko, minganga bakoki kokomela bankisi mpe misala ya kobatela mino ezali mpo na bato na ntalo moke to ofele. Tuna Ebongiseli ya guvernema nayo bapesaki makabo to misala ya kobongisa mpo na yango.

3. Na Canada, okoki kopona ntango olingi kobota bana mpe oyo olingi. Lobela minganga mpo na likambo ya mwango mpo na kobota. Ezali nzoto nayo mpe kopona nayo

4. Bana oyo babotami na makambo mabongisi basi to mibali bakoki kozwa lipaso kaka soki ezali Na ntina.

5. Endimamina na mibeko ya leta soki bato balingi lipaso mpo na komonisa kibomuasi to kimobali na bango soki ekeseni na oyo bazwaki na mbotama

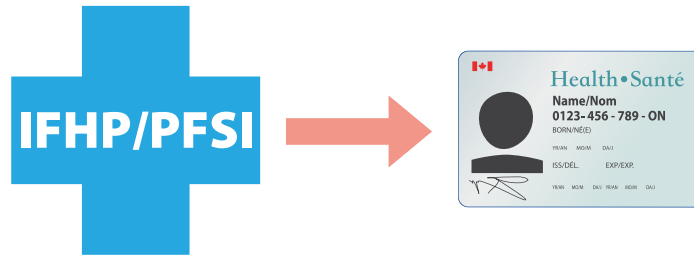
Esengeli omonisa kalati ya lopitalo nayo na ntango nyonso okoti na balopitalo oyo bapesi makabo mpona kobatela kolongono. Salela kalati yayo moko mpe kopesa te yango moto mosusu.

5.2 manaka ya leta mpo na kolongono ya katikati

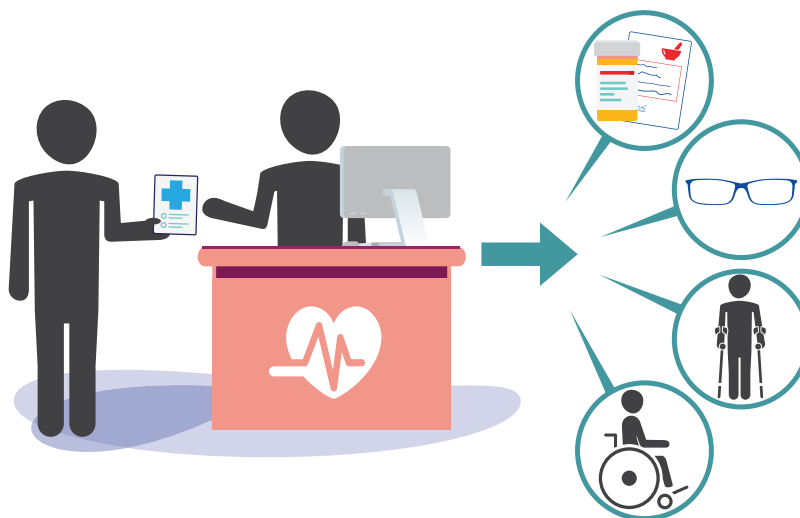
Ekosenga mbula boni liboso ya komona misala ya kobatela nzoto ya polovensi to eteni mpo nayo landela esika ozali kofanda na Canada

Manaka ya leta mpo na kolongono ya katikati (IFHP/PFSI) ekofuta ba selevisi nionso ya lopitalo ti okozwa kalati ya lopitalo mpe omoni ba selevisi ya kolongono oyo ezali na makabo. Ekozipa ba selevisi ya lopitalo mosusu ntango ozali kozwa lisungi ya mbongo oyo ewuti na mboka to babongiseli. Mpo na koyeba makambo mosusu, tanga awa:

Okozwa IFHP/PFSI mokanda nayo ntango okomi na Canada. Batela mokanda oyo malamu.

Okoki komonisa IFHP/PFSI mokanda nayo epayi ya moto ya IFHP/PFSI oyo azali kopesa lisungi mpo na kolongono ntango nyonso olingi kosalela to likambo moko mpo bandingisa ezipeli nayo.

Na IFHP/PFSI, okozwa ezipeli mosusu mpona misala ya kolongono oyo ezipami te na nse ya misala ya kolongono ya polovensi to eteni nayo, bankisa mpe:

1. Kobatela bampasi ya bimonaleli (lisengami ya maneti)

4. Misala mosusu lokola selevisi ya ambulance, kopesa bankisi mpe misala yakosalisa lokota

2. Kobatela mino ya noki noki

3. Misala ya kobatela moto

Okozwa matomba oyo ntango yakozwa lisalisi ya mbongo oyo ewuti na mboka ya Canada mpe/to babongeseli nayo. Nsima ya IFHP/PFSI suka ya ezipeli, ekosenga yo ofuta misala oyo nyonso ya lopitalo.

Ntango ya kosalela IFHP/PFSI, esengeli oluka makambo moko ya sikisiki mpo na ezipeli ya misala ya lopitalo. Soki te, ekosenga yo ofuta yango to ozela ntango okozwa selevisi ya kolongono oyo ewuti na polovensi to eteni nayo.

Ebongiseli ya guvernema nayo bapesaki makabo to misala ya kobongisa nayo ekoki kosunga yo mpona koluka ba selevisi to likambo oyo ezipeli na IFHP/PFSI. Okoki koluka moto ya mayele na IFHP/PFSI awa:

5.3 Bisika nini yakozwa baselevisi ya kolongono?

Bato yakopesa Lisungi na kolongono na Canada bakoki kopesa ba selevisi ebele.

Malako: Luka bato bapesaka lisungiya kolongona ya ndenge mosusu na Canada. Tiya mokoloto katikati ya mopesi nyonso mpe elobi naye

Minganga ya mabota

1.

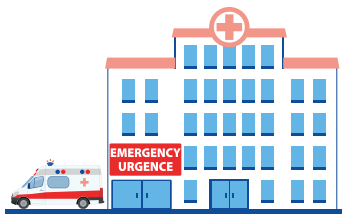
- a) Engumba ya lopitalo esika okokenda soki ozali komiyoka mabe na nzoto. Landela mpasi na nzoto, okoki kokende yo moko to na ambulance na kobenga 911.

Bandako ya bokono mpona bato

2.

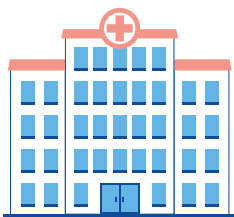
- b) Bato ya mayele oyo bapesaka batoli mpo na kolongono mpe bankisi. Bakoki kotinda yo omonana na minganga ya mayele. Komonisa matomba ya kotalela ya lopitalo mpe bankisi ya mangwele liboso yabokomi na Canada

Ndako ya bokono ya makasi

3.

- c) Bandako ya bokono esika okenda soki ozali na mikakatano ya nzoto mpe olingi kotalela to lokato.

Balopitalo

4.

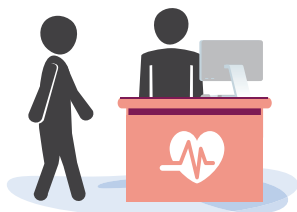
- d) Esika bato bafandaka na egumba moko ekoki kokende koluka minganga ya libota mpe mafulumu.

Na Canada, okoki kompona moto oyo akoki koyeba batoli ya lopitalo nayo. Bato nionso bakoki te komoni yango, kaka soki olobi ete ekoki kopanzama, to koyebisa bato moko boye. Ezali mikumba na biso na kosala ekateli mpo na kolongono mpe kopesa yo batoli.

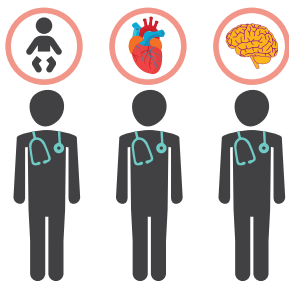

Bi'ano: 1 (b); 2 (d); 3 (a); 4 (c)

5.

Koko kliniki

6.

Minganga

7.

Minganga ya mino

8.

Farmasi

9.

Misala ya kobatela moto

e) Minganga oyo bakotalela likambo moko boye ya kolongono mpe bazalaki koyekola mosala na engumba ya bankisi. Monganga ya libota nayo akosenga yo ntango mingi kosolola na minganga oyo. Kosolola ya mbalaka te na minganga oyo ekoki kozwa ba nsanza mingi

f) Nani okoki kokende epayi naye soki ozali koyoka mpasi na mino. Mingi ya ba televisi oyo ezipeli te na makabo mpo na lisungi ya kolongono mpo na bato mingi Kasi, manaka moko boye ya kolongono ezipeli lipaso ya mbalako mpo na mino soki esalemi na lopitalo

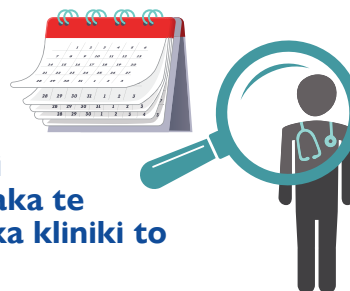
g) Esika wapi okokende ntango olingi bankisi oyo etali nzoto te, ntango ozali te na monganga ya ndako, to ntango libota ezali te. Ekosenga te ozala na boponi ya kokende koluka.

h) Minganga ya mayele oyo bakoki kosunga yo soki ozali komiyoka mpasi yako kanisa. Luka lisungi epayi ya bato ya mayele soki mpasi ya kokanisa ebandi kozala na bomoi ya mokolo na mokolo

i) Esika wapi okoki kokende kosomba bankisi mpe makambo mosusu ya kolongono. Minganga awa bakoki kopesa yo biyano ya mituna mpo na bankisi mpe kopesa bankisi ya mangwele

Komona monganga nayo ya libota ekoki kosenga mwa ntango na Canada. Tuna Ebongiseli ya guvernema nayo bapesaki makabo to misala ya kobongisa kaka ntango okomi. Na ntango yango, soki ozali likambo etali kolongono ya nzoto ya mbalaka te mpe olingi komona monganga, okoki koluka kliniki to bandako ya kosunga nzoto.

Biyono: 5 (g); 6 (e); 7 (f); 8 (i); 9 (h)

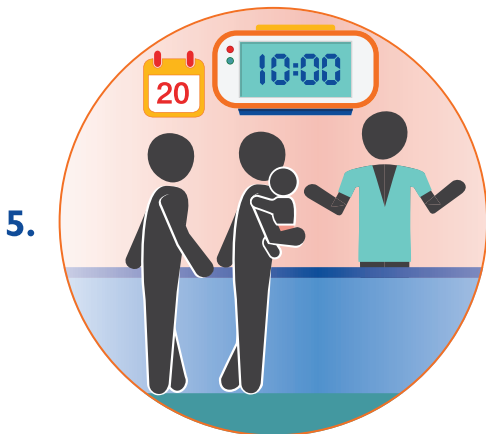
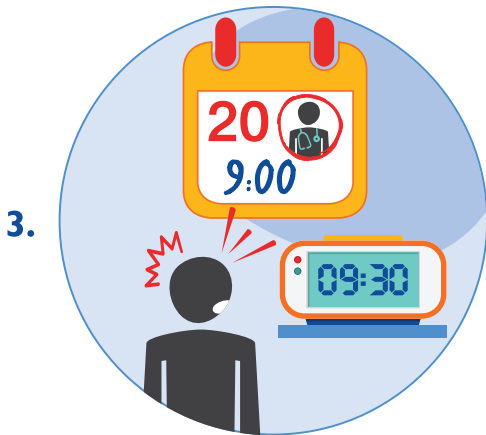

5.4 kopona mokolo ya kokende na lopitalo

Ezali ya ntina kokoma na ntango na mokolo oponaki kotala monganga Soki okomi na ntango eleki, mongonga akoki koboya kotala yo Soki okomi na ntango eleki mpona selevisi ya lopitalo oyo esengeli ofuta, bakoki koboya kopesa yo ba selevisi wana, mpe ekosenga ofuta yango kaka. Yango wana, kanisa ntango nyonso kokoma na buku dati mpe ntango mpo esunga obosana te mokolo ya kokende epayi ya monganga

Malako: Tala oyo ekomelaki libota oyo mpo na likambo etali mokolo ya komona minganga

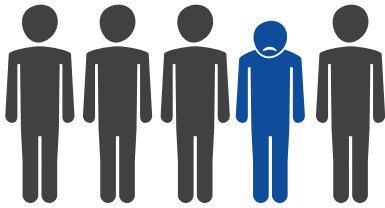

5.5 maladi ya moto

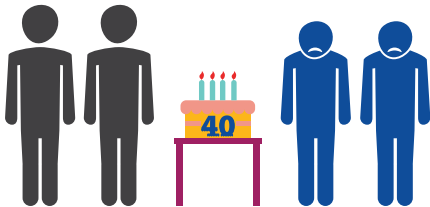
Maladi ya moto ezali lokola omiyokaka, kokanisa to bisaleli ndenge otamboli na bomoi. Ezali mpe ndenge nini osilisaka mitungisi, nkanda mpe mawa

1. Moto nyonso akoki kozala na maladi ya moto. Ekoki kokomela mpo na moto nyonso, mbula, eteyelo, ezala ya bozwi mpe mimeseno.

2. Na mbula nyonso, moto 1 na kati ya 5 na Canada bakozala na maladi ya moto

3. Na mbula ya 40, bato mwa 50% bakozala to bazalaki na maladi ya moto

4. Tala ba selevisi ya maladi ya moto oyo ezali na kobenda 211 to luka yango na intereneti. Okoki kosolola na monganga ya libota nayo, mufulume to mosalisi ya bato mpo na lisungi. Mpona koyemba makambo mosusu na ndenge nini bayei na Canada bakoki kotambwisa ba maladi ya bango ya moto, tanga awa:

5. Mpo na bana bazali na maladi ya moto, benga 1-800-668-6868 to tanga awa:

5.6 mikakatano moko boye ya bayei

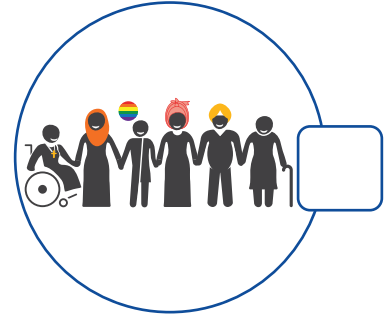
Malako: Tala mikakatano oyo bayei Canada bakoki kokuta na nzela. Tiya elemba “✓” na etanda ya mikakatano okoki kokutana nango na Canada

1. Kokima esika ya kimya te, ndako nayo, libota mpe bandeko

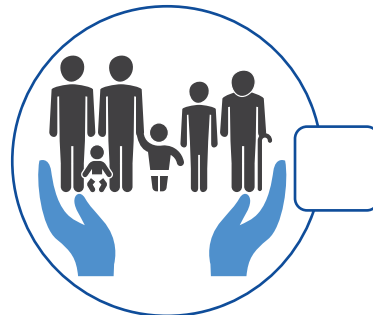
2. Koluka esika ya kofanda

3. Kozwa bandeko

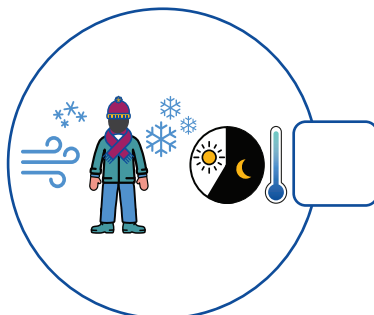
4. Kozwa mosala

5. Kosunga libota nayo

6. Kozala na bato ya sika

7. Komesena ndenge klima ezali

8. Kobanda eteyelo ya sika

5.7 Ntango nini ya koluka lisungi

Kobanda kofanda na mboka ya esika ekoki kosala makasi mpe ekoki kozwa mwa ndambo. Ezali na momeseno koyoka mpasi ya makanisi soki obandi. Kasi, soki omiyoki yango ezokotala bomoi nayo ya mokolo nionso, senga lisungi. Solola na moto mpo na mikakatano oyo ozali nango ezali likambo ya liboso mpo na kosunga yo. Luka lisungi soki yo to moto oyo oyebi azali mingimingi:

1. Koyoka mawa to kozala na elikia te

2. Kozwa bandoto ya mabe to makanisi

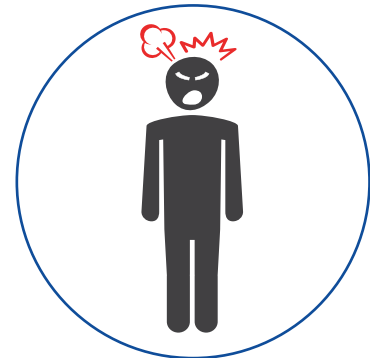
3. Koyoka nzala te

4. Kozwa pongi te

5. Kolemba

6. Komitungisa to kozala na kanda

7. Kobanga to mitungisi

8. Kozala yo moko,

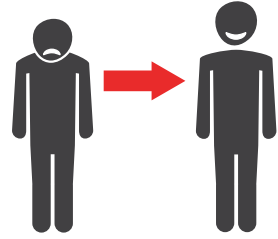
9. Kozala na makanisi ya komiboma

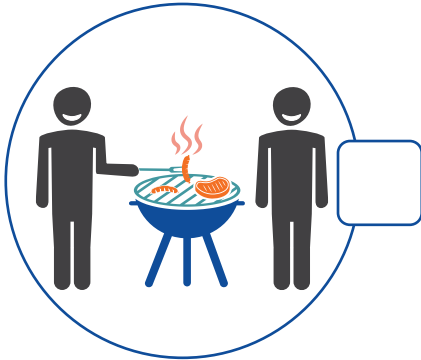

5.8 ndenge nini okoki kosunga yo moko mpe bato mosusu?

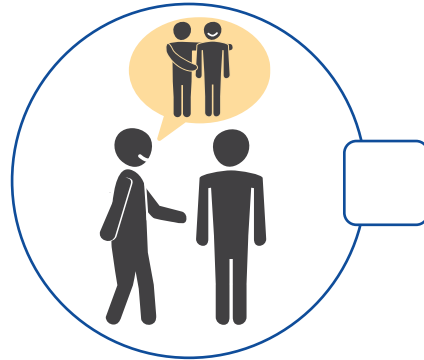
Soki ozali koyoka mawa to kobanga, ezali makambo okoki kosala mpo na kosunga yo moko mpe bato mosusu. Banda kosala misala oyo osepeli.

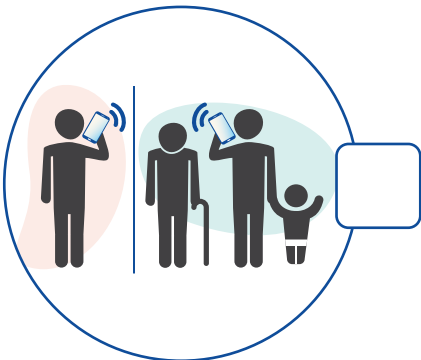
Malako: Tala makambo. Tya elembu “✓” na etanda ya misala oyo ekoki kozala ya ntina mpo na yosoki ozali kokutana na mikakatano mpo na kobanda bomoi na Canada.

1. Kolamba mpo na bato mosusu

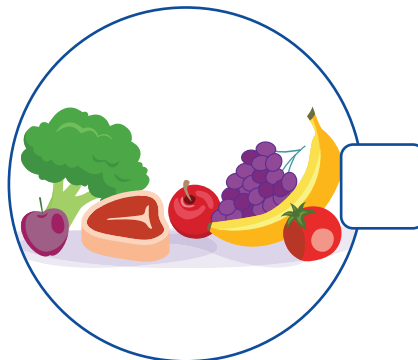
2. Kosalisa bato mosusu

3. Kozala elongo na baninga to ndeko

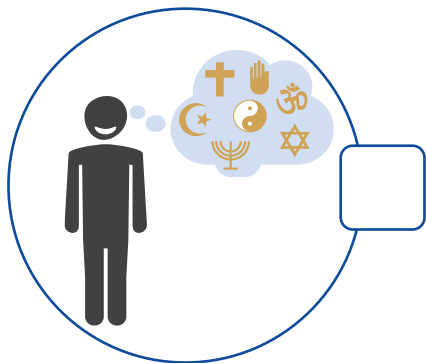
4. Kotambola mosika

5. Kolia bilei ya kitoko. Pona koyeba mingi, tanga awa:

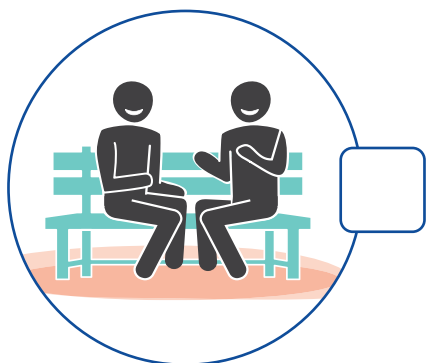

6. Kosambela

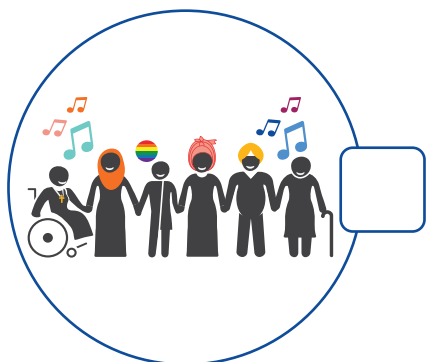
7. Kosala masano

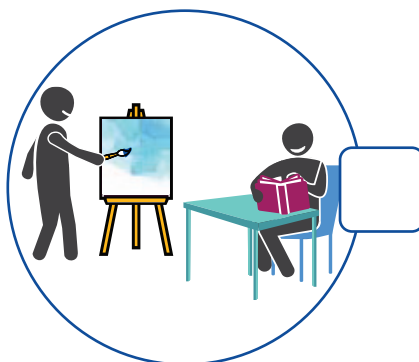
8. kosolola na bato otielaka motema

9. Kotala kaka makambo ya malamu na bomoi

10. Kosala mimeseno ya bamboka

11. Kozala na ntango ya yo moko mpe kosala makambo oyo osepeli, lokola kotanga mabuku to kosala eloko boye

Kolongono nayo ya makanisi ezali ya ntina lokola kolongono ya nzoto, mpe yango mibale etambolaka elongo. Kaka lokola ntango ozali na mpasi na nzoto, soki ozali koyoka mpe mpasi ya makanisi, esengeli oluka lisungi.

5.9 kobatela kolongono na bopeto

Bopeto ya mpo na moto ezali ya ntina mpo na kobatela yo mpe bato mosusu mpo na ba maladi.

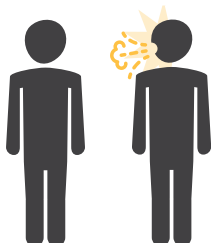
Malako: Tala mikakatano ya kolongono Tya mokoloto katikati ya mikakatano nionso mpe ndenge nini yakopekisa yango

Monoko nsolo mpe lino oyo etoboki

Gilipi, pulupulu mpe mikrobe

Kopanzama bokono

Nsili

Kosalela misapi to tampons ntango ya komona sanza mpe bakushe mpo na bana mike mpe bakoko ezali ya ntina mpo na bopeto ya moto Ekobongwama mingi na ndako to kotya yango esika esengeli, lokola bakabine ya bato nyonso.

Biyano: 1 (c); 2 (d); 3 (a); 4 (b)

Lingomba ya 6 EDUKASYO

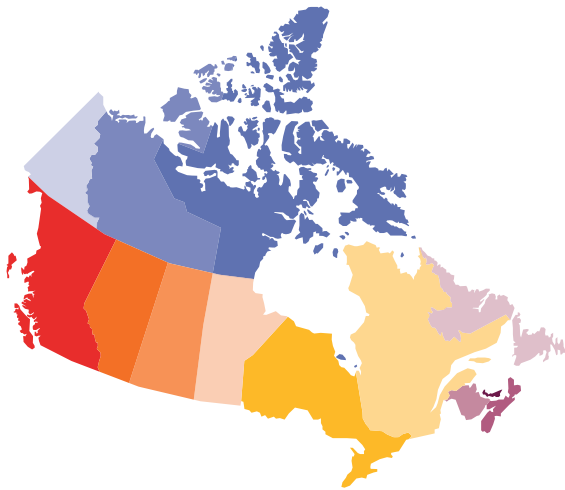

Lingomba ya 6 EDUKASYO

6.1 Kotanga kelasi na Canada

Na mibeko, esengeli bana na mboka ya Canada batanga. Kolandela polovensi mpe eteni, bana bakoki kobanda kelasi na mbula 4 mpe 6 mpe bakokoba tii bakozala na mbula 16 mpe 18.

Na mboka ya Canada, ba polovensi mpe biteni ezali na mikumba ya eteyelo. Yango wana, ekoki kozala bikeseni oyo landela esika ofandaka. Mpo na koyeba makambo misusu oyo etali kotanga kelasi esika ozali, tanga awa:

English

Français

Canada ezali na minoko mibale ya leta: Lingelesi mpe lifalanse. Kelasi ya bato nyonso esalelaka moko na kati ya minoko oyo.

Na kelasi ya lingelesi, bana bakotanga na lingelesi, mpe lifalanse ekozala monoko ya mibale. Na kelasi ya lifalanse, lingelesi ekozala monoko ya mibale. Ba kelasi ya kozindisama ekosalela yango mibale. Mpo na koyeba makambo mosusu, tuna Ebongiseli ya guvernema nayo bapesaki makambo to misala ya kobongisa.

Monoko ya leta na polovensi ya Quebec ezali lifalanse. Mpo na bayei bana bakotanga na kelasi epayi wapi bateyaka na lifalanse. Na ba polovensi mosusu mpe biteni, luka makambo etali kotanga na lifalanse awa:

6.2 Biponi mpo na kotanga kelasi ya bana

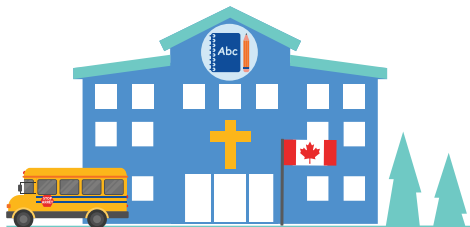

Malako: Tanga makambo oyo etali kotanga kelasi mpo na bana na Canada Ekoki kokesana na bisika ofandi. Tiya elemba “✓” na etanda ya biponi ya kotanga kelasi olingi kosenga Ebongiseli ya guvernema nayo bapesaki makabo to misala ya kobongisa soki okomi na Canada.

1. Eteyelo ya leta

a) Oyo ezali eteyelo okoki komona mingi na mboka ya Canada. Oyo ewuti na mbongo ya makabo oyo ewuti na bampako bato bafutaka. Ba polovensi mpe biteni esengeli eyeba soki kotanga kelasi ya malamu ezali na eteyelo ya leta wana. Balakisi esengeli bazala yakondimama mpo bateya na bakelasi oyo mpe balanda malako ya leta.

b) biteyelo bikabwani

Oyo ezali biteyelo ya leta oyo esalela mbongo ya makabo mpe ezalaka na ba polovensi mpe biteni moko na moko. Na eteyelo oyo, mangomba ya katolike makozala.

2. Biteyelo moko

Biteyelo oyo ekosenga babota bafutatela mpo bana batanga kuna. Biteyelo moko ekoki kolanda mibeko oyo leta esalaki. Biteyelo moko mosusu ekoki kosenga bana kelasi batanga mpe ba mpona moto nini akoteya bango. Na biteyelo oyo, bingomba makozala

3. Eteyelo ya ndako

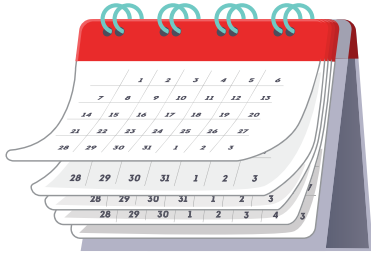
Mabota mosusu ekoki kompona ete bana batanga kelasi na ndako. Ekosenga kaka Bana kelasi bakoma bankombo mpo na kondingisa soki bazali kotanga. Mabota ekozipa ndambo mingi ya lifuti mpo na kotanga mpe ekompona oyo bana kelasi bakotanga. Makebisi ekoki kokesana mpo na polovensi mpe eteni moko na moko.

Mpo na koyeba makambo mosusu etali eteyelo, luka basite ya mosala mpo na eteyelo ya polovensi mpe eteni nayo.

6.3 eteyelo ya leta na Canada

Malako: Tanga etelemi ya eteyelo mpona banda na Canada

1. Mbula ya kobanda kotanga kelasi ekobanda na nsanza ya mwambe to ebandeli ya nsanza ya libwa mpe ekosuka na nsanza ya motoba, bopemi ezali kati na mbula. Soki okomi na Canada mpe eteyelo esi ebandi, okoki kaka kokotisa na eteyelo mwana oyo akoki kobanda kotanga na kelasi.

2. Bana kelasi bakendaka na eteyelo kobanda mokolo mwa liboso tii mokola mwa mitano.

3. Bana kelasi bakoza na eteyelo na mwa bangonga 7H tii 8H na mokolo moko. Bana kelasi bakotikala na eteyelo na bangonga yango nionso.

4. Ata kaka soki bakoki te kosolola monoka ya lingelesi to lifalanse, bana kelasi bayei sika bakoza na kelasi oyo ekokisi mbula na bango. Lisungi mosusu ekozala mpo na kotanga lokota.

5. Lisungi mosusu ezali mingi mingi mpona bana kelasi oyo bazali na mpasi ya nzoto, bizaleli to mikakatano mpo na kotanga. Lisungi oyo ekoki kopesama na eteyelo to bisika mosusu. Kosolola na eteyelo, Ebongiseli ya guvernema nayo bapesaki makabo to misala ya kobongisa nayo mpe kolanda lisungi soki okomi.

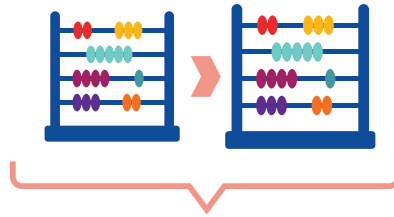
6.4 eteyelo ya liboso na mboka ya Canada

Malako: Tala etelemeli ya kotanga mpo na bana. Naba polovensi oyo mpe biteni, bitelemeli ekoki kokesana.

Kelasi ya maternelle: ba mbula 3-5

Eteyelo ya ebandeli: Bambula 6-10 (kelasi 1-5)

Eteyelo ya ntei: Bambula 11-13 (kelasi 6-8)

Eteyelo ya katikati (ntei ya likolo):
Bambula 14-18 (kelasi 9-12)

Dipolomi ya eteyelo ya ntei

Bana batangaka kelasi bakosengama kolasi soki bazwi nkisi ya mangwele mpo na maladi moko boye to kosalela mpo na kozanga. Ezali ya ntina kotikala naba toli ya sika mpo na bankisi ya mangwele.

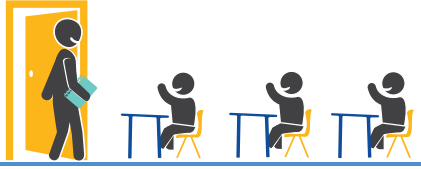

6.5 kozala mwana kelasi na mboka ya canada

Malako: Tanga ndenge nini okoki kozala mwana kelasi na eteyelo ya leta na Canada. Tiya elembo “✓” na etanda ya maloba oyo ekese ni na bamboka esika ozalaki.

1. Bana kelasi balata mingi te ba uniforme.

2. Bana kelasi batelemelaka mingi te balakisi soki bakoti kelasi.

3. Bana kelasi bakosala ba devoirs elongo, na kotala te soki bazali basi to mibali, mimeseno ya liboso to makoki.

4. Bana kelasi bazali mpe na misala mosusu ya kelasi oyo bakosala na ndako. Bangebaka yango ba devoirs.

5. Bana kelasi bakoki te kosala mabe na bana misusu to molakisi akoki te kosala bango mabe. Ekoki komemela moto oyo asali mabe na moto mosusu mikakatano.

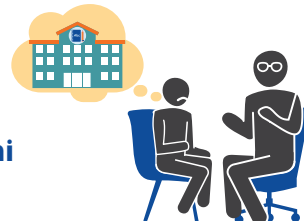
6. Bana kelasi ya mangomba nyonso bakotanga elongo mpe esengeli bandima bingomba nyonso na ndenge moko.

7. Bana kelasi bakomema bileyi ewuti na ndako mpe bakolya yango na eteyelo.

Biteyelo mingi ya leta ezali na basali mpo na kosunga mabota ya bayei mpe bana kelasi mpo bayoka etelemeli ya eteyelo mpe ndenge nini yakobanda kotanga na Canada.

8. Bakopesa Bana kelasi biloko ya liboso oyo bazali na mposa nango. Mabota ekoki kosomba ba biloko mosusu lokola sakosi ya mongongo, buku, klasere mpe basapato mpona masano.

9. Bana bakotanga ndenge banzoto ezali kokola. Babengaka yango mateya matali makambo ya kozangisa nzoto. Kotuna eteyelo mpo na koyeba makambo mosusu.

10. Bana kelasi bakoki komela biloko lokola masanga to droge na eteyelo.

11. Bana kelasi bakotanga na kolobela makanisi, kosala na bituluku mpe kotuna mituna. Bakosenga te bana kelasi bakanga makambo na moto.

12. Bana kelasi bakotanga na lingelesa, lifalanse to yango mibale.

13. Bana kelasi bakosangana na misala oyo ekosalema libanda ya eteyelo. Ekoki kozala masano, bokutani to mobembo na musée. Oyo ezali ndenge nini bana kelasi bakoki koyeba baninga.

14. Bana kelasi mpe balakisi bazali yakokesana. Bakeseni na likambo litali mposu, mangomba, emoto, makanisi ya kosangisa nzoto mpe makoki.

Ekeseni nini omoni likolo ekoki kozala mikakatano mpo na yo to mwana kelasi mosusu na libota nayo? Solola na Ebongiseli ya guvernema nayo bapesaki makabo to misala ya kobongisa mpo na likambo nayo.

6.6 Matumoli

Matumoli ezali na makambo ya bosembo oyo ekoki kozala na eteyelo. Ekomema mikakatano mpo na bilenge oyo bawuti na bisika misusu.

1. Matumoli na maloba ezali kobenga moto moko nkombo boye, kosala ye bosembo to kosolala mabe mpo na ye.

4. Matumoli ya nzela ya interneti ezali kosalela, basite oyo bato mingi basololaka na baninga to kokoma ba mesaje mpo na kobangisa, kotya na nse, kochola to koseka moto.

2. Matumoli na nzoto ezali kobeta, kochola, kolanda, kosukuma, kobomama to koyiba biloko to komama mpo na kosangisa nzoto.

3. Matumoli na makanisi ezali soki oboyi moto asungana na lingomba to kosambwisa moto liboso ya bato mosusu.

Matumoli na eteyelo ezali likambo ya mawa oyo ekokisama. Biteyelo na esika ya Canada bazosala mpo na koyebisa likambo oyo ya mpasi. Soki oyebi moto oyo azali kokutana na matumoli, solola yango na moto ya mokolo otielaka motema, molakisi, mokonzi ya eteyelo, Ebongiseli ya guvernema nayo bapesaki makabo to misala ya kobongisa.

6.7 Mabota mpe eteyelo

Elozala malamu soki mabota ekoki kopesa makasi bana kelasi mpo batanga nakozala na kotanga na bango. Kati nabango:

1. Kosalisa bango na ba devoirs

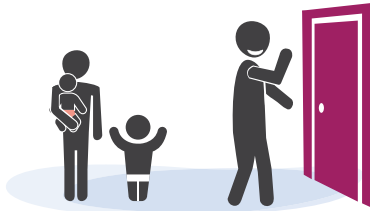
2. Kokutana mpe kosolola na balakisi na bango

3. Komipesa na eteyelo

Soki bana bazali na mbula oyo eleki 12 na libota nayo, bakoki kotikala bango moko.

Biponi mpo na kobatela bana ezali:

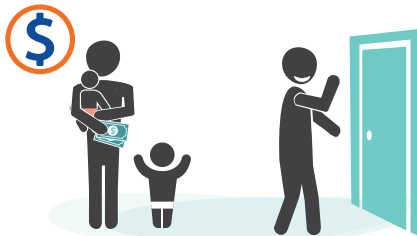
1. Kozala na moto yakotelemela libota oyo azali koluka bango

2. Kokotisa bango na eteyelo ya kobatela bana mike

3. Koluka ndako oyo esalaka mosala ya kobatela bana ya mike

4. Kofuta moto mpo atalela bango

Lifuti ya mosala ya kobatela bana ekeseni na polovenssi mpe eteni moko na moko. Ebongiseli ya guvernema-nayo bapesaki makabo ezali mpona ba polovenssi mpe biteni moko nandambo moke. Mpo na koyeba makambo mosusu, tuna Ebongiseli ya guvernema nayo bapesaki makabo to misala ya kobongisa.

6.8 Etelemeli ya bana kelasi

Malako: Tanga etelemeli ya bana kelasi. Landa ndenge nini soki mwana kelasi na libota nayo akoki kozala na ezalela ya makambo oyo.

1. Soki mwana aboyi kokende kelasi

2. Nsima ya mwana oyo azali na mbula 15 akota masano na eteyelo, kelasi na bango ekomi mabe.

3. Mwana azali kosala makambo ya mabe na kelasi mpe azali kosolola na baninga ntango molakisi azali koteya.

4. Mwana oyo azali na mbula 17 basengaki kosangana na bafeti nsima ya kelasi.

6.9 Bana kelasi ya mikolo

Malako: Landa bantina oyo ekoki kosenga bato ya mikolo batanga kelasi na canada Tya elembo “✓” na etanda ya ba ntina nini okoki kotanga kelasi na canada lokolo mukolo.

1. Mpo na kosilisa eteyelo

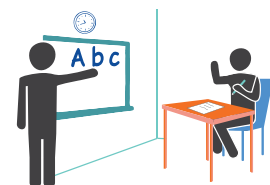
2. Mpo na koyeba makasi lingelesa mpe/ to lifalanse

3. Mpo na kozwa mayele na kozwa dipolome, to mikanda misusu

Mpo na mikolo oyo basilisaki eteyelo ya ntei (eteyelo ya katikati), ezali ba kelasi oyo ekoki kosunga bango bamona dipolomi. Ba kelasi moko na kati na bango ekotanga ba mikolo mpo bayeba kotanga mpe kokoma.

6.10 Lokota ya kelasi y aba mikolo

Malako: Landa kelasi ya lokota ya bamikolo ya ebongiseli ya guvernema nayo bapesaki makabo bafandaka na Canada mpo na libela

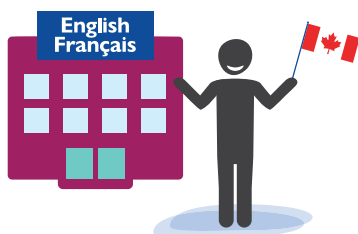
1. Ba kelasi ya lokota ezali mpo na kotanga lingalase mpe/to lifalanse.

2. Mpo na kobanda kelasi, esengeli osala misala ya mituna ya lokota ya ofele. Soki okomi na canada, tuna Ebongiseli ya guvernema nayo bapesaki makabo to misala ya kobongisa likambo etali ntango mpe bisika okoki kosala ba misala ya kelasi wana. Mpo na kokanisa etelemi nayo, sala misala ya kelasi oyo ya yo moko awa:

3. Ba kelasi ekoki kozala ya ntango nyonso, mwa ntango, na moi, na mpokwa to na nsuka mposo

4. Ba kelasi ekoteya makambo eleki koyeba lokota. Okotanga bomoi na Canada

5. Kosenga soki kobatela bana, batike ya ba bisi to taksi to lisungi mosusu ezali esika yakotanga lokota

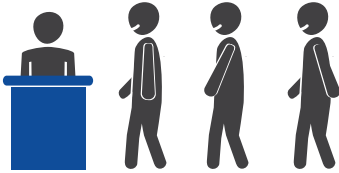

6.11 Mpo na nini bato yakofanda libela batangaka kelasi ya lokota?

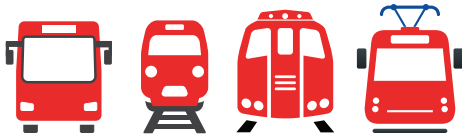
Malako: Landa bantina oyo esali bato ya kofanda libela batangaka kelasi ya lokota. Tiya elembo “✓” na etanga na bantina oyo ekoki kosala yo olinga kotanga lingalase mpe/to lifalanse na Canada lokola mukolo.

1. Kozwa mosala

2. Kozwa ba selevisi na mpasi te

3. Kotambola na egumba ya sika na kati ya ba bisi

4. Kosalisa bana na eteyelo

5. Koyeba bato ya sika na kartye ya sika nayo

6. Kosala ekzame ya kosenga koyeba lokota mpona kozwa mikanda ya kofanda mboka

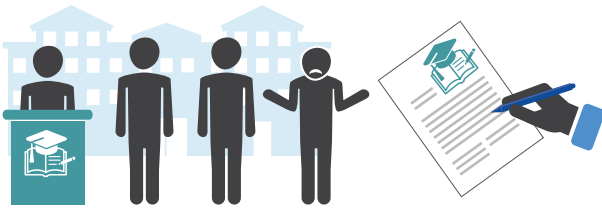

7. Kokoba eteyelo

6.12 Biponi mpo na eteyelo ya ba mikolo

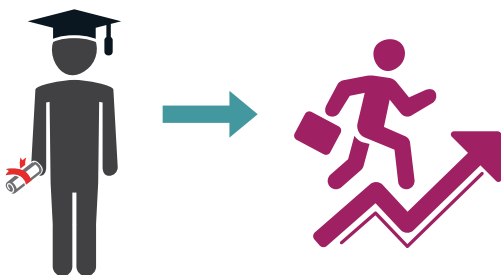
1. Nsima ya eteyelo ya ntei, ba mikolo bako kopona kotanga na colleges, institut to universite

2. Bibongisami ezali mimekano, mpe bisika ezali na ndelo Ndingisa ete okokisi masengami mpe okomisa nkombo na ntango.

3. Landa misala nini ekoki kozala bisika ofandi liboso ya kopona kobanda kotanga. Mpo na na koyeba makambo matali manaka ya kotanga na College ya Canada, institut mpe universite, tanga awa:

4. Kozala naba dipolomi na Canada ekosala ete omona misala. Kasi, misala moko esengaka kozala na dipolomi mpo okota.

6.13 Lifuti ya kotanga ya liboso ya kobanda eteyelo ya ntei

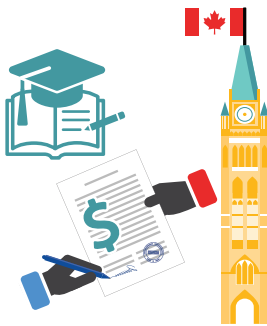
Lifuti mpona kotanga eteyelo ya liboso ya ntei ekeseni na esika mpe manaka

Likambo oyo ekoki kosunga yo mpo na koyeba motango ya lifuti ya eteyelo ya liboso ya ntei ezali na kobenga -888-815-4514 to awa:

Lisungi ya mbongo mpo na eteyelo ya liboso ya ntei ezali yakolandela ba mposa. Lisungi ya mbongo ekoki kozala:

1. Banyongo mpo na bayekoli oyo ewuti na leta oyo okoki kofuta nsima.

2. Ndingisa mpe bourse okosengama te kofuta nsima.

3. Banyongo ya moto moko oyo ewuti na banki oyo enegeli ofuta nsima. Maloba ezali ya malamumu lokola oyo ya ba nyongo ya leta.

Mpo na koyeba makambo matali lisungi ya mbongo mpo na eteyelo ya liboso ya ntei, tanga awa:

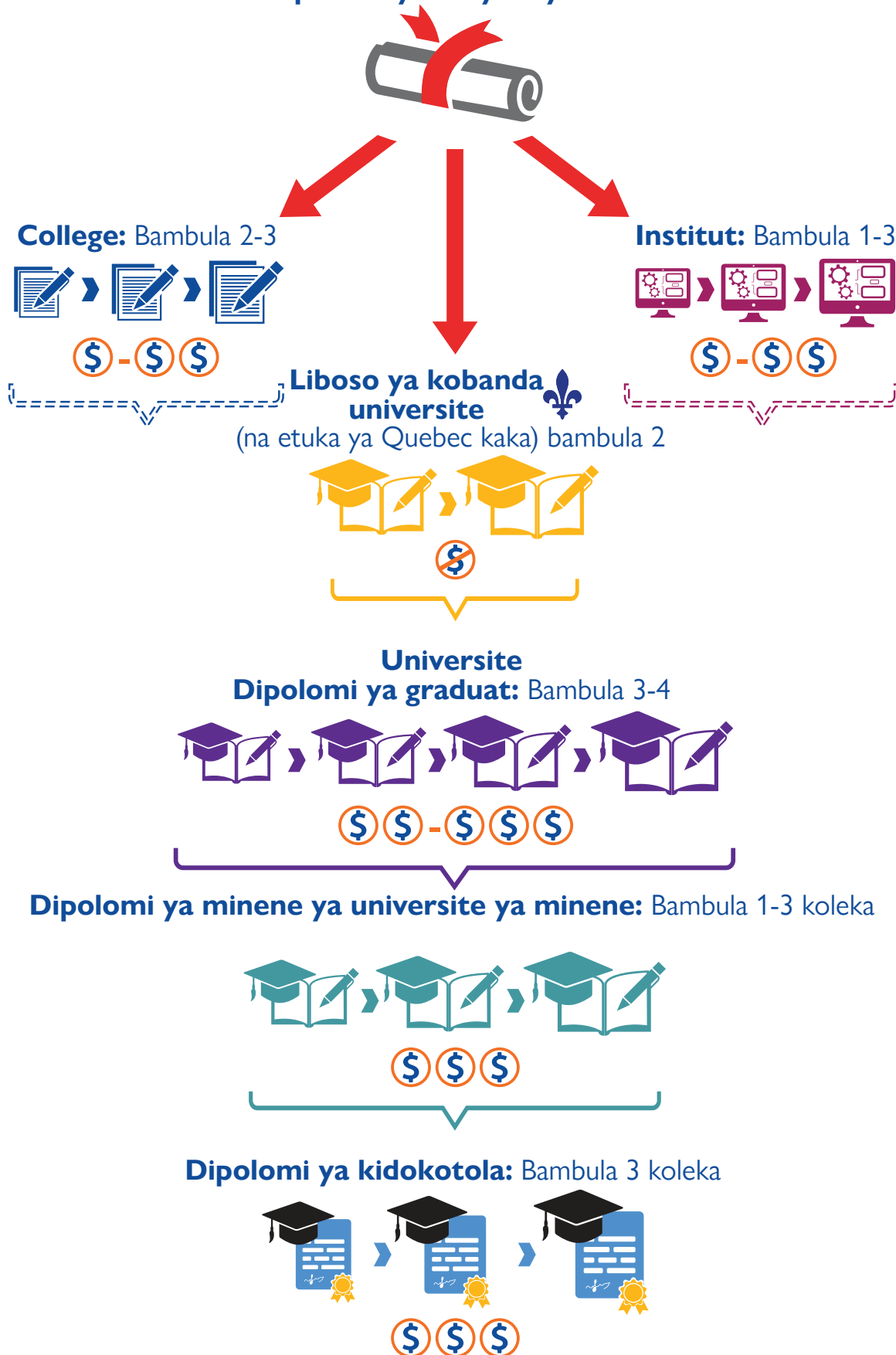

6.14 Etelemeli ya eteyelo ya liboso ya ntei

Malako: Landa bitelemeli ya eteyelo ya liboso ya ntei mpo na ba mikolo. Naba polovensi oyo mpe biteni, bitelemeli ekoki kokesana. “\$” ya ofele; “\$” ya ntalo moke; “\$\$” ya mwa ntalo ya katikati; mpe “\$\$\$” ya ntalo mingi.

Dipolomi ya eteyelo ya ntei

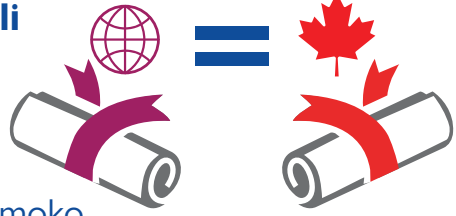

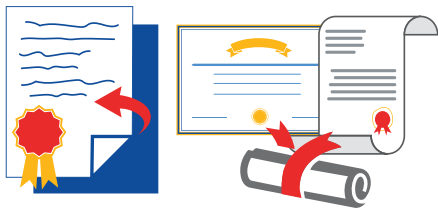
6.15 Bilambeteli ya koyeba etaleli

Botangi nayo na college, institut mpe universite libanda ya Canada ekoki te kondimama mbala moko na Canada.

Mpo na kokoba kotanga to kosala mosala moko boye na Canada, talela ya makambo oyo otangaki liboso ekoki kosalema. Mpo na koyeba makambo mosusu etali bitambeteli, benga 416-962-9725 to tanga awa:

Malako: Landa makambo ya kotalela bilambeteli Tiya elembo “✓” na etanda ya makambo oyo okoki kobanda liboso ya kokoma na Canada

1. Luka mikanda mingi oyo esengeli, bankisa mpe:
  - a) Ba dipolomi, mpe mikanda misusu ya kosukisa kotanga
  - b) Bulletin ya kelasi
  - c) Elembeteli ya mosala ya liboso
  - d) Makomi ya bankolo mosala/ bakambi mosala

2. Luka esika ya kotanga mpe oyo olingi. Landa masengami mpo na kokota.

3. Benga biro ya binbongisami mpo na koyeba etaleli ya ndenge nini bakoki kondima.

4. Tala soki basengaka kosala ekzame ya lingalase to lifalase.

Kotalela bilembeteli ekosenga ntango mpe mbongo mingi. Mpo na koyeba makambo mosusu etali kozala na mosala na Canada, tanga awa:

Lingomba ya 7 MOSALA

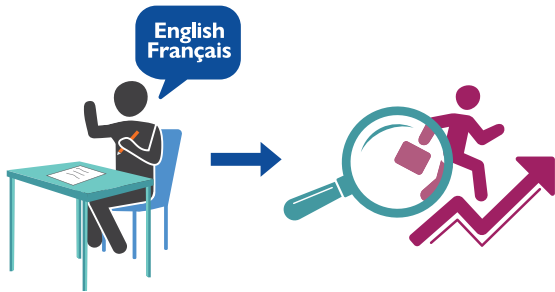

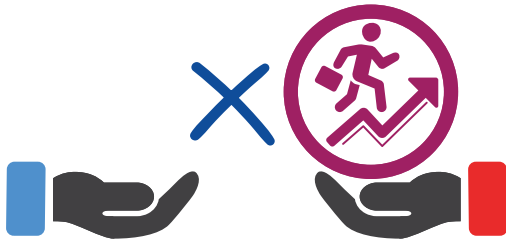
Lingomba ya 7 MOSALA

7.1 Mosala na Canada

Mpo na kozwa mbongo yo moko, koluka mpe kobakisa mosala ezali ya ntina.

Koyeba lokota ya lingalase to lifalanse ezali ya ntina mpo na koluka mosala mpe kobanda bomoi ya sika na Canada Mpo na koyeba makambo mosusu matali ba kelasi ya lokota mpo na bayei, luka ligomba ya 6, mosala ya 6.10

Ata soki mboka ya Canada to Ebongiseli ya guvernema nayo bapesaki makabo to misala ya kobongisa ekoki kondimisa yo ete okozwa mosala soki okomi na Canada

Ezali ya likambo emonana mingimingi komona bato na Canada bazonga lisusu na kelasi na bantango moko boye ya bomoi na bango. Basalaka likambo oyo mpo na kozwa mayele ya sika to mpo na kokokisa masengami mpo na mosala mosusu ya sika.

Tuna Ebongiseli ya guvernema nayo bapesaki makabo to misala ya kobongisa mpo na kosala okutana na baselevisi oyo etali mosala

7.2 oza koyoka ndenge kani na mosala ya canada?

Malako: Tanga maloba pona lolenge yakomitambusa pona kosala na Canada. Tiya elembo yakondimisa “✓” na “👍” esika soki ondimi. Tiya elembo “✓” na na “👤” esika soki oyebe te. Tiya elembo “✓” na “👎” esika soki ondimi te.

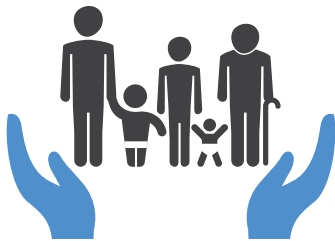
1. Okondima mosala oyo eza na lifuti kaka oyo yo olingi

👍
  👤
  👎

2. Okoki kondima mosala oyo bapesi ata soki eza nase ya kelasi oyo otanga.

👍
  👤
  👎

3. Okosala mpo na kosalisa yo mpe libota nayo. Ondimi te soki bato bakoki kosalisa yo na mbongo

👍
  👤
  👎

4. Osepele kosala mosala oyo eza na lifuti te mpo na koyebana na bato misusu

👍
  👤
  👎

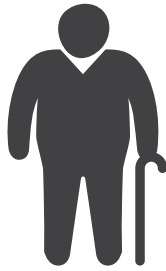

7.3 Nani akoki kosala na Canada?

Malako: Tala nakati ya bato Tiya elembo yakondimisa “✓” na esika ya bato oyo bandimami kosala na Canada.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

Eza na mibeko oyo etali kotia mpe kobatela bato ya musala oyo etali mwasi to mobali, mvula, mposo ya nzoto, bomoyi bwa moto, libala, lokota, kondima, mboka, esika awuti, bulumbu oyo alingi pe bokolongono bwa nzoto soki aza makasi to makasi te.

Biyano: 1 (✓); 2 (✓); 3 (✓); 4 (✓); 5 (✓); 6 (✓); 7 (✓); 8 (✓); 9 (✓); 10 (✓); 11 (✓); 12 (✓)

7.4 Libota mpe mosala

Malako: Tanga lolenge libota eza komona mpo na mosala na Canada eza kobongwana.

Kutana _____

Tango akomaki na Canada, azalaki na mvula 60 mpe mwana naye azalaki na mbula 16. Atikala kosala te na mboka bapaya liboso pe ayebi lokota ya lifalanse te mpe angle te. Na mbula 60, bato na mboka oyo babandaki kofanda na ndako mpo na pasiyo. Na yango, na Canada, makambo eza lolenge mususu.

Mpo na nini akoki kosala na Canada?

1. Mpo aza na nzoto kolongono mpe alingi komipesa mpo na bandeko naye ya sika.

2. Mbongo oyo akozwa mpo na kosalisa bana na Canada ekosila ntango bana naye bako kokisa mbula 18.

3. Asengeli te kozwa pasiyo mpe asengeli kozela mbula ya oyo esengeli mpo na kokota na bato oyo babatelami mpo na mbula ebele.

4. Bana naye baza na mbula 16 mpe azali kopanga ndenge nini bapotanga kelasi ya likolo. Alingi kosalisa ye mpo na kofuta kelasi.

5. Aza na esika abombaka mbongo te.

Ndenge nini libota naye eza mpe na ba ndeko naye misusu?

Malako: Tala lolenge libota eza komona mpo na mosala na Canada eza kobongwana

1.

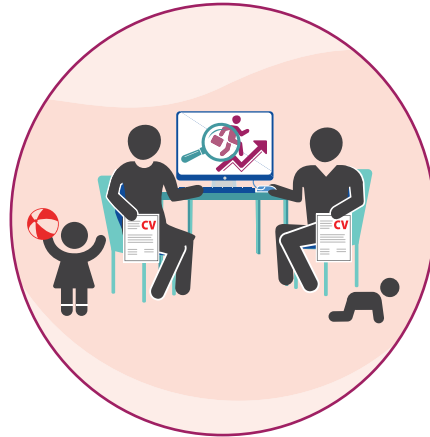
2.

3.

4.

5.

6.

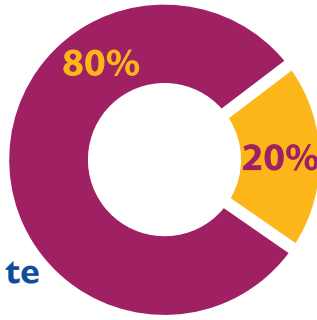

Na esika ya mosala na Canada moto nionso aza lolaka mpe komona to kozwa mosala nakotala te bolumbu naye. Epekisami kofuta ndenge moko te moto oyo basali mosala moko mpo na kolandana na bolumbu na bango.

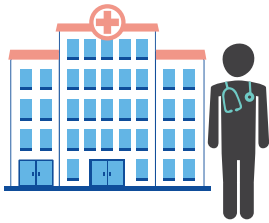
7.5 Misala oyo ezali na Canada

1. Misala oyo eza na mibeko te
 Misala oyo esengi kozala na dipolomi te, to lisansi te mpe mukanda ya ndimisa kosala musala te. Lolenge ya kosala ekeseni mpe ebongwanaka, osengeli kolakisa bwanya mpe mayele ya mwa likolo ya kelasi. Mpo na 80% ya mosala na Canada eza mibeko te.

2. Misala esengi mikanda
 Misala oyo esengi mukanda yako ndimisa soki oza kolongono mpo na kosala oyo ewuti na mboka esika ofandaka. Mosala ya kondimisa bwa nzoto kolongona mpo na na mosala eza mosala ya leta oyo etali manaka ya bosali mosala. Mpo na 20% ya misala na Canada esengi mikanda.

Mwa ndambo ya misala oyo esengi mikanda:

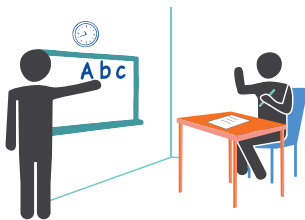
1. Mosala ya munganga

2. Mosala ya mombongo

3. Mosala ya mibeko mpe oyo eyebani na leta

4. Mosala yakotangisa

5. Mosala ya kotonga bandako mpe ya mayele mingi

6. Mosala ya kotanga mbongo

7. Mosala ya koteka ba ndako

8. Mosala ya komona mpe kotangisa mabota

9. Mosala ya komibatela (lotiliki, kokata mpe kobongisa mabende)

Osengeli kofuta mpo na koleka mpe kosala batonga ya kozwa mukanda yakolakisa osengeli kosala musala.

7.6 Mosala nayo ya yambo na Canada

Na Canada, misala ya yambo ya bato mingi eza ya mikanda te. Mosala ya yambo ya moto eza mpenza te mosala ya libela mpo na moto. Oyo eza na ntina eza kobanda esika moko mpe okei liboso

Malako: Tala na misala ya yambo ya bato na Canada ya bato ya mbula nyonso basalaka. Tiya elembo “✓” na esika oyo olingi kosala mpo na kosalisa libota nayo mpe yo moko.

1. Moto ya ko kabola

2. Moto ya kobomba mpe kobimisa

3. Moto ya ko kengela (na munduki te)

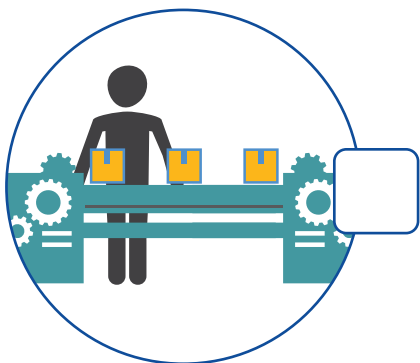
4. Moto ya kotonga

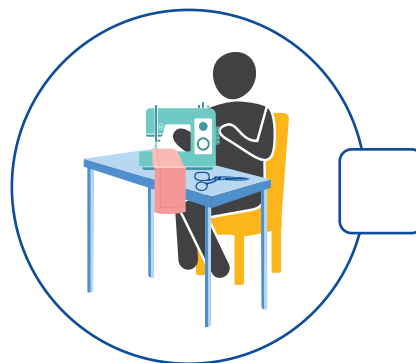
5. Moto ya kosala elanga ya fololo

6. Moto ya kosala suki mpe mandefu

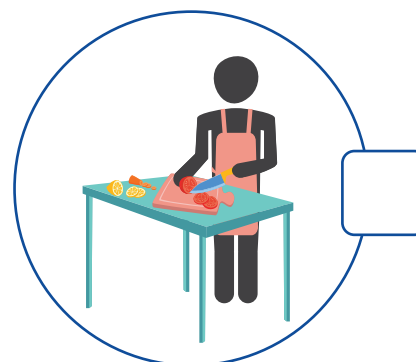
7. Moto ya kopanga

8. Moto ya kotonga bilamba (kokata pe kotonga)

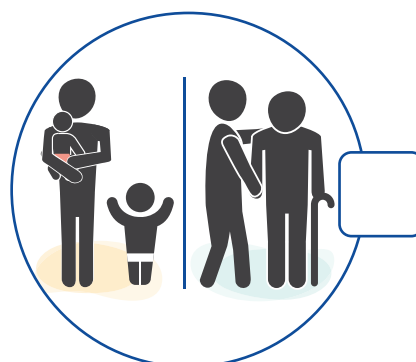
9. Moto ya ko sokola

10. Moto ya mosala ya kolamba

11. Moto ya kobatela esika yakobomba biloko

12. Moto ya kobatela mpe kopesa toli na bato

7.7 Bokasi bwa kozwa mosala na Canada

Malako: Tanga bokasi ya bato oyo babandi koluka musala na Canada. Epayi mosusu ekomami, tanga ndenge kani bato ya sika bazali kobika. Mpasi mingi na bato ya sika mpo na kokoma mukanda na esika bayambaka. Makambo miso mingi eza na eyano ya solo:

English

Français

a) Koyeba moke na lokota ya lifalanse mpe lingalesi

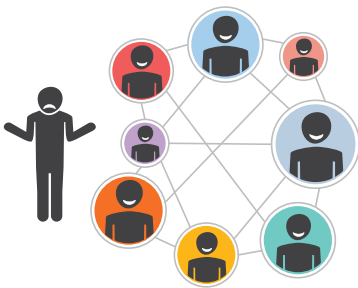
b) Boyebi moke mpo na kosala na Canada

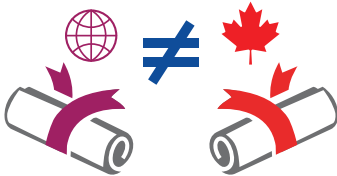
c) Kozanga koyeba lolenge esika ya mosala na Canada ezalaka

d) Boyebi bwa mosala libanda ya Canada eza ko monana te

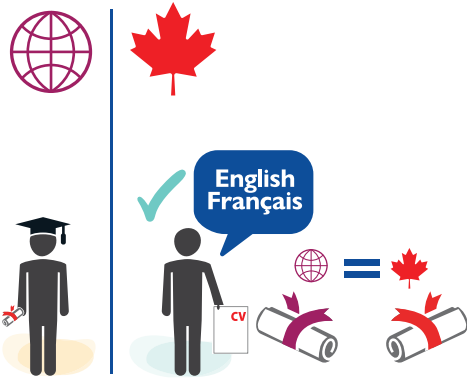
e) Kozanga koyebana na bato oyo bakoki kopesa moto mosala

f) Kelasi mpe elembo ya mukanda ya mosala osalaka ozwaka libanda ya Canada eza te

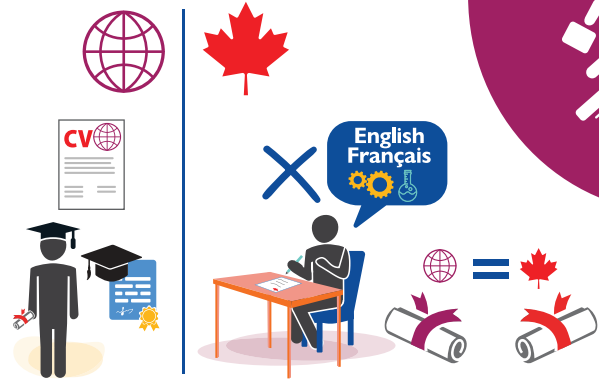

Bakasi nini lisusu osengeli kopesa oyo bato ya sika bakutanaka na yango tango bazali koluka mosala na Canada?

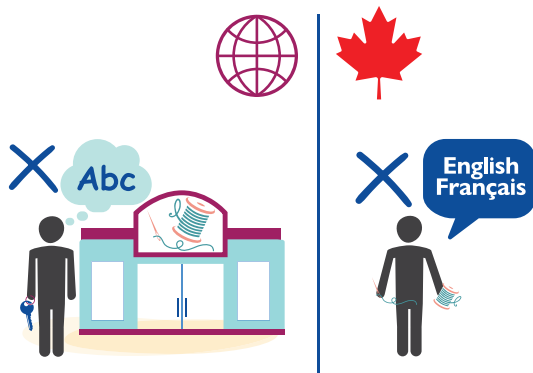

b, c, e

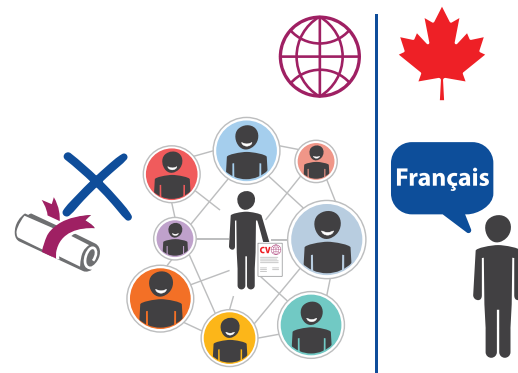
1. Bato ya sika oyo ba yebe lokota ya lifalansa mpe lingalesi bango bandimami na Canada. Bango basalaka te na mosala oyo batangela kelasi.

2. Bato ya sika oyo batanga kelasi ya likolo oyo endimami na Canada te. Basalaka na esika batangela kelasi libanda ya Canada. Basengeli kosala batonga ya kelasi mpo na kondimama na mosala na bango na Canada Bayebi maloba ya mosala na bango te na lokota ya lifalansa to lingalesi te.

3. Bato ya sika oyo bayebi kotanga te mpe kokoma te. Mosala basalaka eza mosala ya maboko na bango. Basala kala na mosala oyo bakela bango moko kala liboso yako koma na Canada.

4. Bato ya sika oyo basilisa kelasi te kasi bayebi koloba mwa lifalansa. Basala mbula ebele na mboka na bango. Misala mingi ekendaka epayi ya ba oyo bayebi.

Emonani ete eza mpasi kozwa musala lokola ozalaka na yango liboso mpe kozala lokola ozalaka kala.

Biyanu: 1 (b, c, e); 2 (a, b, c, d, e, f); 3 (a, b, c, d, e); 4 (a, b, c, d, e)

7.8 Lolenge nini okoki koluka mosala na Canada

Malako: Tanga lolenge nini okoki koluka mosala na Canada. Tiya elembo ya kondimisa “✓” na esika oyo oza mposa yako luka mosala na Canada.

1. Nzela ezanga singa, koleka na nzela ya tongaka mikanda masini mpe na nzela bokutani ya bato nzela masini

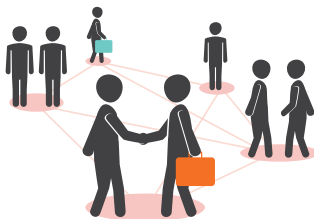
2. Kosolola na baninga nzela masini, libota mpe ba oyo basalisaka

3. Kotambolela mosala ya leta oyo eza mbongo

4. Kokutana na mokonzi ya mosala meso na meso

5. Kozala na esika ya mosala

Koluka mosala na nzela ya masini eza na: www.jobbank.gc.ca/home and www.workopolis.com

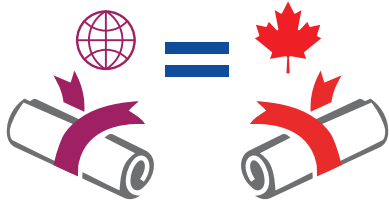

Eza na ba nzela ebele mpo na koluka mosala na Canada Misala mingi mpo na kokomisa eza na nzela ya singa te, kasi mwa ndambo batiaka yango libanda te.

7.9 Nzela ya ko banda mosala na Canada

Malako: Tanga nzela ya lolenge kani yako banda mosala na Canada. Tiya elembo “✓” na esika oyo olingi kosala.

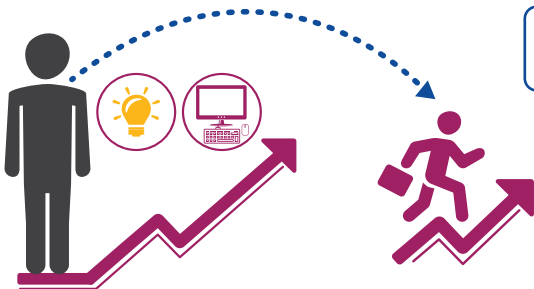
1. Mibeko ya koleka nakati

Kokomisa mpo na kozwa boyebi mpe kelasi oyo endimami na Canada.

2. Mosala ya kolekela esika mosusu

Kosala mpo na kozwa boyebi mpe mayele mpe mbongo, na koloba lokota tango ozali kozela mukanda oyo ekondimisa yo na mosala mosusu.

3. Mabongisi ya koleka nzela mosusu

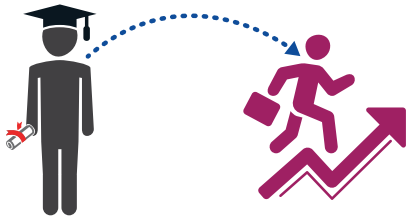
Malakisi oyo ekosalisa yo mpona kozwa mayele na mosala, mayele na mosala ya lifalanse to lingalesi mpe koyeba lolenge esika ya mosala ezalaka.

4. Misala yako yekola

Kosala na ntango moke, kokota na esika ya mosala, kasi oza na boyebi moke ya mosala na Canada. Eyano moke eza mabongisi ya leta mpo na boyebi bwa mosala epayi ya bato ya sika. Mpo na koyeba mingi, tanga awa:

5. **Botangisi kelasi ya bana mboka Canada**

Kotanga na mboka Canada mpo na kozwa mayele mpo na kosala na mosala oyo olingi.

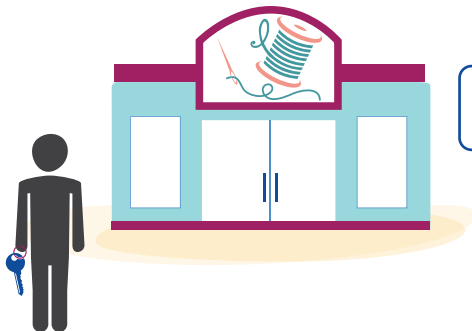
6. **Oyo etali mosala ya komipesa**

Kozwa mwa ntango moke, ya pamba na mosala na Canada ntango oza koluka nde nini okoyebana. mpo na koyeba mingi, tanga awa:

7. **Mabongisi ya Bolakisi ya kosalisana moto na mayele**

Nzela yako kutanisa yo na moto yakosalisa yo na mayele mpo na kozwa mosala. Moto oyo akosangisa elongo nayo mayele mpo na ko kutanisa yo na esika oyo oponi kosala.

8. **Kobanda mosala nayo moko**

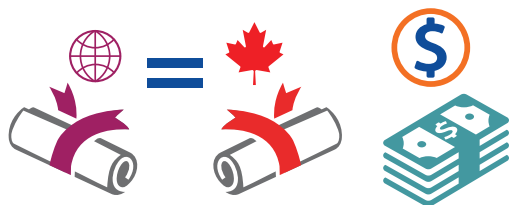
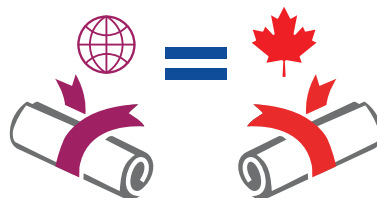
Kobanda mosala nayo moko na mboka Canada na kotombola mosala nayo moko mpe komisalisa yo moko. Mpo na koyeba mingi, tanga awa:

7.10 Ntina ya kondimisa kosala batonga

Koyeba mpe kosala batonga eza nzela oyo etalisaka boyebi nayo ya kala ya mosala epayi mboka ya Canada soki osengeli kosala mosala na mboka wana lolenge mibeko na bango elobi. Eza nzela ya koyeba mayele, bwanya, mayele ya mosala mpe kelasi nayo ozwa na mboka mosusu

Batonga ya kondimisa esalisaka bana mboka ya Canada koyeba yo malamumu. Ndako etali batonga ya koyeba moto bakoki komona mayele nayo ya kelasi na kofuta mbongo. Mpo na koyeba mingi mpo na batonga ya kondimisa mayele ya moto na Canada, tanga awa:

Biyano ya batonga ya koyeba mayele ya moto eza na ntina mpo na kotiya biyano nayo ya mosala osala.

Awa eza na mabongisi oyo esalisaka ko kofutela mpo na koleka na batonga ya koyeba mayele moto asala mosala. Mpo na koyeba mingi, tanga awa:

Mpo na koyeba mingi mpo na batonga ya kondimisa mayele ya moto, tanga awa:

Mosala moko ekoki kozala na ba kombo ekeseni mpe na bosengeli etali esika ewuti mpe mboka bazali. Tanga malamumu bosengi ya mosala esengi mpe yeba malamumu soki osengeli na bosenga ya mosala wana.

7.11 Lolenge yakokota na mosala mpe ndenge ya kosala

Malako: Tala lolenge ya kokota na mosala mpe ndenge ya kosala. Ba nzela ekoki kozala biteni mpe ndenge moko te kasi elandani na mosala.

1 Koluka mosala.

2 Bongisa ba mikanda nayo ya mosala ya kala mpe malakisi ya kelasi otanga (CV)

4 Tinda mikanda nayo. Tonga CV nayo mpe mokanda ya kosenga mosala na mosala nioso.

3 Koma mukanda oyo elakisi ete yo osengeli na mosala wana (demande)

5 Mokonzi ya mosala ye nde asengeli kobenga yo to te na mituna masolo.

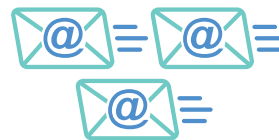
6 Na mituna masolo, lakisa ete yo osengeli na mosala wana.

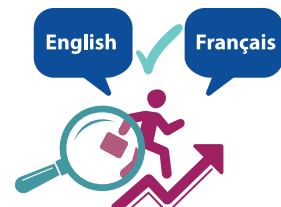
8 Sima ya tango mingi, mpe na komeka ebele, okozwa mosala. Matondo epayi nayo!

7 Bato mingi balingi kosenga misala bisika mingi liboso yako benga ye na mituna masolo. Meka kaka!

Tala malamu lokota basengi na mosala. Misala mingi esangaka koyeba lokota ya lingalesi, kasi ya lifalanse eza mingimingi na polovensiyi ya Quebec. Kasi koyeba nyonso mibale lifalanse mpe lingalesi ezali ya ntina mingi mpo na kozwa mosala na bisika mingi.

7.12 Kosala lolenge nyonso na mboka Canada

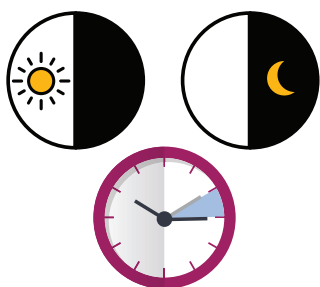
Malako: Tanga mpo na kosala lolenge nyonso na Canada. Tiya elembo ya “✓” na esika ya ndenge nyonso oyo eza ndenge moko te na mboka oyo ozali ko kofanda.

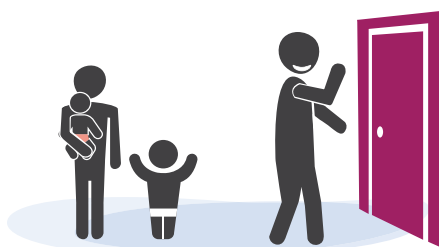

1. Tango ya mosala nyonso eza 8h na mokolo, mokolo ya yambo ya mosala te mokolo ya mitano, mpe 40h na mposo

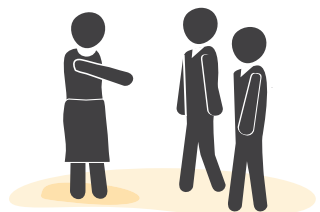

2. Mosala ya sima ya ntango eza 16 ti na 24h na mposo

3. Misala misusu esengaka kopema mpe kosala na suka ya mposo Oyo elakisi esika ya mosala esalaka likolo ya ntango 8h to likolo ya 24h na mokolo. Nde nioso, eza na kopema misatu, na moyi, na pokwa mpe na butu.

4. Mabota oyo eza na bana mike basengeli kobongisa ndenge yako batela bana to kobatela sima yakotanga kelasi. Na Canada, bana bakoki kobima bango moko te soki moto yako kengela bango aza te. Mpo na biyano ya mingi na bokengeli ya bana, tala Inite 6, kelasi ya 6.7.

5. Endimami na mwasi ko telemela mibali na mosala na mboka Canada.

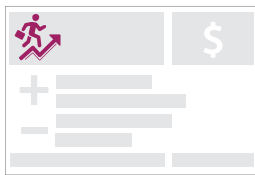
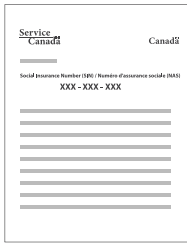
Bisika ya mosala nyonso eza na ndenge na yango yako tambwisa mosala mpe nde nge yakosala musala. Koyeba ndenge mosala esalemaka na esika ya mosala eza na ntina mpo na kosimamba malamumu mosala nayo mpe komata likolo na mosala.

7.13

Lifuti nayo

“Na nse ya mesa ya mosala” ezali mosala oyo eyebani te mpe mpo na lifuti nayo, kasi kofuta mpuka. Mosala oyo endimami te. Eza na kbokoso ya mabe mpo na mokonzi ya mosala mpe na mosali mosala.

1. Na mboka Canada, mokonzi ya mosala asengeli kufuta lifuti moke. Lifuti ya moke ezali ekeseni na bisika misusu. Mpo na koyeba mingi mpo na batonga ya kondimisa mayele ya moto, tanga awa:

2. Osengi ozala na numero ya malengeli ya kobatela mwana mboka (SIN/NAS) mpo na kondimisa kosala na mboka Canada. Lakisa biyano nayo SIN/NAS kaka soki esengeli kolakisa.

3. Soki bongo te okozwa lifuti na maboko te, kasi nzela yako tiya na banki to cheki ya bimisa na banki.

4. Na kofutama nyonso okozwa mukanda elakisi lifuti nayo Lifuti nayo eza nase ya lifuti mobimba nayo. Ndambu ya lifuti nayo ekendaka na kofuta mpaku, pasiyo, mpe na manaka ya komibatela na mosala mpe ya nzoto.

5. Na mboka Canada, bato ya mosala nionso bafutaka na lifuti na bango mpo na malengeli ya pasiyo oyo babengi pension plan. Na mbula ya 65 to likolo, bato oyo baza na Mboka ya Canada mpo na ntango misusu na kozwa mosala mabe na leta ebengami bokengeli ya mbula ya bokoko.

6. Osengeli kotinda mikanda ya lifuti mpaku nayo na T4 (bilakisi ya lifuti mpe mpaku) na esika ya mosala mokolo ya 30 sanza ya mineyi mvula nyoso

Lingomba ya 8 BIDJE / BAJETI

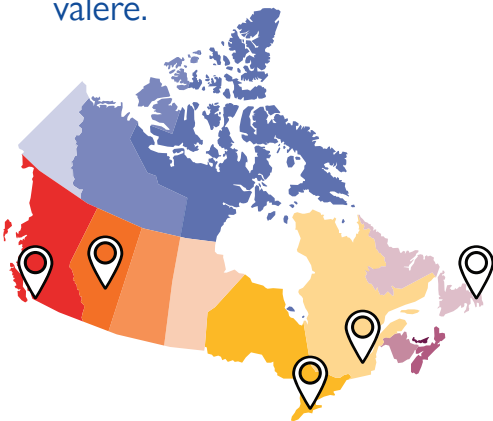
Lingomba ya 8 BIDJE / BAJETI

8.1 Mbongo na Canada

Mosolo officiel ya Canada ezali dollar Canadien (CAD), ezali na 100 centimes nakati ya dollar. Banki ya Canada ebimisaka mitindo mibale ya mbongo:

1. Ba notes ya banki oyo ezali imprimées ezalaka na taille moko, kasi langi nde ekeseni landela na valere.
2. Ba pièces ya mbongo ekeseni na tailles, munene, mpe na langi. Ezali na simbole ya Canada na nsima.

Coût ya bomoi na Canada ekeseni kowuta polovenssi moko biteni mususu. Coût ya bomoi ekeseni na bingumba minee na ba kartye ya nzamba. Ekoki mpe kolandela na ba kartye oyo ozofanda.

Mokolo okobanda kofanda na ndako nayo ya libela, sanza na sanza, okobanda kofuta bacoût ya bomoi oyo ya base mpe ba depanses misusu ya ntina.

Kozala na ndenge ya kosalela ekokosalisa yo koyeba mbongo boni ozali na yango mpe okoki kodepenser. Organizasio nayo to basilisi nayo oyo bazali financés na Leta bakoki kosalisa yo kotanga ndenge nini ya kosala ndenge yakosalela mbongo mpe kolanda ndenge ya kosalela ya sanza na sanza.

8.2 Nini nde ezali coût ya bomoi na Canada?

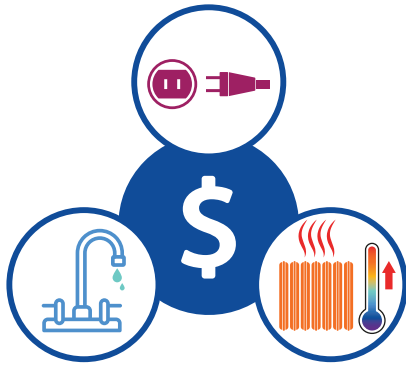

Malako: Tala coût ya depenses ya bomoi na Canada. Okotya elombo “✓” na kare ya ba depenses oyo ezali ya sika mpo na yo.

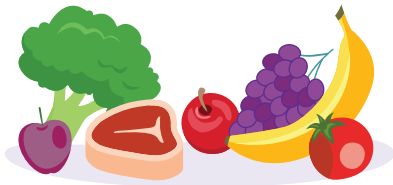
1. Ndako

Oyo nde ezali depenses nayo ya munene nsanza nionso. Ezali mingimingi ndako nayo kasi ekoki mpe kosangisa assurance ya mbongo ya kobatela.

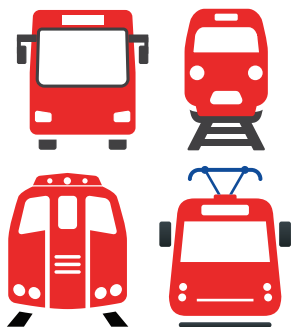
2. Utilité

Na bisika ebele na Canada, oyo ekoki kosangisa courant, mayi mpe chauffage. Misusu ya ba couts oyo ekoki kosangisa mpe na kati ya loyer. Facture ya mayi, ya courant mpe ya chauffage ekozala likolo na malili

3. Bilei

Oyo ezali eteni munene ya ba depenses nayo mpe ezali kolobela komileisa mpe mpo na koleisa libota nayo.

4. Transport

Oyo esangisi mpe ba bisi ya kotambola nakati ya kominunauté nayo.

5. Kosolola

Oyo ekoki kosangisa telefone ya maboko to servisi ya telefone ya ndako, televisio ya singa mpe kozwa interneti oyo ya kofuta sanza na sanza.

6. **Kebatela mwana**

Baboti oyo bazo sala to bazotanga esengeli bafuta cout ya kobatela bana na bango.

7. **Badepenses misusu**

oyo ekoki kosangisa bilamba, biloko ya twaleti, biloko ya eteleyo, mpe biloko mususu ya ntina.

8. **nyongo ya immigration**

Oyo ezali motango oyo Leta ya Canada efuteli yo mpona mobembo nayo.

Okoki kosala ba kalkile ya badepenses nayo moko awa:

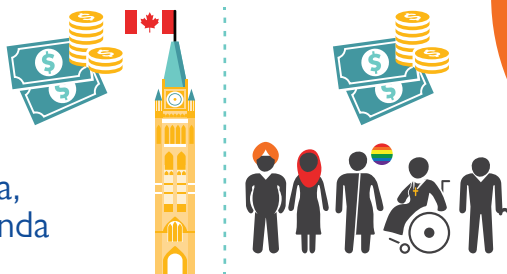
Sima mbula moko na Canada. Ezali mokumba nayo kobanda kofuta nyongo na kati kofuta ya sanza na sanza. Okozwa mokanda ya kotatola oyo bakomi motango nyonso ya nyongo mpe motango ya mbongo oyo esengeli obanda kofuta sanza na sanza. Mpo na koyeba makambu mususu, tala lingomba 2, Mosala 2.4.

8.3 Lisungi nayo ya mbongo

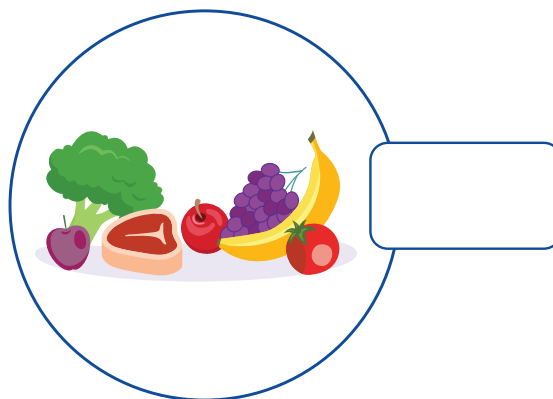
Motango ya mbongo oyo okozwa ekolandela na makambu ebele kosangisa monene ya libota, mbula ya batu ya libota, mbula ya basangani ya libota, epayi ozofanda mpe baposa ya libota nayo.

Malako: Tala na ba depenses ya liboso oyo lisungi ya mbongo ezo salisa yo kofuta. Koma “\$\$\$\$” mpo na depense ya munene, “\$\$\$” mpo na depense ya mibale ya munene, “\$\$” mpo na depense ya moke ya mibale mpe “\$” depense ya moke makasi.

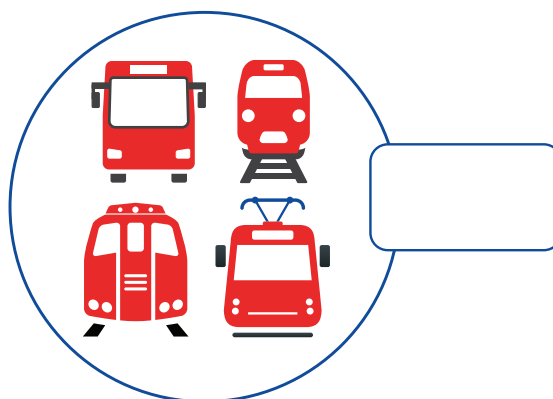
1. Kosolola

2. Bilei

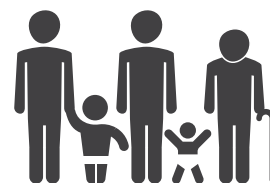
3. Ndako mpe biloko ya ndako

4. Tansport

Engebene na bizalela ya moko na moko, okoki kozwa allokasio sipplemantere. Oyo ekoki kosangisa ba allokasio ya mabota oyo bazali na bana ya sika, bato oyo bazali na mbula koleka 65, bato oyo bazali na mposa ya regime to kosalisa yo kufata ndako. Tuna basalisi nayo to organizasio oyo ezali na malakoya Leta soki ozali éligible mpo na moko ya lisungi misusu

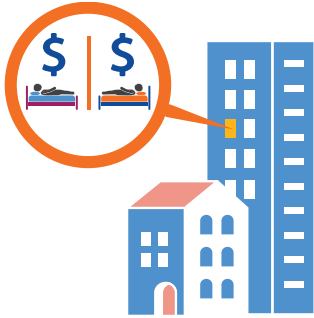

Biyano: 1 (\$) ; 2 (\$\$\$) ; 3 (\$\$\$\$\$) ; 4 (\$\$\$\$\$\$)

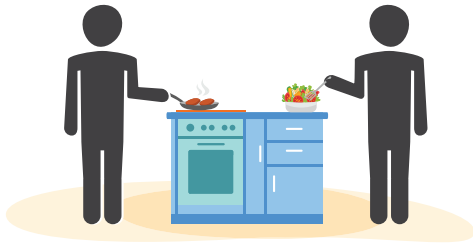

8.4 Ndenge nini okoki kobatela mbongo?

Malako: Tanga batoli ndenge okoki kobomba mbongo na Canada. Okotyta elombo "✓" na kare ya oyo omoni ezali ya ntina mpo na nayo.

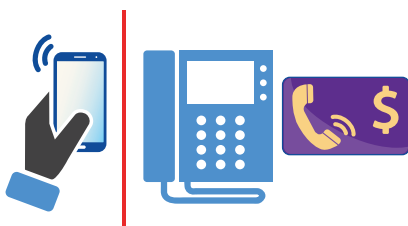
1. Okoki kofanda ndako to apartema na moto mususu mpe kofuta mwa ndambo ya loyer.

2. Okoki kosomba bilei ya sika mpe kolamba bilei na ndako oliye ya kokende kolia na restora.

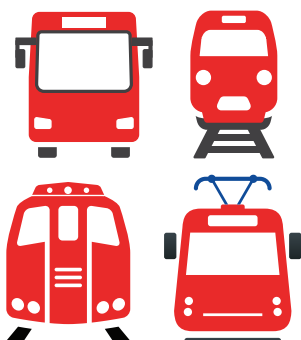

3. Okoki koluka magazini na biloko ya ntalo moke mpe otala ba papye oyo ezali na bantalo ya kitoko,

4. Okoki kopona kozala na telefone ya kotambola nango to telefone ya ndako oliye ya kozala na yango nyonso. Ba appels ya musika ezali ntalo mingi makasi, esengeli otala baprix malamum liboso osala ba appels ya libanda.

Okoki mpe kosalisa interneti mpo na kosala ba appels ya ntalo moke, mpo na ba appels ya libanda to okoki kosomba ba karte ya kobenga.

5. Okoki kozwa bisi oliye yakosomba motuka

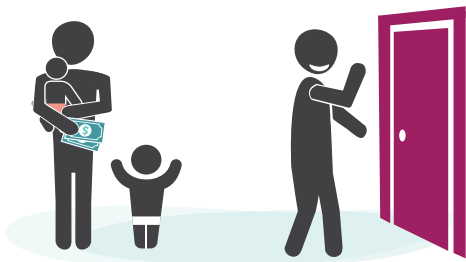
6. Okoki kosalela interneti ya ofele oyo ezali na babiblioteke na bisika bato mingi bakutanaka.

7. Okoki kotala ba conditions liboso ya kondima mukanda to ebongiseli ya kofutela telefone, televisio ya singa, Interneti, biloko to motoka. Luka ntalo moke oyo ezali disponible.

8. Okoki kuluka lojema oyo ba utilite ezali yakosangana na cout ya loyer. Oyo ezali cout fixe oyo ekoki kosilisa ntango ya kosalela mbongo. Otrema, cout ya utilities ekozala baze na ndenge ozosalela yango.

9. Okoki kosenga basalisi nayo to organizasio oyo ezali financé na guvernema soki ntalo ya moke ya kobatela mwana ezali disponible na kati ya kominoté nayo to soki okoki kopartaje mokumba na baboti mususu.

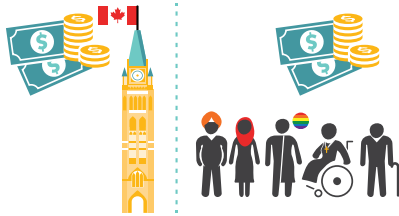

8.5 Attentes Iye na lisungi ya mbongo

Monta ya lisungi ya mbongo oyo okozwa ekozala ndelo, ekoki kozipa kaka mposa nayo ya base. Kozala na kozala oyo ezali na ntina ya eloko oyo kosala na mbongo oyo okozwa ekosalisa yo komiyoka na bomoi na Canada.

Malako: Tala basitiwasio. Tiya mokato kati ya sitiwasio na sitiwasio mpe ba attentes na yango oyo ezali na ntima.

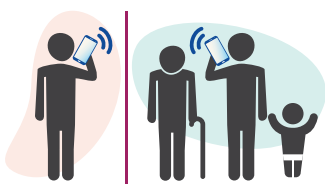
1. Ozozwa lisungi ya mbongo kowuta na basalisi nayo to na guvernema.

2. Badistanse ya bisika olingi okende kati ya ndako nayo na kominoté ezelai mosika.

3. Ozali celibatere, ozali nabana te, mpe ozozwa lisungi ya mbongo moke.

4. Olingi osolola na libota nayo na mboka mususu.

a) Ozopartaje ndako na mutu mususu mpe ozo futa partie ya loyer.

b) Ozakonekte na libota nakosala ba appels ya Interneti to nakosomba ba karte ya appels

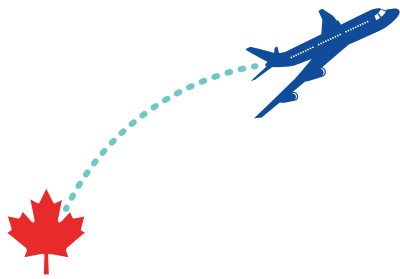

c) Kozwa bisi ezali likambo ya depense moke ya kokende mobembo. Okoki kobomba mbongo soki osombi karte ya bisi kosila sanza na sanza.

d) soki ozali na mbongo ebele te ya kotindela basangani ya libota na mboka.

Biyano: 1 (d); 2 (c); 3 (a); 4 (b)

5.

Olingi kokenda libanda ya Canada.

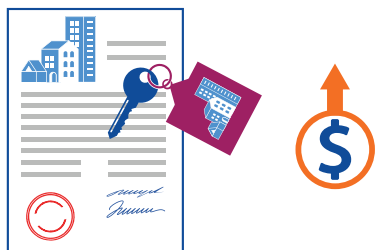
6.

Badepense nayo eleki mbongo oyo ozokwa sanza na sanza.

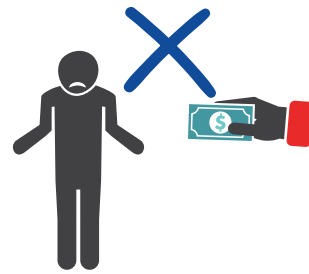
7.

Mikano nayo yakosilisa postsecondaire, kosomba ndako to motuka.

8.

ndako ezali mbongo ebele na engumba nayo.

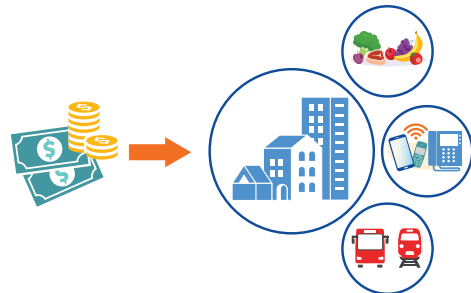

- e) Soki osalisi mbongo nyonso liboso sanza esila, okozwa mususu te. Solola na basalisi nayo to na organizasio financé na gournement ndenge ya kojere badepense.

- f) Kokende mobembo ezali ntalo mingi, mpe mbongo oyo ozali kozwa ezali ebele te mpo na kofutela voyaje.

Esengeli oplanifiye en avanse mpe bombaka mbongo.

- g) Ebele ya lisungi ya mbongo nayo ekozala yakosalisa mpo na kofuta ndako. Mingimungi mabota bakoki kozwa matomba oyo ezipi bacouts ya mposa mususu ya liboso.

- h) Okoki kozala na mposa ya kobomba mpe/to kozwa nyongo. Lisungi ya mbongo ya sanza na sanza oyo okozwa ezali ebele te mpo na kofutela biloko oyo.

Biyano: 5 (f); 6 (e); 7 (h); 8 (g)

8.6 Kosomba biloko na Canada

Ekozwa mwa ntango liboso oyeba bisika elamu yakosomba biloko ezali.

Malako: luka bisika mingi yakosomba biloko na Canada. Trase ligne kati ya eika mpe maloba ya biloko okoki kosomba wana.

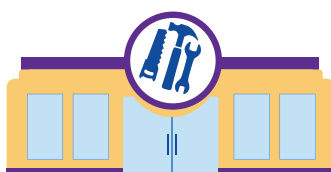
Magazini munene

Farmasi

Butiki munene

Magazini ya kobongisa ndako

- a) Magazini minene ya koteka bilamba, sapato, bakiti, biloko ya ndako, biloko ya kosalisa misala ya ndako, mpe biloko oyo ezali yakolya te.

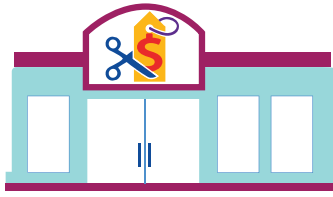
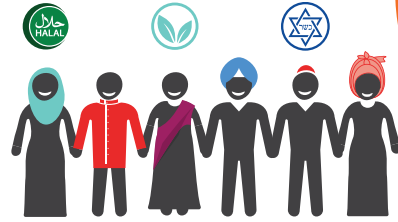
- b) Kozali ba butiki mingi ya ndenge na ndenge ya kosomba bilei. Ebele batekaka biloko ya kosola, bamakiyaje, bamagazine mpe bankisi oyo ezali na preskripsio te.

- c) Bamagazini oyo etekaka biliko ya kobongisa ndako, lokala bisaleli, biloko ya ndako pe ntango na mususu bakiti.

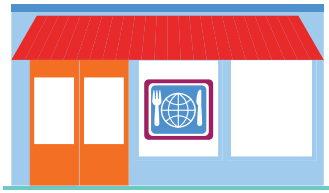
- d) Ba mgazini ezali ezalaka na farmasi esika ba kosomba medikama ya poreskripsio. Ebele mpe batekaka bankisi oyo ezali preskripsio te, bakushe, biloko ya hijene ya basi, makiyaje, magazine mpe bilei.

Magazini ya biloko basaleli

5.

e) Ba butiki oyo ezalaka ntango mususu ya batu bawuti na mimeseno mingi oyo bamemaka biloko kowuta libanda ya Canada. Okoki kozwa bilei ya mboka nayo na bamagazini oyo.

Magazini ya bilei ya tribu

6.

f) Okoki kosalisa interneti kosomba biloko. Bateki basangisi mpe ba magazini ya nzela ya interneti mpe koteka biloko ya bango moko oyo basaleli. Ezali mingimingi bato na Canda kosomba biloko en ligne.

Koteka biloko na garaje ya ndako

7.

g) Oyo ezali ba evenema litatoli ya libanda ezali ya bato koteka biloko na bandako na bango, mbala mingi na ntalo ya moke makasi. Badati mpe bisika ezalaka pubilye na ba plake ya kartye

Koteka biloko en ligne

8.

h) Bamagazini oyo etekaka biloko oyo basi basaleli, lokola bilamba mpe biloko mususu ya ndako na ntalo ya moke makasi. Ezali mingimingi mpo na bato na Canada kosomba biloko oyo basaleli.

Basalisi nayo to mangomba oyo eza finance na guvernema ekoki kolakisi yo esika ya kosomba bilei mpe kopesa yo toli ya ndenge ya kozwa bantali ya malamu. Bakoki mpe koyebisa yo wapi okoki kotala masolo, ndenge ya kosela bakupo ya ntalo moke, kosala kompariso ya kosomba mpe ya mosolo prive.

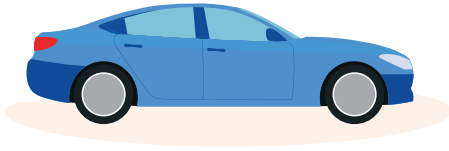

Byano: 5 (h); 6 (e); 7 (g); 8 (f)

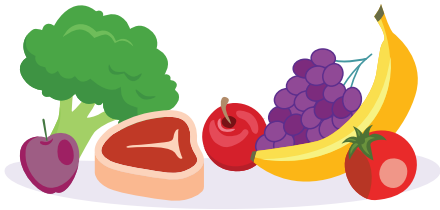

8.7 Oyo olingi kontre oyo oza na posa nango.

Malako: Tala biliko wana pe decide soki ozali eloko oyo olingi to oyo ozali na mposa nango. Tiya serkle “○” na karre ya oyo oza na posa pe triyangle “△” na karre ya oyo olingi.

1. Motuka

2. Bilei ya kobatela nzoto

3. Ndako munene

4. Bilamba

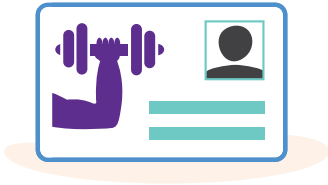

5. Telefone ya sika

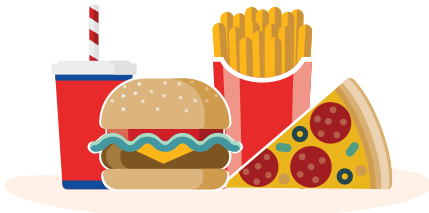
6. Biloko ya hijene

7. Abonema ya bibongeseli ya nzoto

8. Esika ya kofanda

9. Kolia na restora

10. Sapato ya ntalo ebele ya modele ya sika

Ezali ntina koyeba biloko oza na mposa na biloko olingi. Biloko mususu olingi okoki kozala na ntalo munene, mpe okoki kozela mpo osomba yango.

8.8 Banki na Canada

Nsima ya kokoma na Canada, basalisi nayo na mangomba oyo eza finanse na gouvernema ekosalisa kosala aplikasio ya kofongola kompte ya banki ya Canadien.

Kompte ya banki esalisaka yo ko:

1. Kosalela mashini otomatiki ya banki

2. Kozwa mbongo na depot direkte

3. Kopesa karte ya debit to ya kredi mpo na kosomba na magazini to na interneti

4. Kosalisa sisteme en ligne kofuta ba faktire

5. Kokoma bacheke

Kozali ba kompte mingimingi ya banki. Oyo eyebami mingi ezali:

1. Kompte ya cheke

Oyo ezali yakofuta ba depanse. Okoki kosala ordre ya cheke ya kofuta loyer na ba faktire mususu. Okoki pe kosalela karte ya debit nayo koretire mbongo kowuta kompte nayo mpe kotransfere mbongo en ligne.

2. Kompte ya kobatela

Oyo ezali ya kobatela mbongo mpo na kosalela na ba depanse ekoya na fitire to mikano. Babanki ekoki kofuta yo intere na monta ya mbongo oyo ozatika na bakompte oyo.

Zala ekenge kokoma cheke ya mbongo ebele oyo ozali na yango te na kompte nayo sikoyo. Ezali na mibeko legale na yango. Mpo koyeba makambo mususu mpo na sorte mingimingi ya kompte ya banki, tanga awa:

8.9 Karte ya Kredit

Bato ebele na Canada ba salelaka mingimingi karte ya kredit mpo na kosomba biloko nabango, kowuta kosomba mokolo na mokolo nakati ya bamagazini ti nakosomba biloko na Interneti.

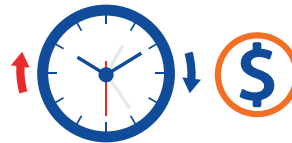
1. Mokolo ozosalela karte ya kredi, ozozwa nyongo ya mbongo. Banki to kompanyi oyo esali yango karte ya kredi wana ekozwa intere na monta ya mbongo ozali na nyongo. Mpo keyeba makmabo mususu, tanga awa:

2. Zala ekenge kosalela karte ya kredi. Ezali fasile kokota ba nyongo ntango ozali kosalela bakarte ya kredi. Liboso osomba eloko na kredi, zala sure ke ozali na mbongo oyo ekoki na kompte nayo to okoki kofuta sanza na sanza na ba retard te kobakisa na ba depense nayo ya mbala na mbala.

Soki ozangi kofuta mbongo ya karte ya kredi, banki to kompanyi yakodefisa okofutisa yo mungo ya penaliti.

8.10

1. Ntango ozosalisa kredit, ndenge ya kofuta ekozala anrejistre na histware ya kredit nayo. Na fiktire, ntango okozala kodefa mbongo, babanki eko base desisio nabango na histware ya nyongo nayo. Kozala na histware ya malamuru ya kredit, meka kosala ba payema ya nyongo nionso mpe na ntango esengeli sanza na sanza.

2. Esengeli ofuta loyer na bafaktire ya kura ntango esengeli sanza na sanza. Sokiko ofuta nsima ya mokolo ya payema, oyo ekozala anrejistre na histware ya kredit nayo mpe bakoki kobengana yo.

Chanse nayo ya liboso ya kotonga histware ya kredi ya malamuru na Canada ezali kosala ba payema ya sanza na sanza na nyongo nayo ya immigrasio.

8.11 Bampeko na Canada

Ajanse ya Mpeko ya Canada ezali lisanga ya mokumba mpo na mibeko ya mpeko na Canada. Gourvenema federal, provensial mpe munisipal nde bakangolaka mpeko na Canada.

Mpo na koyeba makambu mosusu ya Ajanse ya Mpeko ya Canada fongola kompte en ligne awa:

Malako: Tala bampeko ya ndenge na ndenge bato bafutaka na Canada. Trase ligne na motindo mokomoko ya mpeko mpe maloba na yango.

Mpeko ya biloko mpe ya kosala (to koteta)

Mpako ya lopango

Mpako ya mombongo

a) Okofuta mpako oyo soki ozali na ndako nayo, apartema to mabele. Ntango ozalo kofuta ndako ezali mokolo ndako nde akofuta ba mpeko oyo ya lopango.

b) Bampeko ezwamaka na gouvernema kowuta mombongo oyo ozwaka na mosala oyo ozali na na yango to na babenefise. Bakataka yango mingimingi liboso ozwa ba payema nayo.

c) Oyo ezali bongo okofuta kobakisa na cout ya biloko okosomba to baselevise okozwa. Mpeko ezali te na bilei ya base na Canada. Mpo na biloko neti sigareti to masanga, kozali mpeko ya kobakisa.

Na Canada batu nionso bafutaka bampeko, bampeko na Canada efutaka mpona:

1. Kelasi ya ebandeli

2. Kolongono ya sante

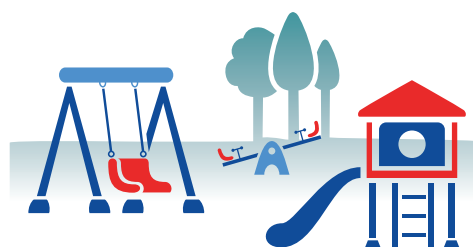
3. Kobongisa banzela na balabala

4. Servisi ya urijanse lokola bato oyo yakoboma moto to polisi

5. servisi ya kosunga kominoté

6. ba parke ya batu nionso

7. Ba parking mpe ba bisi ya batu nionso

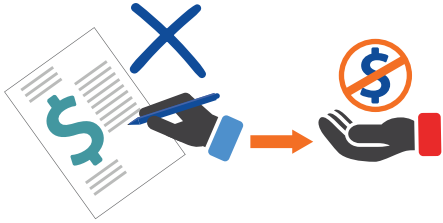

8. Kolongola neje na kati ya nzela, balabala mpe bisika ya koleka

8.12 Kolobela mombongo na yo mpo na mikano ya mpeko

Mbala moko okomi na Canada mpe osi ozwi Nimeroye Sosial ya Assuransi (SIN/NAS), esengeli opesa rappor ya mpeko ya mombongo nayo, kosangisa lisalisi ya mbongo oyo ozwi. Oyo esalamaka mokolo ya periodi ya sanza ya mibale to sanza ya minei mbula na mbula. Ata soki ofandaki na Canada na moke ya mbula, to ozalaki na mombongo te na mbula wana, esengeli opesa rappor. Soki osali na mwasi/mobali to konjwe ya fait, esengeli bapesa mpe rapporo separer mbula na mbula.

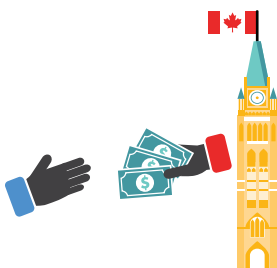
Kokoka kopesa rappor ya mpeko ya mombongo nayo te ekoki kosala obungisa matomba lokola Mpeko ya matomba ya Mwana.

Mpo na makambo mususu ndenge ya kopesa rappor ya mpeko ya mombongo, tuna basalisi nayo to organizasio oyo eza finance na gouvernema mpe tanga awa:

8.13 Matomba mususu ya mbongo

Nokinoki wana ozwi SIN/NAS nayo, luka kosalela babenefise oyo ozali na lotomo yakozala na yango. Kopesa rappor ya mpeko ya mombongo ntango esengeli ekosalisa ozwa ba benefise nayo.

Okoki kozala ya kopona mpo na babenefise, kosangisa Benefise ya Mpeko ya Mwana ya Canada, mosolo ya mpeko ya biloko mpe ya selevisi, mpe babenefise mususu teritoire mpe ya etuka. Tuna ba sponsors nayo to organizasio oyo ezali finance na gouvernema mpona babenefise okoki kopona.

Basponsors nayo to organizasio finance na gouvernema ekoki kosalisa koramplire ba formilere ya ntina mpe kokanga mikanda.

Mpo na makambu mususu mpo na ba benefise oyo ezali mpo na yo, tanga awa:

Lingomba ya 9 TRANSPORT

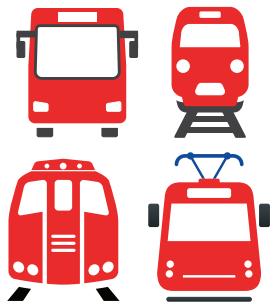
Lingomba ya 9 TRANSPORT

9.1 Transport na Canada

Canada ezali mboka munene na bingumba mingimingi mpe bazamba. Bato bakendaka na banzela ndenge na ndenge kati ya ba regions mpe na kati ya bakominoté na bango. Ezali biponi ebele yako sala mobembo na Canada.

Malako: Tanga mpona mitindo ya kosala mobembo na Canada. Tya elombo “✓” pembeni ya ba oyo ezali ya sika mpona yo.

1. Transport ya bato nionso

Bamboka mpe bigumba nionso na Canada ezali na transport ya ndenge oyo mpo bato basilisa yango. Kozali banzela ya kotambola mbangu mbangu kati ya kominote nayo. Bandakisa neti babisi, engbunduka, métro léger mpe tramway. Ekesani na esika oyo ofandaka.

2. Bavelo

Oyo ezali ndenge ya sante mpe fasile ya kotambola nakati ya babomboka mpe bingumba. Ezali na permisio na ba karye nionso mpe ezali na banzela likebi. Esengami mpenza kolata ekoti.

3. Bataksi

Ba mboka mpe bigumba nionso bazali na kompani moko to ebele ya taksi. Bachofere bazali na mokanda ya kolakisa ke bazwi mokonda kowuta na engumba. Bazali na ntalo mingi. Bazali na metre ya kosala ba kalkile cout ya mobembo nayo. Ba tarife ezali fikse okoki konegosiyé yango te.

4. Ba aplikasio ya kovuatire

Teknoloji oyo ezali ya kokonekte baoyo bakomata motuka na bashofere koleka aplikasio ya telefone. Voyaje ezalaka ya ntalo moke koleka ya taksi, nkasi bazali regularize na gouvernema te. Esengeli ozala ekenge makasi ntango ozosalela ba selevisi oyo.

5. **Batukutuku**

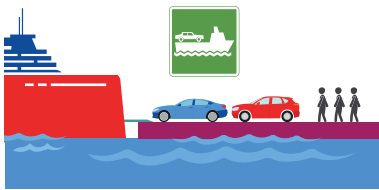
Baoyo basalelaka mwa esansi moke makasi nkasi ekoki kosala ka basanza mike na kati ya mbula mpo na klima ya malili.

Mposa ya mokanda speciale esengami mpo okumba yango.

6. **Mituka**

Kozali ba mituka ya ndenge na ndenge na Canada ekeseni kaka na modele mpe na munene oyo okoki kopona etalelaka mingimingi bomoi nayo, bidje mpe bamposa. Kozali ba depenses ebele ya kobakisa oyo eyaka nakozala na mutuka moko, lokola assiranse, esansi mpe kobongisa.

7. **Masuwa**

Na bamboka oyo ezali pembeni ya mayi lokola British Columbia na etuka Atlantike, ba masuwa ezali motindo mingimingi ya transport. Ebele okoki komema nionso batu mpe mituka.

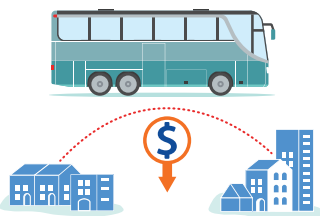
8. **Ba avio**

Nzela ya kokende mobembo mbangu mbangu ezali mpe distansi munene na Canada ezali na avio. Ezali na ntalo mingi mpe nsukansuka ekoki kozala ntalo moke koleka miniti ya kokumba to ya komata engbunduka. Ba mboka nionso na Canada bazali na mpepo.

9. **Engbunduka**

Reso ya engbunduka batonga ezali na mboka mobimba. Nzokande bingumba mpe bamboka nionso ezali konekte te na Canada. Ezali na ntalo ya moke soki ofuti tike en avanse.

10. **Babisi interurbains**

Mbala mingi ezalaka nzela ya ntalo moke ya kovoyaje na katikati na bingumba. Kokende mobembo ekoki kozala ya mpo na badistansi. Mingimingi ezalaka nzela moko oyo ezali kokende mobembo na bingumba mike soki ozali na motuka te.

Kozali ebele yakoyeba mpo na transport na Canada. Tuna basalisi nayo to organizasio finanse na guvernema mpo na transport na kominote nayo mokolo okoma.

9.2 Ntalo ya transport

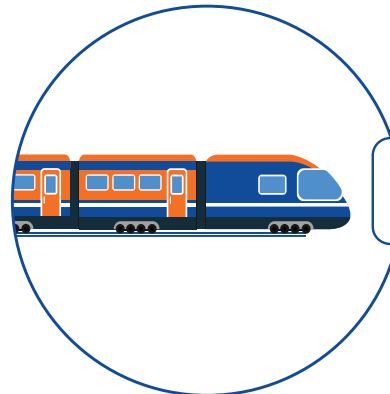
Malako: Tala ba modele ya transport na Canada. Tiya “\$\$\$” na etanda ya bamodele oyo ezali na ntalo ya komata, “\$\$” mpo na ntalo ya moye mpe “\$” mpo na ntalo muke.

1. Kokende mobembo ya distansi munene

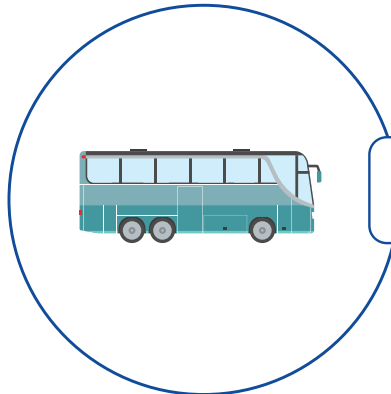

\$\$\$

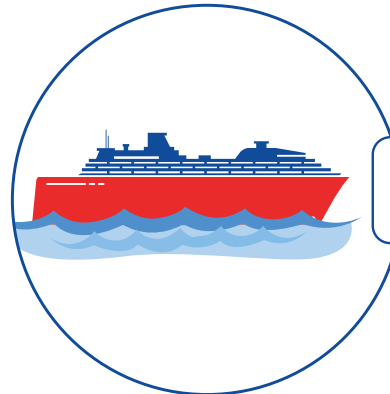
a) Avio

b) Engbunduka

c) Babisi interibains

d) Masuwa

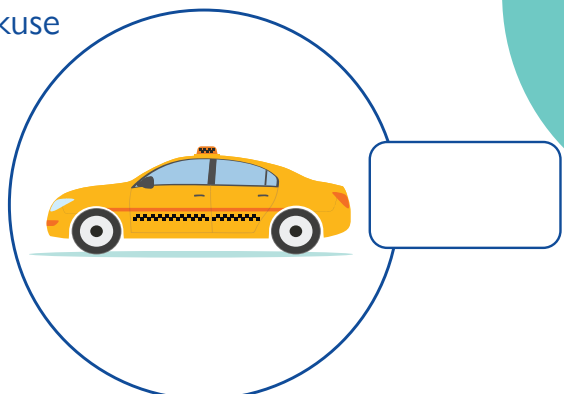
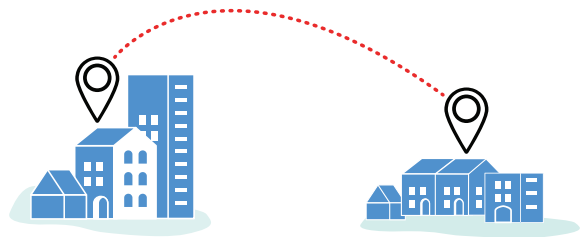
Okoki kozwa makambo mosusu mpo na transport ya bato nionso, ba karte mpe ba tike lokola kokende to kobenga bisika lokalo bazwaka bisi mpe bisika bazwaka engbunduka.

Biyano: 1. (a) \$\$\$; (b) \$\$-\$\$\$; (c) \$; (d) \$\$

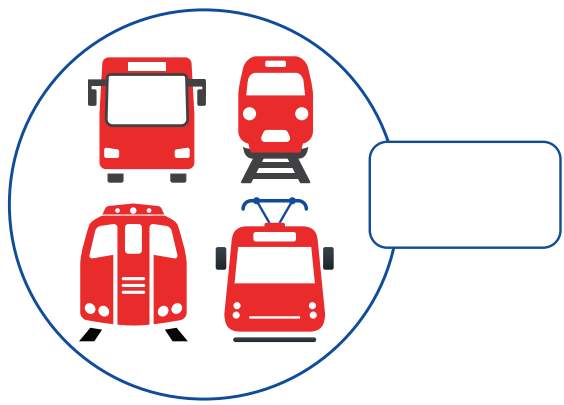
2. Kokende mobembo ya distansi mokuse

a) Taksi

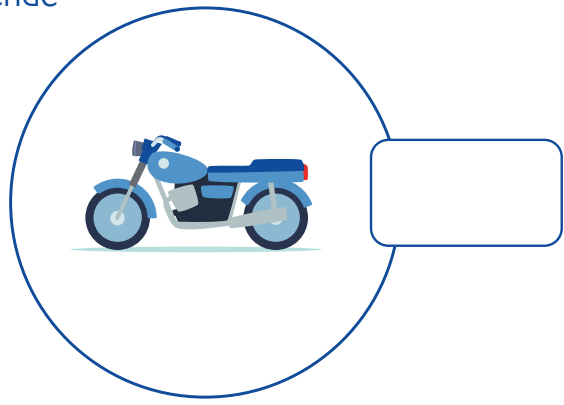

b) Ba aplikasio ya kovuatire

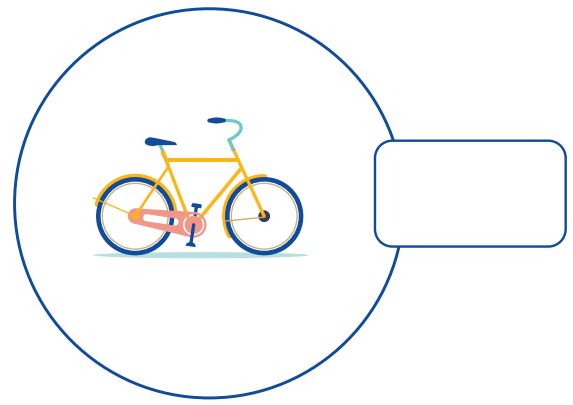

c) Transport ya bato nyonso

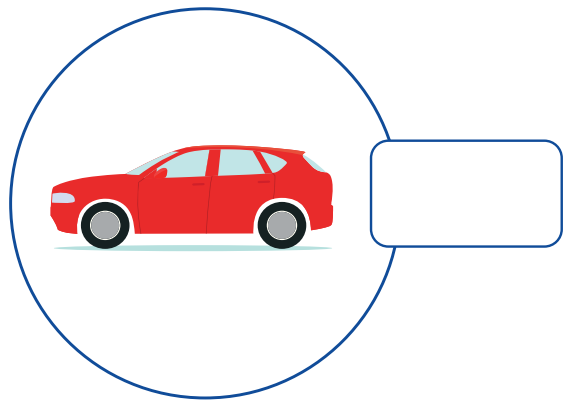
3. Kosalisa mutuka prive mpo na kokende mobembo

a) Ba tukutuku

b) Velo

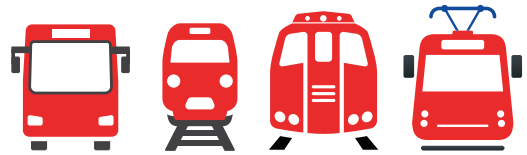
c) Mituka

Biyano: 2. (a) \$\$\$\$; (b) \$\$\$\$; (c) \$\$. 3. (a) \$; (b) \$; (c) \$\$\$\$

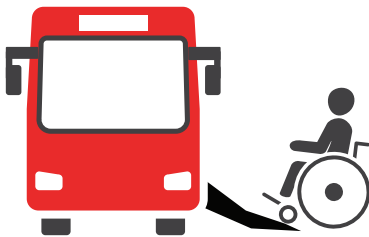

9.3 Kosalisa transport ya batu nionso na Canada

Malako: Tanga ba testama ya ndenge ya kosalisa transport ya batu nionso na Canad. Tya elombo “✓” na kare ya testama oyo ezali ya sika mpona yo.

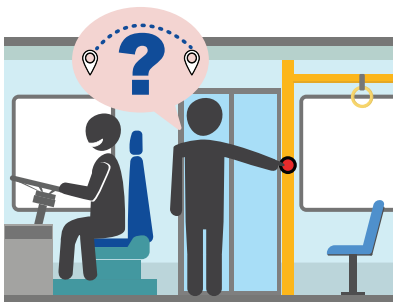
1. Kosalisa transport ya bato nionso esengeli ofuta ntango ozo kota to osomba tike to mobembo ya kofuta bisi.

2. Na bingumba mpe bamboka ebele, kozali transport ya bato oyo bazali na mobilite moke lokola babisi spesialema ekipe.

3. Mpo na banakelase na batu oyo mbula eleki 65, bingumba ebele epesaka ba ntalo moke ta transport ya bato nionso.

4. Na kati ya bisi to engbunduka, fina buto mpo na koavertir shofere ntango ozo kita. Soki ozali na mposa ya lalisa kokoma esika moko, tuna shofere mpe fanda pembembeni ya liboso.

5. Tokanisi ke okopesa moto aleki yo na mbula kiti nayo, moto azali na maladi, mwasi ya zemi to moto mukolo oyo aza na bana mike.

6. Okozala na mposa ya eshanje exakt ntango ozosomba tike ya transport ya bato nionso, lokola shofere azwaka mbongo te mpe akoki kopesa eshanje te.

7. Ntango ozo kota na transport ya bato nionso tika batu ba bima liboso okota na kati.

8. Batela preve nayo ya payema ntango nionso na balabala.

9. Kozali ba indikatere ya emerjanse na kati ya transport ya bato nionso oyo okoki kobombola soki oza mposa na yango.

10. Esengeli bosala linye yo na bapasaje mususu ntango bozali kozela transport ya batu nionso.

11. Ba servisi ya bisi ya eteleyo ezali mpo na bana ya kelase oyo bafandaka na distansi ya mosika na eteleyo oyo bakendaka. Misusu bakoki kozwa transport ya bato nionso kokende na eteleyo.

Ekoki kozala kotambola to kokumba velo na bingumba mingi. Oyo ezali ba alternative ya malamu mpona nzoto koleka kokumba motuka to komata transport ya bato nionso. Bana mpe bakokikotambola na eteleyo to kokumba velo na eteleye.

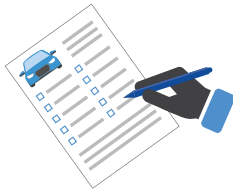
9.4 Kokumba na Canada

Prosesise ya kozwa mokanda ya kokumba mbala liboso na Canada okodepandre na polovensi to na teritware oyo ofandaka. Na ba polovensi mingi mpe eteni, esengeli bato ya genre nyonso bazala ata na mbula ya 16 kobanda kotanga.

Malako: Tanga mitindo ya kozwa mukanda ya shofere na Canada tiya banimero kobanda na **1** ti na **6** na ba kare nyonso mpo osala ordre ya matambe ya liboso ti ya suka.

a) Okozwa mukanda ya kotanga

1 b) Tondisa formulere

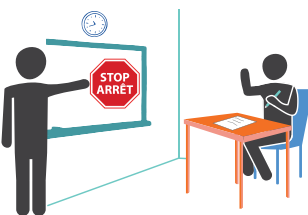
c) Okozwa mukanda mobimba ya shofere

d) Okoleka na teste ya exame ya kokoma ya shofere

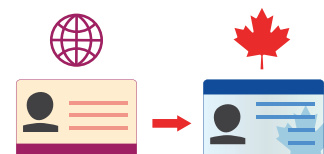
e) Okoleka teste ya exame ya kokumba na balabala

f) Sala cour ya kokumba kosepreparer na tetste nayo ya balabala mpe okokikozwa mukanda nayo mpenza nokinokikoleka.

Mpo na kobatela bana mikie malamumu nakati ya motuka, esengeli kofandisa bango na nsima na kati ya ba kiti na bango speciale

Biyanu: (a) 3; (b) 1; (c) 6; (d) 2; (e) 5; (f) 4

9.5 Kosomba motuka

Malako: Tala makambo ekomelaki ya moto oyo ya kosomba motuka na Canada.

Eloko nini nde mutu oyo akokaki kosala diferama?

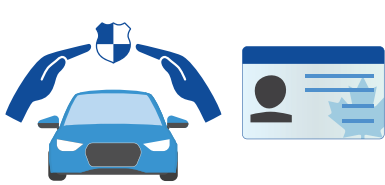

9.6 Mibeko oyo ezali relative na kokumba

Mibeko ya kokumba na Canada esalaka makasi. Bapenaliti ya kolandela mibeko oyo ezalaka na ntalo munene mpe esangasi ba amande, ntalo munene ya asiranse mpe sispansio to kobungisa mukanda ya shofere.

Malako: Tala mibeko ya kokumba. Tiya elembo “✓” na kare ya mibeko oyo ezali ya sika mpona yo.

1. Ba chofere na Canada bazali na mposa ya mukanda ya shofere mpe preve ya asiranse ya motuka. Ezali legale te kokumba motuka sans biloko oyo, mpe esengeli bashofere bazala na mikando oyo ntango nyonso bazokumba mutuka.

2. Ba chofere bakoki kokumba te soki bazali nanse ya infliwanse (diamba, masanga, medikama).

3. Esengeli ba chofere nionso ba stope na distansi ya ba bisi ya teleyo ntango ba fe rouje epeli mpe soki liboko ya bisi ebimi.

4. Bakumbaka mituka na druate. Esengeli shofere apesa nzela ba mituka ya urijanse oyo ezapela moto ya rouje mpe soki ayoki son ya sirene.

5. Esengeli batu nionso basalela sentire ata soki azali shofere to pasaje nakati ya mutuka nionso.

6. Neje mpe galasi ezali probleme munene ya kokumba mutuka bisika mingi na Canada. Na kati ya ba polovensisi mpe ba territware mususu, esengami kosalela ba pine ya malili.

7. Soki ozali deja na mukanda nayo ya chofere wuta mboka mosusu, okoki kozwa mukanda locale ya chofere.

9.7 Bilembo ya balabala oyo eyebami

Bilembo oyo ya balabala ekoki komonana ngambo nionso na Canada, ata soki ekoki kozala mwa difera bisika mususu.

Malako: Tala bilembo ya balabala. Tiya mokatokatikati ya moko na moko mpe malobeli na yango.

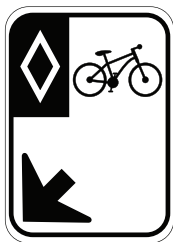
1.

a) Nzela ya moselu

2.

b) Kokatisa banyama nzela

3.

c) Kokatisa bana ya kelasi nzela

4.

d) Kotambola

5.

e) Ba velo kaka

Ntango ozali kokata na kartye, zala ekenge na bilembo ya trafike pembeni nayo.

Rouje elobi
"Telema".

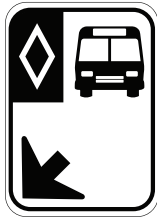

Jaune elobi
"Malembe".

Ver elebi
"Kende".

Biyano: 1 (b); 2 (a); 3 (e); 4 (c); 5 (d)

6.

f) Kobabula na druate te

7.

g) Kokatisa batu ya makolo

8.

h) Telema

9.

i) Ba bisi kaka

10.

j) Kotambola te

11.

k) Limite ya vitesi na ngonga moko

12.

l) Kotikela (kokaba yango)

Soki osali aksida na motuka mususu to konyata moto na azali na makolo, ezali makambu kolongwa na esika ya ksida. Salela nimeru ya urjanse 911 kobenga polisi mpe ambulanse.

Biyano: 6 (i); 7 (h); 8 (f); 9 (g); 10 (i); 11 (j); 12 (k)

Makila malamuna Canada!

1

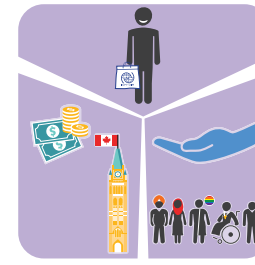
LIBOSO YA KOKENDE NA CANADA

GAR/RPG

PSR/PPPR

JAS/PAC

BVOR/RDBV

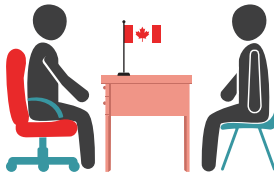

1 Banda likambo ya kofanda

2 Kende na bokutani

3 Okosilisa bokolongon o ya nzoto

4 Okoleka talela mpo na libateli

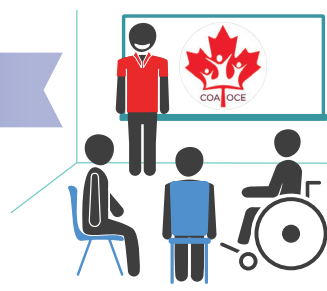

8 Komibongisa pona kokende

7 Okozwa servisi liboso ya okoma

6 Okozwa ndingisa

5 Okoleka examen ya kosalela

2

KOKENDE NA CANADA

1 Kende na mpepo

2 Okozwa sakoshe nayo ya OIM

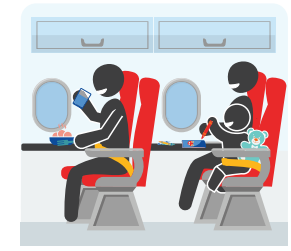
3 Koma bankombo mpo na kokota na mpepo

7 Sepela na mpepo

6 Kota na mpepo

5 Silisa malako ya kobima

4 Leka na esika ya libateli ya mpepo

8 Koleka

9 Koma na Canada

10 Okozwa lisalisi na mpepo

11 Silisa malako ya kokota

3

NA CANADA

1 Kende esika nayo ya suka

2 Kutana na batu oyo bakosalisa yo

3 fanda na ndako ya ntango molai

8 Katisama na na misala ya kobatela nzoto ya minganga

7 Kotisa bana na eteleyo pe mikolo na ba kelasi ya munoko

6 kende ofanda na ndako ya libela

5 fongola konti ya banki

4 Luka mikanda ya ntina

9 Meka koyeba engumba nayo

10 Zala actif pe na santé elamu

11 Zwa ba etapes ya komibatela yo moko

12 Luka lisalisi tango oza na posa

Ba servisi nionso ya kofanda ya sika na Canada ezali ya ofele. Kofanda esika mosusu mokomoko ezalaka na ndenge nayo. Molongo ya ba etapes tolombeli awa liboso ekoki kokesana.

